

VÄIKUTTAVAA!

Nuoret kansalaisvaikuttamisen kentillä

| *Laura Hokkanen (toim.)* |

Mikkelin ammattikorkeakoulu

A *Tutkimuksia ja raportteja | Research Reports*

| 45 |

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

Laura Hokkanen (toim.)

VAIKUTTAVAA!

Nuoret kansalaisvaikuttamisen kentillä

Mikkelin ammattikorkeakoulu

A: Tutkimuksia ja raportteja - Research Reports

45

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
A: Tutkimuksia ja raportteja - Research Reports
PL 181, 50101 Mikkeli
Puhelin 0153 5561

© Tekijä ja Mikkelin ammattikorkeakoulu
Kannen kuva: "2000-luvun kalliomaalauksia", Joni Hokkanen
ISBN 978-951-588-262-2 (nid.)
ISBN 978-951-588-264-6 (PDF)
ISSN 1795-9438
Ulkoasu: Mainostoimisto ILME Ky
Kannen ja sisällön painatus: Kopijyvä Oy - Mikkeli

ALKUSANAT

Hyvä lukija,

kansalaisvaikuttaminen on nuorisolain yksi ydinkohta. Lain kahdeksas pykälä, jonka mukaan nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa ja nuorille on varattava mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn, on osoittautunut tärkeäksi pykäläksi. Nuorisolaki on tehnyt tämän pykälän todeksi monelle nuorelle, vaikka sinällään asia on tuttu uudesta perustuslaistamme ja YK:n lasten oikeuksien sopimuksesta, nuorisolaki on sille hyvä paikka.

Miten vaikuttaa? Monin tavoin. Tätä kirjoitettaessa pohdin Itävallan viime syyskuun vaalituloksia. Kävin paikan päällä asiantuntijoiden kanssa pitämässä seminaarin kokemuksista. Siellä 16-vuotiaat ja samoin 17-vuotiaat äänestivät ensi kertaa valtiollisissa vaaleissa. Äänestysprosentti oli nuorten osalta 78; se on likipitään sama yleisen äänestysprosentin kanssa. Itävallassa oli vuosi aikaa valmistautua uuteen lakiin. Nuorisotoimi ja -keskukset sekä koulu olivat avainpaikkoja demokratiakasvatuksessa. Aika oli lyhyt, siitä johtuneen osaltaan kova sikäläinen keskustelu, äänestivätkö nuoret "oikein". Puolueille on siellä paljon pohdittavaa, koska myös protestia oli ilmassa. Nuorisotutkijat ja nuorisopolitiikan viranomaiset puhuvat kymmenen vuoden prosessista, jolloin saadaan kokonaiskuva nuorten uudesta äänestyskulttuurista.

Äänestäminen on meilläkin taas esillä. Kuten artikkeleista ilmenee, vuonna 1965 käytiin ensimmäiset nuorten kunnallisvaalit. Äänestäminen on yksi osa vaikuttamista, se on ikään kuin ihmisen ihossa, kun se vaikuttaa oikein – se ei ole ulkoinen, ajoittainen reagoititapa.

Aikamme suuri kysymys on nuorten kiinnittyminen ja halu vaikuttaa omiin asioihin ja maailman kaikkiin asioihin. Vain sellainen yhteiskunta on elinvoimainen, jossa nuoret ja nuori sukupolvi ovat uudistava voima.

Mikkelin Ammattikorkeakoulun nuorisoalan laitos jatkaa satavuotista perinnettään kansalaisyhteiskunnan vahvistamisessa. Se on hieno perintö. Artikkelit puhuvat puolestaan. Luin ne – miellyin niihin. Hyvä lukija, olet etuoikeutettu saadessasi tutustua tähän materiaaliin. Hyvät kirjoittajat, olette olleet jälleen tärkeällä asialla. Julkaisu rikastuttaa korkeakoulunne tehtävää.

Helsingissä 6.2.2009, saamelaisten kansallispäivänä

Olli Saarela

opetusministeriön nuorisoyksikön päällikkö

SISÄLTÖ

ALKUSANAT

Olli Saarela

ESIPUHE..... 1

Laura Hokkanen

OSIO 1

Kansalaisvaikuttamisen taustaa ja teoriaa

KANSALAISKASVATUKSEN STRATEGIAT SUOMALAISESSA
NUORISOTYÖSSÄ 4

Juha Nieminen

"KUKAAN EI KUITENKAAN KUUNTELE"
Näkökulmia nuorisokasvatukseen ja kansalaisvaikuttamiseen..... 23

Helena Helve

NUORTEN AKTIIVISEN KANSALAIUUDEEN EDISTÄMINEN JA KOULUN
KANSALAISKASVATUS..... 46

Katja Komonen

OSIO 2

Kansalaisvaikuttamisen kentille

"TYYPPI KAUKAA SUOMESTA AJATTELEE SINUA JUURI NYT"
Voiko tekstiviestillä vaikuttaa? 71

Laura Hokkanen

ASUINALUE LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUDEN AREENANA
Esimerkkitapauksena Viihdytään yhdessä asuinalueella -hanke 98

Sari Miettinen

KUULEMISTA JA VAIKUTTAMISTA EDISTÄVÄT TEKIJÄT NUORTEN
KIRJOITTAMIEN ELÄYTYMISTARINOIDEN VALOSSA 116

Sanna Kuosmanen

"KYLLÄ NUORTENKIN MIELIPITEILLÄ ON MERKITYSTÄ, KUN JOKU
VAAN OSAA KUUNNELLA"
Yhteisötaideprojekti Mikkelin siilot 129

Marita Mattila

PELIKENTTIEN NAPPULAT? – AJATUKSIA JUNIORIJALKAPALLOILUSTA.....	139
--	-----

Kari Huuho

KIRJOITTAJAT	152
--------------------	-----

ESIPUHE

Kello kaksitoista ja valtakunnassa kaikki hyvin!

Sadun tarinoissa tornin vartija kajauttaa jokapäiväisen huudon valtakunnan erinomaisesta tilasta. Ja kansa tuudittautuu rauhaisaan uneen. Mutta millaisiin toimiin kuningaskunta ryhtyisi, jos kaikki ei olisi hyvin? Epäilemättä se tekisi kaikkensa kansalaistensa hyväksi. Ja lopussa he eläisivät elämänsä onnellisina loppuun asti. Vaikuttavaa!

Mutta kuinka on tosimaailmassa? Miksi ”valtakunnan joka-aamuinen sanansaattaja” kertoo huonoja uutisia maailmamme tilasta? Tekeekö kukaan mitään? Mitä on tehtävissä? Missä ovat kansalaiset ja missä yhteen hiileen puhaltaminen?

Kansalaisvaikuttajia on kaikkialla keskuudessamme; maailmaa muuttamassa, asuinseutunsa asioita edistämässä, pieniä arjen valintoja toteuttamassa.

Voiko vaikuttamista olla jo pelkkä aktiivisuus? Jos yksikin nuori jää syrjäytymättä aktiivisen harrastustoiminnan avulla, lienee se jo melkoinen kansalaisvaikuttamisen muoto ja yhteiskunnallinen satsaus. Jos puolestaan yksittäinen ihminen saa koolle samanmielisten joukon, voi muutos olla maailmaavavisuttava. Myös tekstiviestin piippauksessa tai käteen ojennetussa pensselissä voi olla askel muutokseen. Kansalaisvaikuttamista ei ole kuitenkaan pelkkä muutos. Sitä on myös hyväksi katsottujen asioiden säilyttäminen tulevillekin sukupolville.

Mikkelin ammattikorkeakoulun Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman artikkelikokoelma pohtii vaikuttajia ja vaikuttamista sen moninaisista näkökulmista. Artikkelit heittävät samalla lukijoille haasteen: vaikka kansalaisvaikuttamista tapahtuu kaiken aikaa, elinpiirimme keskeneräisyys haastaa juuri meidät toimimaan ja satsaamaan tulevaisuuteen. Artikkelikokoelma on

osa opetusministeriön rahoittamaa Kansalaisvaikuttamisen kentät -hanketta (2007–2009), joka etsii 2000-luvun nuorten vaikutustapoja ja uusia areenoja.

Kello kaksitoista ja valtakunnassa vielä tehtävää!

Aprillipäivänä 1.4.2009

Laura Hokkanen

Artikkelikokoelman toimittaja

Kansalaisvaikuttamisen taustaa ja teoriaa

KANSALAIKASVATUKSEN STRATEGIAT SUOMALAISESSA NUORISOTYÖSSÄ

Juha Nieminen

Osallistuminen, osallisuus, vaikuttaminen ja kansalaisuus ovat olleet 2000-luvun ydinteemoja suomalaisessa nuorisotyössä. Niitä on viljelty lukemattomissa ylikansallisissa, kansallisissa ja alueellisissa hankkeissa, eritelty hankkeiden turvaksi organisoiduissa tutkimuksissa sekä toisteltu akateemisissa puheissa ja poliittisissa blogeissa.

Kansalaiseksi kasvattaminen on puolestaan ollut nuorisotyön tarkoituksena yli vuosisadan ajan. Tässä artikkelissa tarkastellaan kansalaiskasvatuksen strategioita, jotka ovat vaikuttaneet suomalaisessa nuorisotyössä pääasiassa toisen maailmansodan jälkeen. Kansalaiskasvatuksen strategialla tarkoitetaan sellaista ideoiden ja menettelytapojen kokonaisuutta, jolla ohjataan nuorten kasvua kansalaiseksi. Tarkastelun kohteena ovat kansalaiskasvatuksen perusstrategiat nuorisotyön järjestelmän ja toimintakokonaisuuden tasolla – eivät jonkin rajatun ideologian tai yksittäisen nuorisotyötä tekevän organisaation tulkinnat kansalaiskasvatuksesta.

Isäntävaltaisen yhteiskunnan perintö

Jo ennen toista maailmansotaa nuorisoliikkeet ja -järjestöt sekä seurakuntien nuorisotyö ottivat Suomessa tehtäväkseen tulevien kansalaisten kasvatuksen. Järjestön tarkoituksesta ja jäsenistön rakenteesta riippuen nuorten kasvatuksen tavoitteeksi asetettiin joko tulevilta kansalaisilta odotettavat yleiset kansalaistaidot tai suoraan tietyn ideologian omaksuminen ja sen suuntainen poliittinen toiminta yhteiskunnassa. Erityisesti kristillisen ja kansallisidealitisen nuorisotyön perinteet tähdensivät yleisen kansalaiskasvatuksen merkitystä, lisäksi poliittis-korporatiivisen perinteen piiriin lukeutuneet nuorisoliikkeet kasvattivat nuoria oman ideologiansa mukaiseen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja nuorten etujen ajamiseen. (Nieminen 1995, 15–97.)

Suomalainen yhteiskunta oli 1900-luvun alkupuoliskolla perusvireeltään varsin patriarkaalinen (isäntävaltainen), ja valtaa käyttivät etenkin varttuneet miehet. Lapset ja nuoret olivat monella tavalla aikuisten alamaisia eikä esimerkiksi nuorten suoraan puoluepoliittiseen toimintaan suhtauduttu kovinkaan suopeasti. Porvarillisen väestönsän piirissä merkityksellinen puoluepoliittisesti sitoutunut nuorisotyö käynnistyi verraten myöhään, mutta aikaisemmin 1900-luvun alussa järjestäytynyt avoimesti puoluepoliittinen työläisnuorisoliike toimi sekin suhteellisen patriarkaalisen emokulttuurin vaikutuspiirissä. Myös nuorten etujärjestötoimintaa aikuiset seurasivat valppaasti. 1900-luvun alussa maassamme virisi uudenlaista oppikoululaisten järjestäytynyttä yhteistoimintaa, jota opettajat valvoivat (Nieminen 1995, 93–97). Suomen Koulunuorisoliiton toiminta kuitenkin hiipui vanhoillisten opettajien vastustukseen ja toiminnan politisoitumisen pelkoon, sillä nuorilla ei katsottu olevan oikeutta esittää omia vaatimuksiaan opettajille ja aikuisille.

Nuorten yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen suhtauduttiin 1900-luvun alussa varauksellisesti, ja koko yhteiskunta vielä opetteli aikaisempaa demokraattisempaa toimintatapaa sääty-yhteiskunnan hiljalleen murentuessa. Epäilevä suhtautuminen nuorten osallistumiseen ja vaikuttamiseen sai tukea myös varhaisista kehityspsykologisista tulkinnoista (esim. Charlotte Bühler ja Eduard Spranger), jotka pitivät nuoruutta tavalla tai toisella kypsymättömyyden tai epävakaa puberteetin aikana. Osa isäntävaltaisen yhteiskunnan epäilevästä suhtautumisesta nuorten keskinäiseen toimintaan ja yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen periytyi myöhemmille vuosikymmenille.

Progressiivinen kansalaiskasvatuksen strategia

Kun nuorisotyön valtion- ja kunnallishallintoa tehostettiin Suomessa heti toisen maailmansodan jälkeen, oli kansalaisten vaikuttamisen puoluepoliittinen kenttä rakenteeltaan uusi. Sodan lopputuloksen seurauksena fasistinen ja äärioikeistolainen toiminta kiellettiin ja kommunistisen liikkeen muodolliset toimintaedellytykset paranivat. Uusi askel kohti demokraattisempaa yhteiskuntaa merkitsi sitä, että entistä laajemmat kansalaispiirit osallistuivat myös

nuorisotyötä koskevaan päätöksentekoon. Nuorisotyön toiminnallisina ytiminä olleiden nuorisojärjestöjen keskinäistä yhteistoimintaa kehitettiin, ja valtakunnallisella tasolla vuosina 1945–1964 toimineeseen Suomen Nuorisojärjestöjen Edustajistoon osallistuivat lähes kaikki merkittävät nuorisotyötä tehneet järjestöt ja aatesuuntaukset (ks. Nieminen 1995, 264–300).

Nuorisotyön järjestelmän tukema kansalaiskasvatus ei voinut tukeutua toisen maailmansodan jälkeen tiettyyn rajattuun ideologiaan tai yksittäisen järjestön aatteeseen. Tulevien kansalaisten kasvatus nähtiin yleisesti nuorisotyön tarkoituksena, mutta tasapuolisuuteen vedoten järjestelmätasolla kansalaiskasvatuksella tarkoitettiin kansalaiselta odotettavaan vastuuntuntoon, yhteistoimintaan ja yhteisiin pelisääntöihin harjaannuttamista. Tasapuolisuuden julki-lausuttu vaatimus ei tarkoita sitä, etteikö nuorisotyö olisi ollut jatkuvan taistelun tanner, jota värittivät samat ideologiset ja poliittiset kamppailut kuin muutakin yhteiskunnallista toimintaa. Tasapuolisuuden toteutumisesta 1940- ja 1950-luvulla onkin sekä aikalaisilla että myöhemmillä sukupolvilla ollut vaihtelevia näkemyksiä.

Säädöksissä kansalaiskasvatuksen perusta

Suomeen pystytettiin 1940-luvun puolivälissä kahta erillistä nuorisotyön julkishallinnon järjestelmää: toisaalta koulujen nuorisotyötä, toisaalta nuorisojärjestötoiminnan tukemiseen perustuvaa nuorisotyön valtion- ja kunnallishallintoa. Koululaitoksella oli turvanaan koululainsäädäntö, johon sisällytettiin koulun nuorisotyötä käsittelevät pykälät. Lisäksi koulun nuorisotyötä käynnistettiin ja ohjattiin kouluhallituksen kiertokirjeillä. Nuorisotyöllä ei tuolloin ollut omaa erityislainsäädäntöä, vaan nuorisotyötä koskevat säädökset olivat lähinnä opetusministeriön päätöksiä ja toimintaa ohjanneita kiertokirjeitä.

Kansakoulun velvollisuus huolehtia koulunkäyntinsä päättäneestä nuorisosta sisällytettiin lainsäädäntöön keväällä 1944. Tuolloin kansakoulun järjestysmuodon perusteita koskevaan lakiin lisättiin pykälä, jonka mukaan kansakoulujen tehtävänä oli yhteistoiminnassa nuorison hyväksi toimivien järjestöjen

kanssa tukea koulunsa päättäneiden nuorten sivistysharrastuksia. (Kailanpää 1987, 4.)

Koulunsa päättäneeseen nuorisoon kohdistettavaa nuorisotyötä käsittelevä kouluhallituksen kiertokirje lähetettiin kunnille elokuussa 1945. Kiertokirjeen mukaan sellainen nuori, jolla koulun päätyttyä oli sivistysharrastuksia, ei ollut "altis väkijuomien, kurittomuuden, rikollisuuden tai muun epäterveen elämänvirtauksen viettelykselle". Kansakoulun nuorisotyön muodoiksi kiertokirjeessä ehdotettiin nuoren henkilökohtaisen ohjauksen lisäksi opintokerhoja, lausunta-, näytelmä-, askartelu-, retkeily-, voimistelu-, urheilu- ja raittiusharrastuksia sekä laulukuoroja, soittokuntia, juhlia ja luentotilaisuuksia. Edelleen kouluhallitus muistutti, että valtiollisen toiminnan suhteen kansakoulun tuli olla puolueeton, ja siksi huoneistojen luovuttaminen puoluetilaisuuksiin oli kiellettyä. Nuorisojärjestöjen kanssa tehtiin kuitenkin poikkeus, sillä puoluetilaisuuksiksi ei katsottu valtiolliseen puolueeseen viittaavin tunnuksin toimivan nuorisojärjestön työtä, "mikäli se pysyy puolueettomana opiskelu- ja sivistysharrastuksena". Tanssiin ja muuhun kevyeen huvitteluun koulun huoneistoja ei saanut käyttää. (Kiertokirje 1945a.)

Samanaikaisesti koulun nuorisotyön kanssa organisoitiin vapaan nuorisotyön järjestelmää. Vuonna 1944 opetusministeriöön perustettiin nuorisoasiain esittelijän ylimääräinen toimi ja asetettiin valtion nuorisotyölautakunta. Seuraavana vuonna opetusministeriö lähetti kunnille ja seurakunnille kiertokirjeen kunnallisten nuorisotyötoimikuntien perustamiseksi. Kiertokirjeessä kehoitettiin kunnan, nuorisojärjestöjen, kodin, koulun ja seurakunnan yhteistyön edistämiseksi perustamaan kunnallisia nuorisotyötoimikuntia. Sodanjälkeisissä vaikeissa oloissa opetusministeriö peräänkuulutti kunnilta ja seurakunnilta toimenpiteitä, joiden turvin kasvavan polven siveellisen kunnan kohottajina ja yhteiskunnallisten tietojen ja taitojen jakajina toimivien kansalaisjärjestöjen toimintaedellytykset paranisivat. Ministeriö huomautti, että kunnallisen itsehallinnon puitteissa kaupunki- ja maalaiskunnilla oli erinomaiset edellytykset kehittää sellaisia työmuotoja, jotka täyttivät sekä nuorisotyölle elintärkeän

vapaan omatoimisuuden että yleisen kansalaiskasvatuksen vaatimukset.
(Kiertokirje 1945b.)

On merkillepantavaa, että opetusministeri Johan Helon allekirjoittama nuorisotyötä koskeva kiertokirje lähetettiin vain pari viikkoa sen jälkeen, kun kuntiin oli jo lähetetty kouluhallituksen pääjohtajan Arvi Poijärven allekirjoittama koulujen nuorisotyötä ohjaava kiertokirje. Kunnallisia nuorisotyötoimikuntia kaavailtiin muiden tehtäviensä ohella koulujen ja nuorisojärjestöjen yhteistyöfoorumeiksi. Yhteiskunnallisen tasapuolisuuden ja moraalisesti puhtaan kansalaisen kasvattamisen vaatimukset leimasivat kumpaakin kiertokirjettä, joiden allekirjoittajat edustivat erilaisia poliittisia suuntauksia.

Oppikirjat kansalaiskasvatuksen levittäjinä

Lakipykälät ja kiertokirjeet eivät yksistään riittäneet nuorisojärjestöjen ja koulun nuorisotyön kansalaiskasvatuksen pohjaksi. Nuorisotyön tavoitteita, työmuotoja ja menetelmiä esiteltiin vuonna 1946 ilmestyneessä ”Vapaan harrastustoiminnan käsikirjassa”. Se on yhä yksi harvoista kattavista teoksista, joissa koululaitos ja nuorisotyö luotaavat yhteistä nuorisokasvatuksen kenttää. Kirjaa käytettiin opintomateriaalina kansakoulunopettajien lakimääräisillä nuorisotyönjohtajakursseilla, kurssikirjallisuutena nuorisotyöntekijöiden koulutuksessa ja oppaana järjestötoiminnassa. Käsikirjan toimittivat opetusministeriön ja kouluhallituksen toimeksiannosta Aatto Kaljunen, R. H. Oittinen, Eeva Saarinen ja Lauri Pautola, lisäksi artikkeleita kirjoittivat eri alojen asiantuntijat koulumaailman ja nuorisotyön piiristä. Teoksen kokoamisessa suuri rooli oli maisteri Aatto Kaljusella, joka määrättiin kouluhallitukseen vuosiksi 1944 - 1945 suunnittelemaan ja ohjaamaan kansakoulujen kansalaiskasvatusta ja vapaa-ajan ohjausta.

Vapaan harrastustoiminnan käsikirjassa kuvattiin nuorisotyön harjoittaman kansalaiskasvatuksen tavoitteita ja menetelmiä. Osuudesta vastasi lähinnä Aatto Kaljunen, joka käytti kokoavana käsitteenään ”yhteiskunnallista kasvatusta”. Yhteiskunnalliseen kasvatukseen sisältyi yhteiskuntaelämässä tarpeel-

listen tietojen ja taitojen opettaminen ja kehittäminen sekä yhteisöön kohdistuvan kiintymyksen ja edesvastuun tunnon lujittaminen. Tietojen ja taitojen opettaminen ja selvittely kuului Kaljusen mukaan koulujen ja opintotoiminnan piiriin, mutta ”yhteisvastuullisen mielensuunnan kasvattaminen ja yhteisöelämässä tarvittavien tottumusten luominen” kuuluivat varhaisnuorisotyön luonteeseen. (Kaljunen 1946, 73–79.)

Aatto Kaljusen linjoittama nuorisotyön kansalaisyhteiskunnan ohjelma kiteytyi kolmeen seikkaan: vapaus, ryhmä ja harjoitus. Sotavuosina sotilaspoikajohtajanakin toiminut Aatto Kaljunen asetti nuorten yhteisvastuuseen kasvattamisen keskeiseksi periaatteeksi vapauden. Hän korosti suomalaista perinnettä ja kansanvaltaista käsitystä ja totesi, että yksilö ei saa sokeasti alistua eikä ajautua laumamaisesti johonkin suuntaan. Sen sijaan yksilön vastuu tuli ymmärtää sellaiseksi, että siihen sisältyi persoonallinen vapaus ja velvollisuus harkita toimintatapoja yhteisiin päämääriin pyrittäessä. Yhteisvastuun muodostuminen vaati Kaljusen mukaan vapauden ilmapiiriä, jossa ”eri mielipideilmaukset sorvautuvat keskinäisissä selvittelyissä toteuttamiskelpoisiksi päätöksiksi”. (Em.) Sotavuosien kokemukset, reaali poliittisen tilanteen muutos ja vapaan nuorisotyön ominaislaatu olivat kääntäneet Kaljusen näkemyksiä avarampaan suuntaan.

Kaljusen tulkinnan mukaan nuoret oppivat vapautta kunnioittavan yhteisvastuun omissa ryhmissään. Erisuuruisissa ryhmityksissään nuori polvi vietti sellaista elämää, joka oli rinnastettavissa aikaihminen yhteisöelämään. Ryhmissä nuoriso päätti yhteisistä asioistaan ja tottui kantamaan vastuuta ensin pienistä asioista pienissä puitteissa, sitten suuremmista asioista suuremmissa puitteissa. Nuorten vapaissa ryhmissä nuoret joutuivat tuomitsemaan ja hyväksymään toistensa tekoja ja asettamaan myös omat tekonsa muiden arvioitaviksi. Näin syntyi yhteisöelämälle välttämätön moraalinen. (Em.)

Aatto Kaljunen piti nuorten vapaa-aikana muodostamia ryhmiä yhteiskunnallisen kasvatuksen ytimenä: vastuuntunnon kasvattamisessa oli nojaututtava spontaaneihin ryhmittymiin ja niissä tapahtuviin moraalisiin kehitysproses-

seihin. Kaljusen mielestä nuorten ryhmien toiminnalla ja aikuisten maailmalla oli vastaavuus. Nuorten oma yhteisöelämä voitiin käsittää ”hämäraasteiseksi alkuharjoitukseksi”, joka loi pohjan yhteiskuntaelämän ymmärtämiselle. Nuorten kerhojen toiminnassa toteutuivat samanlaiset vastuun, johtamisen ja hallinnon piirteet, jotka esiintyivät aikuisten maailman kunnallisessa ja valtiollisessa elämässä. Kaljunen huomautti kuitenkin, että kerhoissa tapahtuvan harjaantumisen lisäksi nuorille oli opintoretkeilyn kautta järjestettävä tilaisuuksia tutustua itse yhteiskuntaelämään. (Em.)

”Vapaan harrastustoiminnan käsikirjan” jälkeen progressiivinen kansalaiskasvatuksen strategia sai vahvistusta nuorisotyön yleisoppaissa ja -teoksissa. Aatto Kaljunen kirjoitti opetusministeriön nuorisoasiain esittelijä Lauri Pautolan kanssa 1950-luvun alussa opaskirjansen ”Taidatko kasvattaa, johtaa, opettaa?” (Kaljunen & Pautola 1954), joka oli suunnattu kasvattajille, opettajille, nuorisonohjaajille, järjestöjohtajille ja muille yhteiskunnallisille työntekijöille. Kirjoittajat painottivat nuorten yhteiskunnallisessa kasvattamisessa vastuuntunnon kehittämistä vapautta ja harkinnan oikeutta kunnioittaen. Nuorten ryhmätoiminta oli Kaljusen ja Pautolan mukaan ”esiharjoittelua täysikäisten yhteiskuntaelämään”. Opasta sävyttää vuonna 1949 tohtoriksi väitelleen Aatto Kaljusen entisestään syventynyt kasvatustilosophinen ote.

Vuonna 1957 ilmestyi Kerttu Varjon, Keijo Voudinmäen, Reijo Ahtokarin, Waldemar Bühlerin ja Sirkka Kantasen ”Kerhokirja”. Kerho- ja yhdistystoimintaan tarkoitettun teoksen huomaamattomasti loppusivuille sijoitetuista saatesanoista löytyy aikakaudelle ominainen toteamus, jonka mukaan tarkoituksena oli toimittaa kokoelma, ”josta olisi iloa ja hyötyä mahdollisimman laajoille nuorisotyöpiireille, jossa mitään aatesuuntaa ei pyritä korostamaan”.

Kerhokirja rakentui nuorten toimintaryhmän eli kerhon perustalle. Teoksessa käydään lävitse kerhon perustoimintatavat ja organisaatio sekä tarkastellaan ryhmätoiminnan yleistä sisältöä. Kerhojen organisaatiosta kirjoittava Keijo Voudinmäki tarkoittaa itsehallinnolla sitä, että asiat kulkevat kerhon itsensä valitsemien toimihenkilöiden kautta. Hänen mukaansa toimintatavassa on se

etu, että nuorista kasvaa yhteiskuntakelpoisia jäseniä, ”kun he käytännössä tutustuvat niihin periaatteisiin ja tapoihin, joilla maamme hallitaan”. (Kerhokirja 1957, 21–44.) Opintotoimintaa käsittelevässä luvussa Kerttu Varjo muistuttaa, että kerhossa toimittaessa, keskusteltaessa, ratkaistaessa kysymyksiä, suunniteltaessa ja kilpailtaessa opiskellaan tiiviisti yhteiskuntaa varten. Kerhojen ja järjestöjen vaaleissa ja vuosikokouksissa opitaan jotakin ”niitä vaaleja varten, joita myöhemmin eri piireissä joudumme maamme kansalaisina suorittamaan”. Kerhojen hallintojärjestelmän toteuttaminen ja niiden sääntöjen noudattaminen on kansalaiselämää ja siihen valmistautumista. (Kerhokirja 1957, 236–266.)

Kerhokirjasta julkaistiin uusittu versio vuonna 1964, jolloin ilmestyi Kerttu Varjon, Keijo Voudinmäen ja Reijo Ahtokarin ”Uusi kerhokirja”. Uudenkin kirjan käsitys kansalaiskasvatuksesta oli progressiivisen näkemyksen läpikäymä.

Progressiivisen kansalaiskasvatuksen ydin

1940-, 1950- ja 1960-luvun alun oppikirjat kiteyttävät toisen maailmansodan jälkeisen nuorisotyön kansalaiskasvatuksen strategian, jota monet nuorisoyhteisöt omassa toiminnassaan sovelsivat. Nuorisoyhteisöjen ohjatuissa pienryhmissä toimiville nuorille ajateltiin kasvavan oman ja toisten toiminnan arvioinnin mahdollistava moraalinen, jota pidettiin kaiken yhteisöllisen toiminnan perustana. Pienryhmissään nuoret oppivat vastuunkantoa, demokratiaa, johtajuutta ja yhteistoiminnan tekniikkaa.

Nuorisotyön kansalaisen kasvattamisen strategia nähtiin olemukseltaan progressiivisena eli vähitellen etenevänä ja nuorten omaan aktiivisuuteen perustuvana. Nuorten katsottiin vapaa-ajallaan oppivan toimimaan toisten ihmisten kanssa ja ottamaan vastuuta yhteisistä asioista ja yhä vaativammista tehtävistä. Nuorisotyö edisti nuorten sosiaalisia perustaitoja ja kehitti nuorten toimintakykyä kohti yhä vaativampaa yhteisöllistä vuorovaikutusta. Progressiivinen kansalaiskasvatus edellytti siirrettävyyttä: nuoruuden harrastustoiminnassa

opitut taidot ja omaksutut suhtautumistavat siirtyvät aikuisena varsinaisen kansalaisuuden toimintakentille. Avoin puoluepoliittinen toiminta katsottiin etenkin porvarillisissa kansalaispiireissä aikuisten maailmaan kuuluvaksi.

Formalistinen kansalaiskasvatuksen strategia¹

1960-luvulle tultaessa yleisen kansalaiskunnan vaaliminen monihaaraisen järjestökentän ryhmätoiminnassa ei enää kaikille nuorisotyön toimijoille riittänyt. Esiin nousi toisaalta kansalaiskasvatusta koskevan keskitetyn ohjelman idea, toisaalta pyrkimys kasvattaa nuoria puoluepoliittisen osallistumisen ja edustuksellisen demokratian muodollisiin järjestelmiin. Kehityskulku kytkeytyi aikakauden yleiseen luonteeseen, jolle oli ominaista yhteiskunnan ohjailu ja ongelmien ratkaisu keskitetyllä suunnittelulla ja järjestelmillä sekä nuoren sukupolven halu parantaa maailmaa ja osallistua vallankäyttöön.

Keskitetyn kansalaiskasvatuksen idea

Nuorten häiriökäyttäytymiseksi koettu liikehdintä 1950-luvun lopulla herätti huolta kasvattajien keskuudessa ja synnytti uudenlaista yhteydenpitoa eri koulumuotojen edustajien välillä. Kansalaiskasvatus nähtiin yhtenä keinona, jolla nuorten siveellistä yhteiskuntakelpoisuutta voitiin parantaa. Lisäksi eräissä porvarillisissa ja työnantajia edustaneissa piireissä pelättiin kommunismin leviämistä nuorten keskuuteen, ja tuo huoli välittyi henkilökohtaisten kytkösten kautta kansalaiskasvatusta koskevaan yhteistyöhön (ks. Vesikansa 2004). Kansalaiskasvatuksen tehostaminen kanavoitui lopulta Kansalaiskasvatuksen Keskukseen, josta tuli 1960-luvun edetessä myös nuorisotyön uudistuvan kansalaiskasvatuksen keskeinen moottori.

Syyskuussa 1959 järjestettiin Suomen Kansakoulunopettajain Liiton, Kansakoulun Nuorisotyön Päätoimikunnan ja Suomalaisen Yhteiskunnan Tuen

¹ Tämä luku perustuu lukuisiin Kansallisarkistossa säilytettävän Kansalaiskasvatuksen Keskuksen arkiston lähteisiin sekä opetusministeriössä säilytettävän opetusministeriön arkiston lähteisiin. Luettavuuden vuoksi yksityiskohtaista viitejärjestelmää ei esityksessä käytetä.

aloitteesta neuvottelutilaisuus, johon oli kutsuttu nuorisokasvatuksen eri alueiden keskeisiä henkilöitä suunnittelemaan toimenpiteitä ”nuorisomme käyttäytymisessä ilmenevien epäterveiden ilmiöiden torjumiseksi ja kotien, nuoriso- ja muiden kansalaisjärjestöjen sekä julkisen sanan vastuuntunnon herättämiseksi”. Neuvottelukokouksen innoittamana koottiin pysyväluonteinen ’Kasvattajain neuvottelukunta’, jonka toiminta vakiintui vuoden 1960 aikana ’Kansalaiskasvatuksen neuvottelukunnaksi’. Vuoden 1960 lopulla perustettiin lopulta Kansalaiskasvatuksen Keskus -niminen yhdistys.

Yhdistyksen puheenjohtajaksi vuodeksi 1961 tuli opetusministeri Heikki Hosia, joka toimi myös laajapohjaisen Kansalaiskasvatuksen neuvottelukunnan puheenjohtajana. Yhdistyksen itseoikeutettuja jäseniä olivat virkansa puolesta kouluhallituksen pääjohtaja sekä kauppa- ja teollisuusministeriön ammattikasvatusosaston ylijohtaja. Neuvottelukunta kokosi piiriinsä etenkin eri koulutusmuotojen edustajia, joilla ei tuohon aikaan muutoin ollut juurikaan yhteistoimintaa.

Kansalaiskasvatuksen Keskuksen toiminta oli aluksi luonteeltaan neuvottelevaa, mutta se pyrki myös kasvatustyön edistämiseen. Toiminnan tavoitteena oli kartoittaa kasvatuksen kenttää ja laatia kansalaiskasvatukselle kansallinen pitkän tähtäimen kokonaisohjelma. Varsinaista kansalaiskasvatuksen kokonaisohjelmaa ei maahan koskaan syntynyt, mutta osaltaan hanke pohjusti 1960-luvun jälkimmäisellä puoliskolla syntyneitä ja hyvin tunnettua nuorisopoliittista tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Sen sijaan jälkipolvet tuntevat vähemmän sitä nuorisovaalitoimintaa, jolla Kansalaiskasvatuksen Keskus oli ohjaamassa suomalaisen nuorisotyön kansalaiskasvatusta edustuksellisen demokratian esikouluksi.

Nuorison valtuustotoimintaa suunnitellaan

Vuoden 1965 ’Kasvatuksen päivän’ tunnuslauseeksi Kansalaiskasvatuksen Keskuksessa valittiin ’Kansalaisvastuu – kehityksen perusta’. Teemaa valittaessa kiinnitettiin huomiota kunnallisen itsehallinnon merkitykseen, sillä vuosi

1965 oli maalaiskuntien itsehallinnon 100-vuotisjuhlavuosi. Nuorisojärjestöjen ja nuorisotyölautakuntien kansalaiskasvatuksen kehittämiseksi sekä nuorison aktivoimiseksi Kansalaiskasvatuksen Keskuksessa päätettiin kokeilla nuorisovaltuustojen vaalien järjestämistä ympäri maata.

Nuorten kunnallishallintoa oli aiemmin kokeiltu Turussa vuonna 1961. Kaupungin jokavuotisen nuorisoviikon yhteydessä valittiin nuorten kaupunginvaltuusto, kaupunginhallitus ja 8 lautakuntaa sekä arvottiin nuoret hoitamaan kaupunginjohtajan ja kaupunginsihteerin virkoja. Kokeilun takana oli Turun kaupungin nuorisotyönohjaaja Kalevi Perhon ajatus saada nuoret mukaan perinteisen nuorisoviikon järjestelyihin sekä USA:sta saatu käytännön esimerkki. Turun kaupungin nuorisotyölautakunta järjesti vaalit 15–19-vuotiaille nuorille, jotka valitsivat edustajansa nuorten kaupunginvaltuustoon seitsemästä vaaliliitosta. Tosin nuorisotyölautakunta oli jakanut vaaliliittojen paikkamäärän jo etukäteen ja nuorten valtuutettujen istuinpaikat arvottiin, jottei kenenkään nuoren ”niskaan langettunut kauhistuttavaa vasemmistolaisen tai oikeistolaisen leimaa”. Nuorten valtuusto käsitteli nuorisoviikon aikana nuorten elämään liittyviä kunnallisia asioita kuten urheilu- ja nuorisotiloja. Kyseessä oli eräänlainen roolileikki, jonka avulla nuoret tutustuivat kunnallishallinnon toimintaan. Vuonna 1962 nuorisovaltuusto äänestettiin Varkaudessa (Hämäläinen 2006).

Valtakunnallisen nuorten kunnallisvaalihanke toteuttamiseksi Kansalaiskasvatuksen Keskus neuvotteli ensin niiden paikkakuntien edustajien kanssa, joilla jo oli kokemusta nuorisovaltuustojen toiminnasta. Yhteiseen neuvonpitoon kutsuttiin nuorisonohjaajat Kalevi Perho Turusta, Heikki Hämäläinen Varkaudesta ja Väinö Ryyppö Maalaiskuntien liitosta sekä valtion nuorisotyölautakunnan, kuntien keskusjärjestöjen ja Keskuksen edustajat. Keväällä 1964 Kansalaiskasvatuksen Keskus teki yleisen aloitteen nuorten kunnallisvaalien ja nuorten valtuusto- ja lautakuntatyöskentelyn järjestämiseksi. Valtion nuorisotyölautakunta, Kansalaiskasvatuksen Keskus, Maalaiskuntien Liitto, Finlands Svenska Landskommunernas Förbund ja Suomen Kaupunkiliitto allekirjoittivat nuorisotyölautakunnille ja kunnallishallituksille suunnatut kirjel-

mät, joissa kehoitettiin kuntia käynnistämään nuorten kunnallishallintotoimintaa vuonna 1965.

Syksyllä 1964 asetettiin erillinen vaalitoimikunta suunnittelemaan nuorten kunnallishallintotoimintaa. Toimikunnan ensimmäisessä muistiossa toiminnan periaatteiksi julistettiin yleisen huomion kiinnittäminen nuorisotyön merkitykseen ja yhteiskuntatietouden syventäminen. Nuorten kunnallisvaalitoimikunta laati syksyn 1964 aikana muistioita ja ohjeita, jotka toimitettiin kuntien nuorisotyölautakunnille, paikallisille yhteisöille sekä nuorisjärjestöille. Nuorisovaalit suunniteltiin mahdollisimman paljon varsinaisia kunnallisvaaleja muistuttaviksi, ja keskusvaalilautakunniksi suositeltiin kuntien nuorisotyölautakuntia. Äänioikeutetuiksi ja vaalikelpoisiksi suositeltiin 15–20-vuotiaita nuoria.

Nuorisovaalien suureksi periaatteelliseksi kiistakysymykseksi nousi nuorten vaaliliittojen rakenne. Yleisissä suosituksissa valitsijayhdistyksiksi ehdotettiin nuorisjärjestöjä, koulujen oppilaskerhoja ja muita ryhmittymiä. Toimikunta suositteli, että nuorisjärjestöjen piirissä perustetut valitsijayhdistykset muodostaisivat vaaliliitot paikkakunnan tarpeiden ja olosuhteiden sekä kunnallisvaalilain periaatteiden mukaan. Ohjeiden mukaan vaaliliitot voitiin muodostaa myös kaupunginosittain tai kyläkunnittain. Valtion nuorisotyölautakunta kuitenkin antoi nuorison kunnallisvaalien vaaliliitoista oman poikkeavan suosituksen. Sen mukaan vaaliliitot tuli muodostaa yksiselitteisesti kunnassa toimivien nuorisjärjestöjen perustalle siten, että ”kunnalliselämälle luonteenomaiset poliittiset näkökohdat käyvät ilmi vaaliliittojärjestelmistä”. Valtion nuorisotyölautakunta ei halunnut, että vaaliliittoja muodostetaan koulujen tai laitosten nimissä.

Kunnallisvaalitoimikunnan laatiman suosituksen mukaan valittavien nuorisovaltuustojen tulisi toiminnassaan kiinnittää huomiota nuorisoa koskeviin epäkohtiin, aktivoida nuorisoa ja herättää nuorissa kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin. Nuorison kunnallisvaltuustojen kautta arveltiin nuorisolle tarjoutuvan monia mahdollisuuksia tehdä omia ongelmiaan tunnetuksi, saada

niille myönteistä vastakaikua ja vaikuttaa omien harrastus-, koulutus-, opinto- ja työhönsijoittumismahdollisuuksiensa kehittämiseen. Nuorten valtuuston tuli kokoontua vähintään yhtä monta kertaa kuin varsinainen valtuusto 6.11.1965–31.5.1966 välisenä aikana. Nuorisovaltuutettuja neuvottiin jakautumaan ryhmäkokouksiin, mikäli ”ryhmätoimintaa kunnan A-valtuustossakin yleisesti harrastetaan”. Nuorisovaltuuston tekemät aloitteet ja esitykset oli ohjattava varsinaisen nuorisotyölautakunnan kautta varsinaisille kunnan elimille. Nuorten vaaleille ja valtuustoille annettiin varsin yksityiskohtaisia ohjeita, vaikka niiden sovellettavuutta korostettiin.

Nuorisovaaleihin eivät kaikki suhtautuneet etukäteen myönteisesti. Syksyllä 1965 kielteisiä kantoja perusteltiin esimerkiksi sillä, että yhteiskuntakasvatus tuli jättää nuorisojärjestöjen tehtäväksi eikä kunnallisten nuorisotyölautakuntien tulisi ryhtyä tällaiseen toimintaan. Lisäksi järjestelmän epäiltiin jättävän suuren osan nuorisosta passiiviseksi, ja laajempi toiminta koskisi vain valittuja nuoria. Nuorten kunnallisvaaleja pidettiin myös lapsellisena leikkinä.

Nuorten kunnallisvaalikampanja toteutetaan

Nuorten kunnallisvaalit toteutuivat 3.-4.10.1965, ja valitut valtuustot aloittivat sen jälkeen toimintansa. Kansalaiskasvatuksen Keskuksessa laaditun raportin mukaan vaaleihin ilmoittautui 50 kuntaa, mutta vaalit toteutuivat lopulta vain 17 kunnassa (3 kaupunkia, 2 kauppala ja 12 maalaiskuntaa). Aikakauden kuntien kokonaismäärään (yli 500) suhteutettuna osallistuneiden kuntien määrä oli pieni. Nuoria äänestäjiä oli kaikkiaan 6175, ja äänestysprosentti vaihteli Kruunupyyn 72 prosentin ja Kuusankosken 21 prosentin välillä. Raportin mukaan perustetut nuorisovaltuustot olivat käsitelleet Kansalaiskasvatuksen Keskuksessa laadittuja alustuksia ja paikallisia kysymyksiä sekä järjestäneet nuorisoviikkoja tai muita tapahtumia. Nuorisovaltuustot olivat toimineet erityisesti urheilutilojen puolesta. Raportin mukaan eri tehtäviin valitut nuoret olivat aktivoituneet ja kunnan luottamushenkilöiden positiivinen suhtautuminen nuorisotyöhön oli lisääntynyt. Sen sijaan nuorisotyöhön itseensä toiminta ei ollut vaikuttanut, ja eräissä kunnissa odotukset olivat olleet suu-

remmat kuin tulokset. Suurin kiistakapula kunnissa oli odotetusti vaaliliittojen muodostaminen.

Nuorisovaltuustojen edustajien kokoontumisesta laadittu yhteenvedo on selvästi Kansalaiskasvatuksen Keskuksen virallista raporttia pessimistisempi. Yhteenvedon mukaan nuoret äänestäjät eivät seuranneet valitsemiensa edustajien toimintaa vaalien jälkeen. Sen sijaan valtuustojen järjestämissä huvitilaisuuksissa nuoret olivat mukana innokkaasti. Jos nuorisovaltuuston järjestämisen tilaisuuden päätteeksi ohjelmassa oli tanssia, mukana oli enemmän väkeä kuin puhtaassa luento- tai opetustilaisuudessa. Monissa kunnissa aikuisten suhtautuminen oli ollut väheksyvää eikä osa aikuisvaltuustoista suostunut päästämään nuorisovaltuutettuja esimerkiksi talousarvion käsittelyistuntoihin. Yleinen kokemus oli, että nuorisohjaajan aktiivisuudella oli ollut keskeinen merkitys nuorisovaltuustotoiminnassa.

Valtuustojen edustajien näkemyksistä kootussa yhteenvedossa vertailtiin pysyväluonteisen ja lyhytaikaisen nuorisovaltuuston käyttökelpoisuutta. Nuorten arveltiin kyllästyvän pysyviin valtuustoihin, vaikka ne voisivat vähitellen saada aikuisilta tunnustusta. Lyhytaikaisessa ”katkosmallissa” nuorisovaltuuston mainosarvoa ja julkisuutta pidettiin helpompana, ja lisäksi ikärajoingelman ratkaisu arveltiin sujuvammaksi. Nuorisovaltuustojen suhteellisessa vaalitavassa koettiin ongelmaksi se, että koululaisilla oli paremmat mahdollisuudet vaikuttaa ja osallistua kuin heikommin organisoituneilla nuorilla.

Formalistinen kansalaiskasvatus huipentuu lainsäädäntöön

Vaikka syksyn 1965 nuorten kunnallisvaalit eivät ennakkohälyyn verrattuna olleet kovin suuri menestys, ne olivat askel teoreettiseksi ja epäpoliittiseksi haukutusta koulun yhteiskuntaopin opetuksesta kohti käytännöllisempää suuntaa. Hankkeen nuorisotoimen valtionhallinnolta saama huomio ja tuki kertoivat uudesta suuntauksesta nuorisotyön kansalaiskasvatuksessa. Enää ei luotettu järjestöjen ryhmätoiminnan kautta kehkeytyvään moraaliseen kansa-

laisuuteen ja yleisiin kansalaisvalmiuksiin, vaan siirryttiin edustukselliseen demokratiaan kytkeytyvään kuntatason kansalaiskasvatukseen.

Formalistista kansalaiskasvatusta eli muodollisia osallistumisjärjestelmiä painottava strategia saavutti huippunsa 1970-luvun alussa. Tuolloin nuorten yhteiskunnallisen vaikuttamisen ensisijaisiksi kanaviksi ymmärrettyjen nuorisjärjestöjen valtionavustusjärjestelmä sai lain turvan ja edustuksellisen demokratian harjoitteluympäristöiksi mielletyt kunnalliset nuorisolautakunnat tulivat lakisääteiksi.

Kohti efektiivistä kansalaiskasvatusta?

Nuorisotyön formalistisen kansalaiskasvatuksen pohja on antanut periksi 1980-luvulta lähtien. Lukuun ottamatta urheiluseuroja ja eräitä harrastusjärjestöjä nuorten kiinnostus formalistista strategiaa kantaneeseen perinteiseen järjestötoimintaan ja erityisesti puoluepoliittiseen sekä etujärjestötyyppiseen nuorisjärjestötoimintaan on viimeisten vuosikymmenten kuluessa jonkin verran vähentynyt. Myös nuorten ikäluokkien äänestysaktiivisuus on laskeutunut ja osa nuorten yhteiskunnallisesta aktiivisuudesta on kanavoitunut perinteisten edustuksellisen demokratian järjestelmien ulkopuolelle suoraan toimintaan, vaihtoehtoliikkeisiin, aktivismiin, lähiympäristöön vaikuttamiseen, harkittuun kulutuskäyttäytymiseen tai verkko-osallistumiseen.

Puoluepoliittisen järjestötoiminnan ja äänestysaktiivisuuden laskukausi

Nuorten järjestötoiminta vähentyi kokonaisuudessaan 1980-luvun aikana. Tilastokeskuksen talvella 1987–1988 kokoaman aineiston mukaan järjestöihin kuuluminen laski 1980-luvulla kaikissa järjestöryhmissä urheiluseuroja lukuun ottamatta. Poliittisiin nuoriso- ja opiskelijajärjestöihin kuului 1980-luvun lopulla 2 prosenttia 10–24-vuotiaista suomalaisista. Kaikkiaan ikäryhmästä kuului tuolloin järjestöihin 65 %. (Nuorten järjestöihin kuuluminen 1988.) Kymmenen vuotta myöhemmin samanikäisistä nuorista kuului järjestöihin 52 % (Nuorten järjestökiinnittyneisyys 1998). Tilastokeskuksen vapaa-

aikatutkimuksen (2002) mukaan järjestötoimintaan osallistui 10–14-vuotiaista 60 %, 15–19-vuotiaista 54 % ja 20–24-vuotiaista 51 %. Vuonna 2004 kerätyn laajahkon aineiston mukaan 59 % 15–30-vuotiaista nuorista oli osallistunut paikallisen liikunta-, harrastus- ja nuorisojärjestön toimintaan, poliittisen järjestön toimintaan vain muutama prosentti (Paakkunainen & Myllyniemi 2004, 39).

Täysin vertailukelpoista päivänkohtaista tietoa ei ole saatavilla, mutta yleisesti ottaen suomalaisnuorista osallistuu nykyisin järjestötoimintaan jonkin verran yli puolet ikäluokasta. Puoluepoliittisten nuorisojärjestöjen toimintaan nuorista osallistuu vain murto-osa, ja se on jotain aivan muuta kuin mitä 1970-luvulla ensimmäistä nuorisotyölainsäädäntöä säädettäessä ennakoitiin.

Toinen paljon huomiota saanut nuorten yhteiskunnallisen aktiivisuuden osoitin on nuorten ikäluokkien äänestysprosentti yleisissä vaaleissa. Pidemmällä aikavälillä myös nuorten äänestysaktiivisuus on laskenut eduskunta- ja kunnallisvaaleissa viimeisten vuosikymmenten aikana (esim. Pohjantammi 2004). Vuonna 1972 äänestysikäraja laskettiin 18 vuoteen, mitä mm. Suomen Teini-liitto oli voimakkaasti vaatinut. Toimenpide on osoittautunut osin pettymykseksi, sillä nuoriso ei olekaan äänestänyt odotetun innokkaasti. 1960-luvulla ja 1970-luvun alussa vaadittiin ponnekkaasti nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä äänioikeuden ikärajan laskemista, mutta sen jälkeen on kampanjoitu näyttävästi, jotta nuoret käyttäisivät saamiaan mahdollisuuksia hyväksi.

Kansalaiskasvatuksen kannalta kehityksellä on kaksisuuntainen merkitys. Ensinnäkin yksinomaan perinteisten puoluepoliittisten järjestöjen ja nuorten etujärjestöjen varaan rakentuva kansalaiskasvatus tavoittaa vain osan nuorista – vaikka mukaan laskettaisiin yhä hyvin menestyvät urheilu- ja harrastusjärjestöt. Toiseksi nuorisotyön kansalaiskasvatuksen strategia ei voi enää perustua ajatukseen, jonka mukaan nuorten vaikuttaminen ja osallistuminen sen paremmin nuoruudessa kuin aikuisuudessakaan tapahtuisi yksinomaan edustuksellisen demokratian piirissä.

Vaikuttavan ja tosiasiallisen kansalaiskasvatuksen jäljillä

Edustuksellisen demokratian kiinnostavuuden laskua on etsitty pitkään tutkijoiden ja poliitikkojen voimin. Nuorten osittaisen passiivisuuden syiksi on esitetty mm. perinteisten osallistumisjärjestelmien jäykkyyttä sekä kykenemättömyyttä huomioida ja edistää nykynuorille merkityksellisiä asioita.

1990-luvulla suomalaisessa yhteiskunnassa nousi uusi kansalaiskasvatuksen aalto, jonka liikkeelle panevina voimina ovat olleet pyrkimys eurooppalaisen kansalaisen kasvattamiseen sekä huoli nuorten poliittisesta passiivisuudesta. Kouluissa, nuorisotyössä ja paikallishallinnon järjestelmissä on tuettu ja perustettu erilaisia nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen muotoja. Osaksi nämä uudet osallistumisen ja vaikuttamisen muodot ovat perua aikaisemmilta vuosikymmeniltä, mutta nyt niillä tavoitellaan paitsi kansalaisuudelle tarpeellisten tietojen ja valmiuksien oppimista, niin myös aikaisempaa efektiivisempää toimintaa. Niissä pyritään entistä joustavampiin rakenteisiin, jotka oppimisympäristön luonteen lisäksi tarjoavat mahdollisuuksia voimaannuttavaan osallisuuteen ja tosiasialliseen vaikuttamiseen.

Uuden polven osallistumismuodoista on usein käytetty yläkäsitettä ”nuorten vaikuttajaryhmät”, joka kattaa mm. nuorisovaltuustot, nuorisoneuvostot, lasten ja nuorten parlamentit sekä Nuorten Ääni -järjestelmät (esim. Gretschel 2007, 252–253; Paakkunainen & Myllyniemi 2004, 12.) Vuonna 2004 kerätyn aineiston perusteella vaikuttajaryhmien järjestysperusteet ja vaalitavat ovat olleet moninaisia. Toisaalta ne järjestävät tilaisuuksia nuorille ja lisäävät nuorten sosiaalista autonomiaa, toisaalta ne suuntautuvat kohti kunnallista päätöksentekoa ja perinteisiä osallistumisen tapoja. Vaikuttajaryhmien valtaosan toiminnan painopiste oli enemmän konkreettisessa tekemisessä ja nuorten tapahtumien järjestämisessä kuin kunnallisessa päätöksenteossa. Nuoret tulivatkin toimintaan mukaan ensisijaisesti järjestääkseen tapahtumia ja toimintaa toisille nuorille. (Paakkunainen & Myllyniemi 2004, 58–59, 107–108.)

Vaikuttajaryhmät voidaan nähdä uudenaikaisina kansalaisuuden oppimisympäristöinä. Niiden toimintaa on pidetty non-formaalisena oppimisprosessina, jossa yhteistoiminnallisen oppimisen kautta opitaan kunnallispolitiikassa tarvittavia perustaitoja. Näitä ovat mm. kuunteleminen, omien ajatusten ilmaiseminen, toisten auttaminen, erilaisuuksien sietäminen ja yhteisen vastuun kantaminen. (Kohonen 2004.)

Nykyisissä vaikuttajaryhmissä näyttäisi toistuvan joitain aikaisempien vuosikymmenten kokemusten piirteitä. Vaikuttajaryhmien tosiasiallisesta merkityksestä käydään keskustelua ja niiden mahdollisesta elitisoitumisesta on esitetty kriittisiä puheenvuoroja. On kuitenkin syytä huomata, että nuorten innostajaksi on varttunut nuorisotyöntekijöiden sukupolvi, joka ei välttämättä ole kuullutkaan 1960-luvun nuorisovaltuustotoiminnasta, joka ei kannan 70-lukulaisen nuorisopoliittisen suunnittelun synnyttämää kyynisyyttä tai joka ei nostalgisesti haikaile menneiden rakenteiden perään. Tuoreista osallistumisen ja vaikuttamisen otteista on tässäkin julkaisussa hyviä esimerkkejä.

LÄHTEET

- Gretschel, Anu 2007. Nuori – ei asiakkaaksi, vaan vaikuttamaan nuorisotyön keinoin. Teoksessa Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.) Nuorisotyötä on tehtävä! Menetelmien perustat, rajat ja mahdollisuudet. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. 243-261.
- Hämäläinen, Heikki 2006. Kunnallinen nuorisonvillitsijä. Kuusankoski: Kuusankosken kaupunki.
- Kailanpää, Aarre 1987. Koulun Kerhokeskus 1947-1987. Helsinki: Koulun Kerhokeskus.
- Kaljunen, Aatto 1946. Johdanto. Teoksessa Vapaa harrastustoiminnan käsikirja. Helsinki: Otava. 7-112 (osa).
- Kaljunen, Aatto & Pautola, Lauri 1954. Taidatko kasvattaa, johtaa, opettaa? Helsinki: Otava.
- Kansalaiskasvatuksen Keskuksen arkisto. Kansallisarkisto.
- Kerhokirja 1957. Toimittajat Kerttu Varjo, Keijo Voudinmäki, Reijo Ahtokari, Waldemar Bühler, Sirkka Kantanen. Helsinki: Otava.
- Kiertokirje 1945a. Kouluhallituksen kiertokirje no 950, 17.8.1945, Helsinki.
- Kiertokirje 1945b. Opetusministeriön nuorisotyötä koskeva kiertokirje N:o 1/31.8.1945. Helsinki.
- Kohonen, Kirsi 2004. Nuorten vaikuttajaryhmät – kunnallista päätöksentekoa vai kunnollisia tapahtumia? Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta. 112-122.
- Nieminen, Juha 1995. Nuorisossa tulevaisuus. Suomalaisen nuorisotyön historia. Helsinki: Lasten Keskus.
- Nuorten järjestöihin kuuluminen 1988. Opetusministeriö.
- Nuorten järjestökiinnittyneisyys 1998. Opetusministeriö.
- Paakkunainen, Kari & Myllyniemi, Sami 2004. Ohut kuntakansalaisuus ja uudet linkittäjät: Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta. 10-111.
- Pohjantammi, Ismo 2004. Nuorten poliittisen osallistumisen poliittiset taustat. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.) Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Helsinki: Nuorisoasiain neuvottelukunta. 170-190.
- Uusi kerhokirja 1964. Kirjoittaneet Kerttu Varjo, Keijo Voudinmäki & Reijo Ahtokari. Helsinki: Otava.
- Valtion nuorisotyölautakunnan arkisto. Opetusministeriön arkisto. Opetusministeriö.
- Vapaa-aikatutkimus 2002. Tilastokeskus.
- Vesikansa, Jarkko 2004. Salainen sisällissota: työnantajien ja porvarien taistelu kommunismia vastaan kylmän sodan Suomessa. Helsinki: Otava.

"KUKAAN EI KUITENKAAN KUUNTELE" Näkökulmia nuorisokasvatukseen ja kansalaisvaikuttamiseen

Helena Helve

Taustaa: mitä Etelä-Savon nuoret kirjoittivat?

Artikkeli perustuu kirjoittajan mukana oloon Mikkelin ammattikorkeakoulun hallinnoimassa *Nuorten elinolojen kehittäminen Etelä-Savossa* (NES) ESR -hankkeessa, jossa pyrittiin muun muassa kuvaamaan maakunnan nuorten elinolojen kehittämisen kokonaisuutta.² Tätä varten kerättiin nuorten vaikutamisesta sekä osallistumisesta edistävistä ja ehkäisevistä tekijöistä haastattelu-, kysely-, ja esseeaineistoja nuorilta.³

Nuorten kirjoituksia lukiessa saa sen käsityksen, että monet nuorista kokivat tarpeensa jäävän kunnallisessa päätöksenteossa taka-alalle. Vaikuttamisesta kirjoitettiin kuten artikkelin otsikoksi nostettu nuorelta saatu lainaus osoittaa: "Kukaan ei kuitenkaan kuuntele".

Kirjoitusten teksteistä saa kuvan, että nuorille suunnattuja tapahtumia ja toimintoja on Etelä-Savossa vähän, eikä nuorille ole riittävästi vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja -paikkoja. Kirjoituksista nousee myös esille, että nuorilta puuttuu tietoa siitä, keneen tulisi ottaa yhteyttä tai minne pitäisi mennä, jos haluaisi vaikuttaa. Nuoret nimesivät kirjoituksissaan nuorisovaltuuston yleensä paikkana, jossa on mahdollisuus vaikuttamiseen. Kaikissa Etelä-Savon kunnissa ei nuorisovaltuustoja kuitenkaan ole, ja vaikka olisikin, niin osittain nuoret kokivat, että yksittäisen nuoren ääni ei niissä kuulu. Odotettiin myös kannustusta vaikuttamiseen. Moni nuori näyttääkin tyytyvän siihen, että muut hoitavat heidän asiansa. Päätöksenteko ja osallistuminen saattavat kuulostaa nuoresta jopa tylsältä – "onhan parempaakin tekemistä" –

² Hankkeen tuloksena syntyi *Nuorten Etelä-Savo. Etelä-Savon nuorisopoliittinen toimenpideohjelma 2008–2012*.

³ Projektisuunnittelija Sanna Kuosmanen keräsi tätä varten esimerkiksi ns. eläytymismenettelmäaineiston kirjoituksista, joita tuottivat sekä lukiolais- ja ammattiopisto-opiskelijat että Monikulttuuriskeskus Mimosan nuoret (N=101; ks. Sanna Kuosmanen artikkeli tässä artikkelikokoelmassa ja *Nuorten Etelä-Savo, Etelä-Savon nuorisopoliittinen toimintaohjelma 2008–2012*, 2007).

tai koetaan, ettei itsellä ole riittävästi kykyä: ”Järkevämmät ihmiset hoitavat kuitenkin vaikuttamisen”.

Miten kannustaa nuoria osallistumiseen ja vaikuttamiseen? Kouluissa nuoret saavat tietoa kansalaisvaikuttamisen mahdollisuuksista ja tärkeydestä. Nuorten kirjoituksissa suhtauduttiin tähän myös kriittisesti: ”Opettajat eivät saisi jakaa vain paperilappuja ilmoitustauluilla tai pitää tasapaksuja esityksiä”. Nuorten ehdotuksia vaikuttamisen mahdollisuuksien lisäämiseksi olivat esimerkiksi nuorten ideoiden julkaiseminen kaupungin nettisivustoilla ja nuorten aloitteiden esilletuonti nimettömästi. Nuoret toivoivat keskustelutilaisuuksia, joissa he voisivat kohdata päättäjiä. Nuoret ehdottivat myös, että he voisivat olla mukana kehittämishankkeissa, joissa heillä olisi mahdollisuus ideointiin ja toimintaan.

Poikkeavatko eteläsavolaisten nuorten mielipiteet vaikuttamisesta eri aikoina tutkittujen muualla asuvien nuorten mielipiteistä? Tässä artikkelissani peilaankin eteläsavolaisten nuorten mielipiteitä aikaisemmin tehtyihin tutkimuksiin nuorista (ks. Helve 1987, 1993a ja b, 2001, 2002, 2005, 2006, 2007 ja 2009) ja pohdin niiden pohjalta:

- 1) nuorten vaikuttamisen muotoja,
- 2) osallistumiseen vaikuttavia asenteita ja arvoja,
- 3) kansalaisvaikuttamista koulutuksen ja kasvatuksen näkökulmista,
- 4) nuorten vapaa-aikaa ja sosiaalista pääomaa,
- 5) toimintatapoja nuorten kannustamiseksi kansalaisvaikuttamiseen sekä
- 6) koulutus- ja nuorisopolitiikkaa nuorten kansalaisvaikuttamisen tukijoina.

Nuorten vaikuttamisen eri muotoja

Edellä kuvattiin eteläsavolaisten nuorten kirjoituksia vaikuttamisesta omassa kunnassaan. Kirjoituksissa ei tullut esille laajempi, globaali vaikuttaminen tai kansalaistottelemattomuus, jotka ovat jo pitempään olleet medioissa julkisuuteen tulleiden aktiivisten nuorten vaikuttamisen keinoja esimerkiksi luonnon

ja eläintensuojelussa (ks. myös Hoikkala, Laine ja Laine 2005). Nuorten eläintensuojelijoiden tarhaiskut ja muut vastaavat vaikuttamisen keinot saattavat kääntyä tarkoitustaan vastaan. Muun muassa eläinten häkeistä vapauttaminen luontoon on ajanut tarhaeläimiä kuolemaan ja nämä yksittäiset tapaukset ovat aiheuttaneet keskustelun kansalaistottelemattomuuden oikeutuksesta. Vihreän liiton eturivin poliitikkona tunnettu Pekka Saurikin on ottanut kantaa turkistarhaiskuihin korostaen, että ”Kansalaistottelemattomuuskin vaatii vastuun ottamista omista teoista omalla nimellä ja omilla kasvoilla” (HS 14.4.2001, A 8).

Harvat nuoret ovat kuitenkin mukana näissä yhden asian ”fanaattisissa” ryhmissä. Myös turkistarhoille iskuja tehneet ryhmät ovat olleet pieniä. Niillä on yleensä myös kansainvälisiä yhteyksiä ja ne saattavat olla usein kansainvälisesti johdettujakin. Nuorten turkistarhaiskuissa on eläinten suojelun ideologiaan yhdistynyt ihanteellisuus, joka näyttää vahvistavan nuoren aktiivisuutta. Kyse ei eläintensuojelussa tai jossakin muussa ideologisessa vaikuttamisessa ole nuoren ajattelumattomuudesta vaan tietoisesta vaikuttamisen halusta. Nuori voi vaikuttaa esimerkiksi jätteiden lajittelulla, kierrättämällä ja tuunaamalla sekä ostamalla vaatteet kirpputoreilta.

Ideologiset chatti-ryhmät Internetissä keräävät maailmanlaajuisesti aktiivisia nuoria, jotka ovat usein hyvin koulutettuja ja osaavat tehokkaasti hyödyntää julkisuutta ja uusia teknisiä tiedonkulun kanavia. Ei sovi unohtaa, että ideologisella kansalaisvaikuttamisella on maassamme pitkät perinteet ja historialliset juuret, jotka johtavat aiempaan yhteiskunnalliseen toimintaan ja liikkeisiin kuten rauhan-, ihmisoikeus- ja ympäristöliikkeisiin. Nämä ideologiset liikkeet ovat olleet nuorten vaihtoehtoista toimintaa jo vuosikymmenien ajan sekä Yhdysvalloissa että Euroopassa. Nykyisissä mielenosoituksissa nuorten kritiikin kohteena ovat olleet maailmanlaajuiset markkinat ja monikansalliset yritykset. Nuoret ovat saaneet taustatukea ruohonjuuritasolla toimivista sosiaalisista kansalaisliikkeistä, jotka myös ovat huolissaan ihmisoikeus- ja tasa-arvokysymyksistä, ekologisista kysymyksistä, seksuaalisten vähemmistöjen kysymyksistä jne. Nuoret ovat tuoneet näihin liikkeisiin kansainvälisen ver-

kostoitumisen ja toiminnan ulkopuolella olevan poliittisen areenan⁴ (Ks. lisää Helve 2005, 222.)

Nuorten osallistumiseen vaikuttavia asenteita ja arvoja

Suomalaisten nuorten arvomaailmassa näkyi jo 1990-luvulla eläinten- ja ympäristönsuojeluun liittyvä arvomurros sekä kansainvälistyminen, jota uuden teknologian kehityksen mukanaan tuomat yhteydet ovat helpottaneet. Vertailevassa *Arvot, muutos ja nuoret* seurantatutkimuksessa⁵ näkyi, että nuorten kriittinen suhtautuminen kansalaisten vaikutusmahdollisuuksiin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa lisääntyi 1990-luvun taloudellisen laskukauden aikana. Silloisten nuorten enemmistön mielestä puolueet olivat ajautuneet kauas tavallisen ihmisen ongelmista. Vielä lamasta selviytymisen jälkeenkin lähes kolmanneksen mielestä mikään puolueista ei ajanut juuri nuorille tärkeitä asioita⁶. Kriittisyys puolueita kohtaan saattaa johtaa nuorten poliittiseen vieraantumiseen. Varmaankaan viimeaikaiset politiikkojen henkilökohtaiset tekstiviesti- ja vaalirahoitustöppäilyt eivät ainakaan lisää politiikan arvostusta nuorten keskuudessa.

Vertailevan seurantatutkimuksen tulokset osoittavat, että yhteiskunnan poliittiset ja taloudelliset tekijät vaikuttavat nuorten suhtautumiseen politiikkaan, omiin vaikuttamismahdollisuuksiinsa ja haluunsa vaikuttaa (Helve 2002, vrt. Myllyniemi, Nuorisobarometri 2007). Yhteiskunnallisista lähtökohdista nuoret myös arvioivat mahdollisuuksiaan menestyä elämässään.

Eräs pohjanmaalainen ammattikoulua käyvä tyttö kertoi haastatellessani häntä 1990-luvulla, että hänen mielestään suurin yhteiskunnallinen ongelma on epätasa-arvoisuus tavallisen kansalaisen ja päättäjiä välillä. Hän ei ollut yksin mielipiteessään. Nuorten 16–19-vuotiaiden vastauksissaan tuomat ongel-

⁴ Jo paljon ennen nykyistä globalisaatio-keskustelua ovat syntyneet maailmanlaajuiset organisaatiot, kuten ympäristönsuojeluliike *Greenpeace* ja *Friends of the Earth* (Maan ystävät), puolustamaan ihmiskuntaa globaaleilta ympäristöriskeiltä, jotka aiheuttavat maapallon lämpenemistä, otsonikerroksen ohentumista jne. Näiden ongelmien ratkaisemiseen nuoret pyrkivät toiminnallaan jo 1970-luvulla vaikuttamaan.

⁵ Helve, 2002

⁶ Ks. emt. Osa III, Nuoret, Taulukot 48, 49 ja 50.

mat osoittavat poliittista valvutuneisuutta ja kriittistä kannanottoa. Perusturvan väheneminen, säästöpolitiikka, työttömyys ja jatkuvat leikkaukset, opiskelijoiden ja lapsiperheiden heikko asema, hallitsematon valtiontalous, elintason turvaaminen, epätasa-arvoisuus tavallisen kansalaisen ja päättäjien välillä, vähäosaisten asema sekä ympäristökysymykset ovat kaikki poliittisia kysymyksiä, joiden ratkaisemista tämänkin päivän nuoret odottavat päätöksentekijöiltä. Ideologisina arvokysymyksinä nostettiin esille esimerkiksi ydinvoima, kettutarhat ja rasismi. Alkoholismia ja huumeita pidettiin myös yhteiskuntamme suurimpina ongelmina. Vastaukset osoittavat, että nuoret seurasivat yhteiskunnan tapahtumia ja heillä oli myös mielipide niistä.

Poliittinen vaikuttaminen pohjautuu luottamukseen. Nuorten suhtautuminen politiikkaan ei ole muuttunut oleellisesti 1990-luvulta jos sitä mitataan esimerkiksi äänestysaktiivisuudella. Vuonna 2007 Oikeusministeriö käynnistikin erityisesti nuorille ja matalan äänestysaktiivisuuden alueille suunnatun äänestysaktiivisuuskampanjan, josta huolimatta äänestysaktiivisuus heikkeni edellisistä vuoden 2003 eduskuntavaaleista. Äänestämättömyys ei näytä olevan ensisijaisesti tiedotusongelma.⁷

Politiikka saattaa näyttäytyä nuorelle vain valtapelinä kuten haastattelemani helsinkiläiselle ammattikoulua käyvälle tytölle: "Politiikalta menee luottamus ja uskottavuus, kun kansalaisten mielipide ei vaikuta eduskunnassa ja hallituksessa." Monet nuorista olivat samaa mieltä pohjalaisen ammattikoulua käyvän pojan kanssa siitä, että "poliitikot ajavat vain omia asioitaan". Nuoret sanoivat esimerkiksi kannanottoinaan politiikasta, että "Ihmisiä huijataan, ei olla rehellisiä" (tyttö, Pohjanmaa, lukio); "Muutama päättää, toiset alistuvat" (tyttö, Pohjanmaa, lukio); "Turhia kohuja & skandaaleja" (poika, Pohjanmaa, lukio); "Kaikki menee vaan pahempaan suuntaan" (tyttö, Helsinki, kaupallisen alan oppilaitos); "Se luo eripuraisuutta ja riitaa" (tyttö, Pohjanmaa, kaupallisen alan oppilaitos); "Liian teennäistä" (poika, Pohjanmaa, kaupallisen alan oppilaitos).

⁷ Martikainen & Wass 2005 vrt. myös Paakkunainen & Myllyniemi 2004.

Nuoret perustelivat politiikan tärkeyden lähinnä demokratialla, koska yhteiset asiat olisi hoidettava niin, ettei "jokainen sooloilisi oman mielensä mukaan". Yhdentekeväenä politiikkaa pitävät näkivät, että politiikalla ei ole saatu aikaan oikeita asioita, kun politiikkojen "puheen ja toiminnan suhde on aivan uskomaton" ja "politiikassa käsiteltävät asiat ovat liian monimutkaisia ymmärtää".

Nuorten aikuistuesssa nuorten mielipiteet muodostuvat varmemmiksi. Esimerkiksi seurantatutkimuksen jo aikuistuneet 19- ja 22-vuotiaat naiset uskoivat vähemmän kansalaisten mielipiteiden kuuluvuuteen ja vaikuttavuuteen kuin samanikäiset miehet. Kenties suhtautuminen liittyy ensimmäisten äänestyskertojen yhteyteen ja niiden jälkeiseen aikaan, kun mahdollisesti suurten odotusten jälkeen huomaakin äänensä perin vähämerkityksiseksi. Näyttää siltä, että tytöt ovat poikia kyynisempiä asenteissaan kansalaisten mielipiteiden vaikutuksesta päätöksentekoon.⁸

Taloudellinen tilanne vaikuttaa nuortenkin suhtautumiseen. Esimerkiksi vertailevassa tutkimuksessa taloudellisen tilanteen heikkeneminen aiheutti lisääntyvää negatiivista suhtautumista kansalaisten mahdollisuuksiin vaikuttaa yhteiskunnan päätöksenteossa. Lama teki nuorista kyynisempiä ja kriittisempiä. Seurantatutkimuksessa nuoren kyynisyys kansalaisten mielipiteiden vaikutukseen kasvoi sekä Helsingissä että Pohjanmaalla. Sen sijaan vertailututkimuksessa helsinkiläisnuorten kyynisyys kansalaisten mielipiteiden vaikutukseen väheni, kun pohjalaisten osalta se kasvoi. Tämä osoittaa, että nuorten mielipiteet eivät ole yhteneviä vaan niihin vaikuttavat oman asuinalueen olosuhteet ja tapahtumat. Esimerkiksi eteläsavolaisten nuorten koulutusmahdollisuudet ja työllistymisen toiveet omalla kotiseudullaan ovat rajoitetut ja tämä vaikuttaa nuorten perusuottamukseen kansalaisvaikuttamisessa. Nuorten luottamuksen herättämiseksi politiikkaan ja sen vaikutusmahdollisuuksiin Etelä-Savossa olisikin vaikutettava nuorten elinoloihin.

⁸ ks. Helve 2002, Taulukko 50

Kansalaisvaikuttaminen koulutuksen ja kasvatuksen näkökulmista

Koulutuksella on merkitystä nuorten luottamukseen. Empiiriset tutkimustulokset osoittavat, että eniten kansalaisten mielipiteiden vaikutukseen yhteiskunnallisessa päätöksenteossa uskoivat lukiolaiset ja korkeakouluopiskelijat. Ammattikoululaiset olivat vertailututkimuksessa lukiolaisia pessimistisempiä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksiin. Kaikkein pessimistisempiä olivat kuitenkin toisen asteen kaupallisen alan opiskelijat.⁹

Nuoret oppivat kansalaisvaikuttamisen arvoja omassa lähipiirissään, mutta he omaksuvat niitä myös globaalien nuorisokulttuurien, tiedotusvälineiden tai Internetin kautta. Vanhempien asenteet politiikkaa ja kansalaisvaikuttamista kohtaan siirtyvät helposti piilo-oppimisen kautta lapsille ja nuorille. Nuorten luottamus kansalaisvaikuttamiseen on paljolti riippuvainen kasvatuksen ja yhteiskunnan perusarvoista. Poliitikassa onkin nostettu tavoitteeksi aktiivinen ja osallistuva nuori. Siihen kannustaa esimerkiksi uusi *Nuorisolaki* (2006), jossa kiinnitetään huomiota nuoren aikuistumisen positiiviseen tukemiseen muun muassa edistämällä nuoren aktiivista kansalaisuutta ja vahvistamalla nuoren sosiaalisuutta. Myös *Nuorten osallisuus* -hankkeen merkittävimpänä yksittäisenä toimintamuotona on ollut nuorten vaikuttajaryhmien ja/tai nuorisovaltuustojen perustaminen, ylläpitäminen ja aktiiviseen kansalaisuuteen ohjaava toiminta (vrt. Paju, 2008; ks. myös Vehviläinen 2006 ja 2008). EU:n nuorisopolitiikan valkoisen kirjan "EU:n nuorisopolitiikan uudet tuulet" (2001) ilmestymisen jälkeen onkin erityistä huomiota kiinnitetty nuorten ja nuorisjärjestöjen kuulemiseen. Vuonna 2007 hyväksytty *Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011* antaa hallitukselle tavoitteet, painopisteet sekä käytännön toimet lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi kuluvalle hallituskaudella. Tähän läheisesti liittyivät myös *Nuorten Elinolot Etelä-Savossa* -projekti ja sen tuottama *Etelä-Savon nuorisopoliittinen toimintapohjelmia 2008–2012* sekä *Itä-Suomen Lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikka 2008–2012*.

⁹ Helve 2002, 152–169.

*poliittinen ohjelmatyö*¹⁰. Nämä hankkeet ovat tärkeitä, mutta ne eivät yksistään ole riittäviä. Lasten ja nuorten osallistumisen tukeminen ja kannustaminen on aloitettava jo varhaiskasvatuksessa kodeissa, ja sitä on jatkettava päiväkodeissa, kouluissa ja nuorisotaloissa kuten kaikissa muissakin yhteiskunnan instituutioissa eduskuntaa myöten.¹¹

Kansalaiskasvattaminen on formaalista kouluissa ja päiväkodeissa. On otettava huomioon myös ei-formaalinen *piilo-oppiminen* ja opetus. Massamedia televisiosarjoineen ja elokuvineen tai Internet voivat vaikuttaa enemmän nuorten uskomuksiin ja käsityksiin kansalaisvaikuttamisesta kuin formaalit kasvattajat. Ne saattavat vahvistaa vääränlaisia asenteita esimerkiksi politiikkoja ja politiikkaa kohtaan ja edesauttaa passiivisuuden lisääntymistä. On myös tiedostettava ei-formaalinen (*non-formal*) oppiminen ja opetus, joka tapahtuu koulun ja virallisen kasvatuksen ulkopuolella. Toisaalta formaali kouluopetuskin saattaa vaikuttaa siihen, että nuori voi kokea politiikassa käsiteltävät asiat liian kaukaisiksi ja vaikeasti ymmärrettäviksi. Syytä olisi varmaan lähentää ja konkretisoida asioita nuorille kouluissa. Kansalaiskasvatus olisi oppiaineena hyvä paikka käydä keskusteluja konkreettisella tasolla poliittisista, nuoria kiinnostavista kysymyksistä. Ammatillisissa oppilaitoksissa tulisi olla myös kansalaiskasvatusta.¹²

Nuorten osallistumattomuus ei ole ainoastaan koulujen, nuorisotyön ja politiikkaohjelmien asia vaan se luo haasteita kotikasvatukselle, kansalaisjärjestöille ja erilaisille pienisyhteisöille.

¹⁰ Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopoliittisen työn tavoitteena on jalkauttaa valtakunnallista lapsi- ja nuorisopoliittista kehittämisohjelmaa Itä-Suomessa (Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopoliittikan toimenpideohjelma 2009 – 2011, (2009

¹¹ Lasten ja nuorten osallisuudesta, yhteisöllisyydestä ja vaikuttamisesta ks. lisää: Gretschel & Kiilakoski 2007.

¹² OPH on tukenut *osallistuva ja aktiivinen kansalaisuus*-aihekokonaisuuksien toteuttamista. Kansalaisvaikuttamiselle on avattu EDU.fi-portaaliin oma sivusto, jota on kehitetty kevästä 2006 aikana asiantuntijayhteistyössä oikeusministeriön Kansanvalta.fi -portaalin sekä YLE:n kanssa etälukion *Vaikuta - älä valita* -kansalaiskasvatuksen ohjelmasarjan toteuttamiseksi

Nuorten vapaa-aika ja sosiaalinen pääoma

Amerikkalaisen sosiaalista pääomaa tutkineen Robert Putnamin mukaan kansalaisyhteiskunta (*civil society*) rakentuu luottamukselle.¹³ Hänen mukaansa amerikkalaisessa yhteiskunnassa keskinäinen luottamus ja vuorovaikutus ovat vähenemässä sekä perhepiirissä että ystävyysuhteissa ja ihmisten vapaa-ajan vietossa. Ihmiset viettävät vapaa-aikaansa nykyisin enemmän yksin, mitä kuvaa hänen kirjansa nimikin *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (2000).¹⁴ Samanlainen kehitys on tapahtunut muissakin länsimaissa. Luottamus inspiroi toimimaan yhteisten päämäärien eteen. Jos nuoria ei kiinnosta toimiminen yhteisten päämäärien hyväksi, voidaan kysyä, johtuuko se esimerkiksi siitä, että he eivät luota kansalaisyhteiskuntaan? Osoittaako nuorten alhainen äänestysaktiivisuus ja poliittinen osallistumattomuus sosiaalisen pääoman ja luottamuksen puutetta? Puuttuvatko yhteiskunnastamme sitä yhdistävät yhteiset arvot ja normit, ja jos ne puuttuvat, niin miten voisimme lisätä nuorten luottamusta politiikkaan ja yhteisten asioiden hoitamiseen? Olisikin tärkeää luoda samoista asioista kiinnostuneille ja samoja asioita arvostaville nuorille omia verkostoja heille tuttuihin ympäristöihin kuten Internettiin. Monet nuorista ovat jo aktiivisesti mukana Internetissä toimivissa erilaisissa keskusteluryhmissä. Keskustelu yhteisistä asioista verkossa luo myös uskoa siihen, että nuorikin voi vaikuttaa.

Voidaan olettaa, että kun nuoret tekevät yhdessä asioita niin heidän luottamuksensa toisiin ihmisiin lisääntyy ja he ottavat toisensa myös paremmin huomioon. Tämä voi merkitä myös, että heidän hyvinvointinsa ja onnellisuutensa kasvaa. Internet on tärkeä nuorille, ja se luo uusia luottamuksen muotoja ja virtuaalista yhteisöllisyyttä. Silti perinteisillä konteksteilla, kuten perheellä ja kollektiivisilla yhteisöillä, on nuorille myös tärkeä merkitys. Emme voi kadottaa nuoriamme virtuaaliyhteisöjen bittimaailmaan.

¹³ Robert D. Putnam (2000).

¹⁴ Putnam analysoi keilailun tilastoja USA:ssa vuosina 1980–1993 ja huomasi, että vaikka keilailijoiden lukumäärä oli kasvanut 10 % niin keilailuklubien osallistumismäärä oli laskenut 40 %.

Suomalaiset nuoret yleisesti ottaen luottavat toisiin ihmisiin ja useimpien mielestä muut ihmiset haluavat heidän parastaan. Useimmat ovat myös eri mieltä väittämän ”Jos en ole varovainen, muut ihmiset käyttävät minua hyväkseen” kanssa. Kuitenkin joka neljännen tytön ja viidennen pojan mielestä on oltava varovainen, jotta muut ihmiset eivät voisi käyttää heitä hyväkseen. (Helve 2009, 257–258.) Mielenkiintoinen huomio on, että korkeakoulututkimuksen suorittaneiden äitien lapset näyttävät olevan luottavaisimpia toisia ihmisiä kohtaan kuin alemman koulutuksen saaneiden äitien lapset.

Nuorten kriittinen suhtautuminen sana- tai vaikutusvaltaansa ei ole suinkaan uusi ilmiö vaan jo 1980- ja 1990-luvuilla saatiin samansuuntaisia tuloksia nuorten suhtautumisesta mielipiteittensä vaikuttavuuteen. Vertaileva seurattutkimus nuorten asenteista osoitti esimerkiksi, että yli puolet tytöistä ja lähes yhtä moni pojista oli samaa mieltä väittämän ”Kansalaisten mielipiteillä ei ole paljoakaan vaikutusta siihen, millaisia päätöksiä yhteiskunnassa tehdään” kanssa.¹⁵ Aikaisempi tutkimus osoitti, että tytöt olivat poikia kriittisempiä kansalaisten vaikutusmahdollisuuksiin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. (Helve 2002, 166–167; ks. Myös Paakkunainen ja Myllyniemi 2004.) *Vapaa-aika 2002*-tutkimus osoittaa, että pojat suhtautuvat tyttöjä negatiivisemmin sanavaltaansa.¹⁶

Miten luottamus omiin vaikutusmahdollisuuksiin ja yhteiskunnan instituutioihin vaikuttaa nuorten vakaumuksiin ja lainkuuliaisuuteen? *Tilastokeskuksen vapaa-aika 2002* nuorilta kerätyn aineiston valossa kaupunkilaisnuoret olivat useammin kuin maalla asuvat eri mieltä väittämän ”On oikein toimia vakaumuksensa mukaan, vaikka joutuisikin rikkomaan lakia” kanssa. Maalla asuviin verrattuna suurempi osa heistä uskoo myös omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa, ja heistä suurempi osa ei pidä vakaumusta tärkeämpänä kuin lakia. Pääkaupunkiseudun nuorten mielestä heillä on riittävästi pistäytymis- ja tapaamispaikkoja, joihin heidän on luontevaa mennä. Maaseutunuorilla tällaisia paikkoja on vähemmän. Tämä saattaa vaikuttaa luottamukseen yhteiskun-

¹⁵ Vuonna 1989 62 % tytöistä ja 46 % pojista, vuonna 1992 76 % tytöistä ja 50 % pojista sekä 1996 62 % tytöistä ja 50 % pojista oli samaa mieltä tämän väittämän kanssa.

¹⁶ Helve 2009, 259-261

nan instituutioita kohtaan. Tutkimustulokset saattavat kertoa yhtä hyvin yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon puutteesta eri paikkakunnilla kuin luottamus-pulastakin samoin kuin yhteiskunnan sosiaalisen todellisuuden ennustettavuuteen perustuvasta järjestyksen, normatiivisen integraation ja yhteistoinnin häviämisestä. (Vrt. Putnam 2000 ja Näre 2005, 26.)

Johtuvatko erot luottamuksessa ja luotettavuudessa nuorten erilaisista elämäntilanteista? Jos nuori on tyytyväinen elinolosuhteisiinsa kuten koulutukseen, ammatillisiin ja /tai muihin mahdollisuuksiinsa, hän oletettavasti suhtautuu myös myönteisesti yhteiskunnan instituutioihin ja päätöksentekijöihin. Kiinnostus politiikkaan herää iän myötä (Helve 1987, 129 ja 2002, 156). Yli kaksikymmentä vuotta sitten tehdyn tutkimuksen mukaan politiikan ulkoista hallintaa lisää korkea koulutustaso ja keskiluokkasamaistuminen, tietopohjaa laaja-alaisesti kehittävät harrastukset, isän johtava yhteiskunnallinen asema, menestys työelämässä ja elämänuralla sekä miessukupuoli (Martikainen & Yrjönen 1984, 56). Osa näistä kriteereistä näyttää pätevän vielä. Mielenkiintoinen huomio on, että äitien korkea koulutus näyttää korvanneen isien johtavan yhteiskunnallisen aseman.

Jos nuorten politiikkaa koskevat käsitykset ovat kyynisiä ja nuoret eivät luota poliittiseen osallistumiseen tai yhteiskunnan instituutioihin, syynä voi olla sosiaalisen pääoman vähyys. Sen taustalla voivat olla yhteisten arvo- ja normiperustojen muutokset, jotka näkyvät esimerkiksi yhteiskunnan individualisoitumisena, epäyhteiskunnallistumisena sekä sosiaalivaltion kritiikkinä ja varsinkin nuorilla haluna erottua muista. Ovatko sitten jälkimodernissa yhteiskunnassa nuorten perinteiset yhteisölliset vapaa-ajan viettotavat ja sosialisaatioprosessit kotona ja koulussa menettäneet merkitystään? *Vapaa-aika 2002* -tutkimus osoittaa nuorten viettävän vapaa-aikaansa vielä sangen perinteisesti. Ystävät ja perhe ovat heille tärkeitä. He luottavat muihin ihmisiin ja noudattavat yleensä lakeja ja yhteiskunnan normeja. Mutta on nähtävissä myös muutosta. Nuorten vapaa-ajan vietossa Internet, tiedotusvälineet ja massaviihde ovat valtaamassa tilan läheisiltä suhteilta perheeseen ja ystäviin sekä tiiviiltä naapuruussuhteilta. Voidaan pohtia, korvaavatko ne myös poliittiset

instituutiot ja kansalaisjärjestöt vieden luottamuksen yhteiskunnan laitoksiin? Tällä on merkitystä nuorten identiteetin, sosiaalisen pääoman ja kansalaisvaikuttamisen tapojen muodostumisessa.

Nuoret valitsevat vapaa-ajan aktiviteettinsä usein omien persoonallisten ominaisuuksiensa mukaan tai sosiaalisten suhteidensa kautta. Musiikki-, tanssi, urheilu ja muut tämän tyyppiset yksilölliset harrastukset saattavat vaikuttaa myöhemmin nuoren koulutusvalintoihin ja työuraan, jopa nuoren onnellisuuden ja hyvinvointiin. Vapaa-aika saattaa myös syrjäyttää nuoria eli jotkut harrastavat paljon ja saavat näin myöhempää elämäänsä varten sosiaalista ja kulttuurista sekä identiteettipääomaa, joka auttaa heitä selviytymään aikuistumisessa passiivisia ikätovereitaan paremmin. Näin vapaa-ajan viettotavoilla voi olla positiivinen tai negatiivinen vaikutus nuoren oman identiteetin muodostamisessa. Nuorten vapaa-ajanviettopaikoilla ja mahdollisuuksilla sekä ohjauksella voidaan vaikuttaa nuorten aikuistumiseen joko positiivisella tai negatiivisella tavalla (ks. myös Williamson 1997).¹⁷ Nämä voivat olla vaikuttamassa myös nuoren luottamukseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen.

Vapaa-ajan viettotavoilla on erityinen merkitys nuorille, sillä ne voivat auttaa nuoren ystävyys-suhteiden ja verkostojen luomista, oman identiteetin kehittämistä, sukupuoli-identiteetin muodostamista, vanhemmista irrottautumista ja aikuistumista, ammattiin oppimista, oman arvomaailman ja maailmankuvan rakentamista.¹⁸ Nuoret kokevat vapaa-ajan tärkeämmäksi kuin muut ikäkohortit, ja sen tärkeys on myös kasvanut.¹⁹ Kun nykyään ei ole erityisiä aikuistumisen siirtymärittejä (*rites de passage*), joissa opittaisiin esimerkiksi aikuistumisen sosiaalisia rooleja, niitä opitaan harrastuksissa. Niissä koetaan onnistumisia ja epäonnea, löydetään omia vahvuuksia ja opitaan luottamaan toisiin ja tulemaan toimeen toisten kanssa. Nykyään Internet tuo uuden ulottuvuuden vapaa-ajan viettoon ja oman identiteetin/teettien ja sosiaalisuuden kehittä-

¹⁷ Vrt. uusi nuorisolaki 2006, jossa kiinnitetään huomiota nuoren aikuistumisen positiiviseen tukemiseen muun muassa edistämällä nuoren aktiivista kansalaisuutta ja vahvistamalla nuoren sosiaalisuutta. Tavoitteena on syrjäytymisen ehkäisy (Nuorisolaki 2006).

¹⁸ Côté & Levine 2002; Feinstein, Bynner & Duckworth 2006, 305-327; Erikson 1968; Helve 2002.

¹⁹ Liikkanen 2005, 12.

tämiseen. Harrastusten piiristä voi löytyä myös tukea aktiiviseen kansalaisvaikuttamiseen.

Vapaa-ajan merkitys saattaa olla nuorelle paljon merkityksellisempi aikuisuudessa ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisessa kuin koulussa vietetty aika, sillä vapaa-aikana nuori saa yleensä valita itse, mitä hän tekee, toisin kuin koulussa, jossa aika on sidottu opetussuunnitelmiin, lukujärjestyksiin ja tuntikehyksiin. Yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja taloudelliset muutokset näkyvät elämäntavoissa, arvoissa ja myös vapaa-ajassa.²⁰ Esimerkiksi 1990-luvun lama karsi kalliita vapaa-ajan harrastuksia. Niiden sijasta nuoret oppivat arvostamaan enemmän ystävien ja perheen kanssa oleilua.²¹ Nuorten asenteet ovat kuitenkin melko tilannekohtaisia ja arvostukset saattavat muuttua nopeasti.²² Nuorten asenteet ja arvostukset eivät vaikuta ainoastaan nuorten elämäntyyliin ja nuorisokulttuuriin ilmiöihin vaan myös nuorten yhteiskunnalliseen osallistumiseen.²³

Suomalaisten nuorten koulutustaso on korkea ja Pisa-tulokset osoittavat myös koulutuksen tehokkuutta. Tästä huolimatta voidaan suhtautua kriittisesti koulutuksen vaikutukseen aktiivisten nuorten kasvattamisessa. Passiiviset nuoret eivät kiinnity yhteiskuntaan osallistumisen kautta, ja kuitenkin heillekin tulisi luoda edellytyksiä ja uskoa vaikuttamismahdollisuuksiinsa. Vapaa-ajan merkityksen huomioon ottaminen koulutuksen ohella on tärkeää nuorten kansalaisiksi kasvattamisessa.

Nuorten kannustaminen kansalaisvaikuttamiseen

Eteläsavolaisten nuorten kirjoituksissa toivottiin kannustusta vaikuttamiseen. Nuoret tarvitsevat kannustuksen lisäksi myös mahdollisuuksia kokea, että heitä kuullaan ja heidän mielipiteillään on merkitystä. Yhtenä hyvänä mallina ja esimerkkinä valtakunnallisesta kannustavasta työstä on vuonna 1994 perus-

²⁰ Feinstein & Bynner 2004; Helve 2002.

²¹ Helve 2002; Liikkanen 2005, 16–17; vrt. myös Jallinoja 2008.

²² Helve 1993b; 2002, 207–210.

²³ Feinstein et al 2006, 306

tettu Nuorten Akatemia²⁴, joka on luonut nuorille sekä formaalisia että non-formaalisia oppimisen mahdollisuuksia kansalaisvaikuttamiseen. Se on edistänyt kansalaisjärjestöjen, oppilaitosten ja työelämän yhteistyötä ja kannustanut nuoria osallistumaan aktiivisesti vapaaehtoistoimintaan ja järjestämään hyödyllistä tekemistä itselleen. Nuorten vastuunkantoa ja oma-aloitteisuutta on lisätty erityisesti ”tekemällä oppimista” (*learning by doing*) tukevien toimintamallien kautta.²⁵

Nuorten Akatemia on jo useiden vuosien ajan kannustanut stipendien avulla suomalaisia nuoria kehittämään ja toteuttamaan uusia toimintaideoita ja tukenut jo olemassa olevia hankkeita, joiden teemat ovat liittyneet yrittäjyyteen, vastuunottoon, turvallisuuden edistämiseen tai johonkin harrastamiseen. *Harrastus kasvun tukena* -kansalaisvaltuuskuntahankkeessa²⁶ on herätetty yhteiskunnallista keskustelua sekä arviointia nuorten harrastustoiminnan, aktiivisuuden ja osallisuuden tärkeydestä.²⁷ Nuorten Akatemia on ollut esimerkiksi organisoimassa ja tukemassa Mahis-ryhmien perustamista. Tämän vuonna 1998 alkunsa saaneen kampanjan tarkoituksena on ollut luoda epävirallisia, joustavia ja nuorten itsenäisyyttä korostavia verkostoja 13–17-vuotiaille, erilaisista elämänhallinnan ongelmista kärsiville nuorille. Ryhmiin on pyritty vetämään mukaan nuoria, joilla on ollut muun muassa koulunkäyntiin ja päihteenkäyttöön liittyviä ongelmia. Mahis-ryhmät ovat muodostuneet erilaisten harrastusten ympärille, jotka ovat vaihdelleet erävaellusretkistä kivenhiontakursseihin. Mielekkään toiminnan ja yhdessäolon avulla on onnistuttu lisäämään monen nuoren elämäntoiveikkuutta ja ongelmienkä-

²⁴ Nuorten akatemia on kaikille nuorten kanssa toimiville tahoille avoin yhteistyöjärjestö

²⁵ Palkinnoksi aktiivisuudestaan, esimerkiksi osallistumisesta kurssille tai jonkin projektin toteuttamisesta tai luottamustoimen hallinnasta, 14-29-vuotiailla nuorilla on mahdollisuus kerätä merkintöjä erityiseen Nuorten Akatemian opintokirjaan. Näistä merkinnöistä on nuorelle hyötyä työtä hakiessa tai kun hän aloittaa opiskelut, sillä hän voi useissa oppilaitoksissa saada niistä lisäpisteitä tai korvata joitakin opintokokonaisuuksia.

²⁶ Hanketta koordinoivat Nuorten Akatemian, Opetushallituksen, Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry:n, Kerhokeskus – koulutyön tuki ry:n, Suomen 4H-liiton sekä Suomen evankelisluterilaisen kirkon yhteistyöryhmä.

²⁷ Ks. lisää <http://www.nuortenakatemia.fi>.

sittelykykyä, mikä saattaa tuoda uutta suuntaa ”syrjäytymistiellä” olevan nuoren elämään.²⁸

Vaikka nämä hyvät toimintamallit ovat tavoittaneet laajan joukon nuoria ja aktivoineet heitä, on niidenkin kautta mahdotonta tavoittaa kaikkein passiivisimpia moniongelmaisia nuoria, jotka nimenomaan tarvitsisivat tukea aktiiviseksi kansalaisiksi kasvamisessa.

Koulutus nuorten kansalaisvaikuttamisen tukijana

Koulutuspolitiikalla on Suomessa pitkät perinteet. Jo Suomen kansakoululaitoksen aloittaessa Venäjän autonomisen suuriruhtinaskunnan aikana vuonna 1866 sen tavoitteena oli kansallisen tietoisuuden vahvistaminen ja rahvaan sivistäminen, koska lukutaidottomuus oli yleistä. Suomi oli tuolloin säätyyhteiskunta, ja kansasta noin 70 % oli säätyjen ulkopuolella ilman äänioikeutta vielä vuonna 1890 (Waris 1974, 34). Vasta itsenäistymisen seurauksena vuonna 1921 säädetty laki toi suomalaisille oppivelvollisuuden. Koulutukseen luottamisella on meillä pitkät perinteet. Jo tsaarinajalla koulutus oli väylä ylempiin sosiaalisiin kerroksiin.²⁹ Koulutuspolitiikka oli itsenäistymisen jälkeen aina 1960-luvulle asti elitististä.³⁰ Uusi 1970-luvulla syntynyt yhdeksänvuotinen peruskoulu on edistänyt tasa-arvoa koko yhteiskunnassa.

Jo 1990-luvulla säästöt toivat kouluun sponsorirahoitusta, vaatimuksia erikoisluokista ja yksityiskouluista. Kehitys on kulkenut samaa rataa myös 2000-luvulla. Koulutuslainsäädännössä tapahtuneet muutokset viime vuosikymmenellä ovat tarkoittaneet valtakunnallisen ohjauksen vähentymistä ja paikallisen päätösvallan lisääntymistä sekä joustavampia koulutusratkaisuja.³¹ Tämä on luonut uusia mahdollisuuksia paikallisiin olosuhteisiin paremmin soveltu-

²⁸ Paakkunainen 2000; Tulonen 3.1.2001, A 10.

²⁹ Lampinen 1998, 33 -38, 43.

³⁰ Silloisessa koulujärjestelmässä neljä ensimmäistä luokkaa (7-11 -vuotiaille) olivat yhteisiä kaikille. Niiden jälkeen vain pieni osa jatkoi oppikouluun, joka jakaantui viisivuotiseen keski-kouluun ja sen jälkeen yliopisto-opintoihin johtavaan kolmivuotiseen lukioon, jonne vain harvat vielä 1960-luvulla menivät. Esimerkiksi vuonna 1955-56 kansakoulun aloittaneista noin 102 892 lapsesta viidennes aloitti lukion vuonna 1964-65 (21 894) (Suomen tilastollinen vuosikirja 1960, 299; Suomen tilastollinen vuosikirja 1965, 319)

³¹ Ks. esim. Kivinen 1997, 96-101.

vien opetussuunnitelmien kehittämiseksi, mutta toisaalta kehitys on johtanut taas koulutuksen eriarvoistumiseen. Esimerkiksi 1980-luvulla perustettuihin erikoislukioihin valikoituu nykyään entistä selvemmin hyvätuloisten ja hyvin koulutettujen vanhempien lapsia. Lisäksi kolme neljästä erikoistumisluvasta on myönnetty Etelä- ja Länsi-Suomen lääneissä sijaitseville oppilaitoksille, joten Pohjois- ja Itä-Suomen syrjäseuduilla asuvilla nuorilla on selvästi heikommat mahdollisuudet hakeutua erikoislukioihin, mikäli he haluavat pysyä kotiseuduillaan.³²

Koulutuksen eriarvoistumisesta huolimatta suomalaiset nuoret ovat nykyään maailman parhaiten koulutettuja, jos mittareina ovat pärjääminen kansainvälisissä vertailuissa (vrt. 2001 ja 2006 Pisa-tutkimukset, joissa 15-vuotiaat suomalaiset ovat OECD-maiden parhaita). Tasoerot suomalaisten koululaisten välillä ovat olleet kansainvälisesti verrattuna varsin pieniä; tosin tyttöjen lukutaito osoittautui keskimäärin selvästi poikia paremmaksi.³³

Koulutuspolitiikkamme tavoitteena on tasa-arvo. Kuitenkin lamavuodet 1990-luvulla loivat entistä yksilökeskeisemmän koulutuspolitiikan mallin.³⁴ Koulutukselliseen tasa-arvoon liittyy myös se, että lain mukaan jokaisella oppilaalla tulisi olla oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Laman jälkimainingeissa 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa on kuitenkin puhuttu paljon koulukiusaamisesta,³⁵ jonka Jokelan tragedia marraskuun 7. päivänä vuonna 2007 nosti taas laajaan keskusteluun. Kouluja onkin kannustettu laatimaan toimintaohjelmia koulukiusaamisen ehkäisemiseksi.³⁶ Yhtenä hyväksi koettuna menetelmänä taistelussa kouluväkivaltaa ja kiusaamista vastaan on vertaissovitte-
lu, joka tarkoittaa, että kouluissa valitaan yleistä luottamusta herättäviä oppilaita sovittelijoiksi.³⁷ Tämä kannustaa oppilaat ottamaan vastuuta kiusaamis-

³² Liiten HS 19.9. 2000, A 13.

³³ Ks.

http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_201185_39700732_1_1_1_1,00.html; Liiten 5.12.2001, A 7; vrt. TIMSS 1999, Third International Mathematics and Science Study.)

³⁴ Ks. lisää koulutuksellisesta tasa-arvosta, Järvinen ja Jahnukainen 2008.

³⁵ Salmivalli ja Kaukiainen 2000; Salmivalli 2003.

³⁶ Opetusministeriö on rahoittanut koulukiusaamisen vastaisen KiVa Koulu – toimenpideohjelman joka on kehitetty Turun yliopiston psykologian laitoksen ja Oppimistutkimuksen keskuksen yhteistyönä.

³⁷ Ks. Gellin 2007

ja ristiriitatilanteissa ja entistä suurempi osuus kiusaamistilanteista tuleeikin vanhempien ja opettajien tietoisuuteen jo alkuvaiheessa. Vaikeat kiusaamista-paukset lankeavat edelleen aikuisten, lähinnä opettajien, vastuulle. Koulussa opitaan vastuun ottamista ja vaikuttamista oppitunneilla ja välitunneilla.

Koulutus on tärkeää, koska se vaikuttaa nuorten tulevaisuuteen. Koulutuksella on luonnollisesti merkitystä nuorten kansalaiseksi kasvamisessa. Nykynuoret siirtyvät koulusta aikaisempaa moninaisempaan, muuttuvaan maailmaan. Enää ei ole itsestään selvää, että siirrytään suoraan koulusta työhön, vaan vaihtoehtoja on useampia. On työpajoja, harjoitteluohjelmia, jatkokoulutusta, oppisopimusta, korkeamman asteen koulutusta, opiskelua avoimessa yliopistossa ja monia muita jatkumahdollisuuksia elinikäistä kouluttautumista varten. Kaavamaisia standardeja koulutukselle ei tulisikaan luoda. Koulutuksessa pitäisi olla joustavuutta.³⁸

Koulun ei tulisi ainoastaan antaa tietoja nuorille yhteiskunnasta vaan myös tukea heidän uskoaan omiin vaikuttamismahdollisuuksiinsa sekä omien asioidensa hoitamisessa että myös laajemmin yhteiskuntaan vaikuttamisessa. Sitä kautta nuori voi kiinnittyä yhteiskuntaan vastuullisena kansalaisena.

Johtopäätöksiä ja jatkokysymyksiä

Artikkelin alussa esiteltiin eteläsavolaisten nuorten kirjoitusten mielipiteitä vaikuttamisesta. Ajallinen ja paikallinen vertailu osoitti, että ne eivät juuri poikenneet aikaisemmin tutkittujen samanikäisten muualla asuvien nuorten mielipiteistä. Nuorten maailmankuvat, arvot ja asenteet vaikuttavat nuorten suhtautumiseen yhteiskuntaan ja osallisuuteen. Kun nuori pitää jotakin asiaa arvokkaana, hän on valmis toimimaan sen puolesta. Tämä voi johtaa myös kansalaistottelemattomuuteen ja radikalismiin, joka saattaa kääntyä nuoria vaikuttajia ja heidän ajamaansa asiaa vastaan. Kun pyritään kannustamaan nuoria osallisuuteen ja vaikuttamiseen on huomioitava nuorten omat maail-

³⁸ EU:ssa onkin viimeisten vuosien aikana korostettu ”*lifelong learning*”-nimistä koulutuspoliittista periaatetta eli koulutuksen suunnittelua niin, että ihmiset voisivat osallistua siihen tarpeen mukaan minkä ikäisenä tahansa (The Memorandum on Lifelong Learning 2000).

mat, joissa he arkielämässään elävät. Esimerkiksi Internet-demokratia saattaisi pelastaa nuoret aktiivisiksi kansalaisiksi ja vaikuttajiksi. Voidaan myös pohtia, ovatko suomalaisten nuorten asiat jo niin hyvin, että heidän yhteiskunnallisen aktiivisuuden heräämiseksi tarvittaisiin joku kriisi tai katastrofi.

Nuorten arvo- ja normiperustan muutos näkyy esimerkiksi individualisoinnina ja haluna erottua, epäyhteiskunnallistumisena ja sosiaalivaltion kritiikkinä. Jos nuoret ovat tulevaisuuden peilejä, on tulevaisuutta tarkasteltava seuraavilla kysymyksillä: Menettävätkö perinteiset instituutiot (koti, perhe, koulu yms.) otteensa nuorista? Lisääntyykö Internetin, tiedotusvälineiden ja massaviihteen vaikutus heihin? Väheneekö ja kyynistyykö heidän uskonsa entisestään politiikkaan? Väheneekö yhteisöjen, perheen, suvun ja naapuruston kontrolli nuorten elämään? Menettääkö yhteiskuntaluokka ja sukupuoli merkitystään nuoren sukupolven kohdalla vai polarisoituuko näiden merkitys? Kasvavatko yksilön vapaudet (liberaalifilosofia)? Ovatko nuorten ihmissuhteet kevyesti valittuja, notkeita (vrt. *liquid*) ja vaihtuvia sekä väliaikaisia (vrt. *temporary*)³⁹ eikä raskaasti sitovia, yhdenmukaistavia ja elämänmittaisia? Miten nuoret ovat riippuvaisia muista ihmisistä? Mitkä ovat jaettujen kokemusten ja yhteenkuuluvuuden lähteitä nuorille?

Nuorten siirtyminen aikuisuuteen on yksilöllistä. Yhteiskunnallisesti se merkitsee erilaisia siirtymisiä työelämään, kuluttajaksi, vanhemmaksi ja aktiiviseksi (tai passiiviseksi) kansalaiseksi. Sosiaalinen ja kulttuurinen nuoruuden pitkittyminen on lisännyt sukupolvien välistä eroa. Osalla nuorista ei ole mitään yhtymäkohtia heidän vanhempiansa nuoruudessa viettämään elämäntapaan. Myös vanhempien on vaikea tavoittaa nuorten kulttuuria ja elämäntapaa, koska sellaista ei ollut heidän nuoruudessaan. Niinpä vanhempien lienee turhaa kertoa omista nuoruutensa kokemuksista esikuvina tai toimintamalleina lapsilleen. Jokainen sukupolvi luo omat vaikuttamisen kanavansa. Perinteinen politiikka on harvalle nuorelle tie vaikuttamiseen. Äänestämässä, puolueisiin kuulumisessa ja kansalaisjärjestöjen toimintaan osallistumisessa nuoret ovat melko passiivisia.

³⁹ Bauman käyttää käsitettä *liquid*, joka on vaikea suomentaa (Bauman 2000) – samasta asiasta Maffesoli käyttää termiä *temporary* (Maffesoli 1996).

Näyttää siltä, että nuoret etsivät yksilöllisiä ratkaisuja kansalaisvaikuttamiseen. Aikaisemmat sukupolvet rakensivat kollektiivisesti materialistisen hyvinvointivaltion. Nykynuoret rakentavat omia persoonallisia elämäntarinoita ja projekteja, joissa perinteiset kansalaisvaikuttamisen keinot ovat menettämässä merkitystään. Viime vuodet ovat tuoneet esiin kasvavan joukon moniongelmaisia nuoria. Heidän ongelmiaan ei ole pystytty ratkaisemaan 2000-luvun ennätysmäisestä taloudellisesta kasvusta huolimatta. *Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma* osoittaa valtiovallan sitoutumista nuorten asioihin. Olisi kuitenkin löydettävä tilastoista ”hukkuneiden” nuorten joukko, jolla on vähän koulutusta, työkokemusta ja paljon erilaisia sosiaalisia ja muita ongelmia. Tämä joukko, jonka koosta ei edes ole yksimielisyyttä, tarvitsee toimia, jotka on suunniteltu eri ministeriöiden yhteistyönä. Heidän aktivoimisensa ja vetämisensä yhteiskunnan täysivaltaisiksi jäseniksi onkin sekä alueellisesti että valtakunnallisesti suurimpia koulutus- ja nuorisopoliittisia haasteita.

Nuoret eivät näytä luottavan vaikuttamisen perinteisiin keinoihin suuresti Etelä-Savossakaan. Syytä siis on kuulla nuoria ja luoda heille omia vaikuttamisen kanavia. Nuorten tulisi saada anonyymisti esittää omia ideoitaan ja ehdotuksiaan kuntien nettisivuilla ja kunnan päättäjien olisi tarkasteltava ja otettava huomioon ne myös päätöksien teossa. Nuoria olisi saatava mukaan myös kuntien kehittämishankkeisiin – ainakin heitä itseään koskevissa asioissa.

Uudeksi toimijaksi nuorten elinolojen kehittämisessä Etelä-Savossa on tullut Mikkelin ammattikorkeakoulun hallinnoima nuorisoalan osaamiskeskittymä *Juvenia*, jonka tavoitteena on edistää itäsuomalaisten lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia. Yhteistyökumppaneina tällä ESR-rahoitteisella hankkeella on Diakonia ammattikorkeakoulu (Itä), Kuopion yliopisto ja Nuorisotutkimusseura. Juveniassa nuorisokasvatuksen ja nuorten elinolojen kehittäminen toteutuu monialaisesti yhdistäen kasvatuksen, kulttuurin, terveyden, nuorisotyön ja sosiaalityön näkökulmat, menetelmät ja ammattikäytännöt. Juvenia tulee toimimaan *Nuorten Etelä-Savo – Etelä-Savon nuorisopoliittinen toimintapideohjelma 2008–2012* alueellisena toimeenpanijana yhteistyössä Itä-Suomen

lääninhallituksen kanssa. Toimenpide-ehdotukset tuleekin ottaa vakavasti. Syrjäytymisen ennaltaehkäisemiseksi ja passiivisten nuorten aktivoimiseksi sekä osallistumisen ja vaikuttamisen keinoiksi tarvitaan poliitikkojen, kuntien sosiaali- ja terveystoimen, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon yhteistyötä vanhempienyhdistysten, nuoriso- ja opetustoimen ja oppilaskuntien sekä kansalaisjärjestöjen ja itse nuorten kanssa. Tarvitaan moniammatillisen verkostoyhteistyön kehittämistä. Yksittäisen organisaation tai asiantuntijan tiedot ja toimintamahdollisuudet eivät enää riitä lasten ja nuorten ongelmien ratkaisemiseksi. Entistä tärkeämmäksi tulee myös varhaiskasvatuksen merkitys nuorten kasvatuksessa aktiivisiksi kansalaisiksi. Nuorten yhteiskunnallista ja sosiaalista passiivisuutta voidaan ennaltaehkäistä luomalla nuorille luottamukseen perustuvia vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksia ja myönteisiä kokemuksia vaikuttamisesta. Yksikään nuori ei saa olla sitä mieltä, että ”Kukaan ei kuuntele”.

LÄHTEET

Bauman, Zygmunt 2000. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity.

Côté, James. E. & Levine, C. 2002. *Identity Formation, Agency, and Culture*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Erikson, Erik H. 1968. *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.

Nuorten Etelä-Savo 2008 Etelä-Savon nuorisopoliittinen toimenpideohjelma 2008- 2012. Mikeli: Mikkelin Ammattikorkeakoulun julkaisu.

EU:n nuorisopoliittikan uudet tuulet 2001. Euroopan komission valkoinen kirja, Annettu 21. marraskuuta 2001, [KOM(2001) 681].

Feinstein, Leon & Bynner, John 2004. The Importance of Cognitive Development in Middle Childhood for Adulthood Socioeconomic Status, Mental Health, and Problem Behavior. *Child Development* 75: 5, 1329–1339.

Feinstein, Leon, John Bynner & Kathryn Duckworth 2006. Young People's Leisure Contexts and Their Relations to Adult Outcomes. *Journal of Youth Studies* 9: 3, 305–327.

Gellin, Marja 2007. Vertaissovittelu sovittelijoina ja osapuolina olleiden oppilaiden kokemana. Artikkel. Suomen sovittelufoorumi ry. Osoitteessa www.ssf-ffm.com/vertaissovittelu.

Gretschel, Anu & Kiilakoski, Tomi (toim.) 2007. *Lasten ja nuorten kunta*. Helsinki : Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 77

Helve, Helena 1987. Nuorten maailmankuva. Seurantatutkimus pääkaupunkiseudun erään lähien nuorista. Helsinki: Helsingin yliopiston uskontotieteen jaoston toimitteita 4, 1987, (Doctoral dissertation). Helsingin yliopiston yliopistopaino. Julkaistu myös Kansalaiskasvatuksen keskus r.y:n julkaisusarjassa Tutkimuksia ja selvityksiä 1/1987 (3 painosta).

Helve, Helena 1993a. The World View of Young People. A Longitudinal Study of Finnish Youth Living in a Suburb of Metropolitan Helsinki. *Annales Academiae Scientiarum Fennicae, Ser. B, Tom. 267*. Gummerus, Helsinki.

Helve, Helena 1993b. Nuoret humanistit, individualistit ja traditionalistit. Allianssi ry, Nuorisotutkimusseura ry. Gummerus, Jyväskylä.

Helve, Helena 2002. *Arvot, muutos ja nuoret*. University Press, Helsinki 2002.

Helve, Helena 2005. Nuorten arvojen, maailmankuvien ja katsomusten muutokset. Teoksessa (Hoikkala, Tommi, Laine Sofia & Laine Jyrki toim.) *Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä*. Helsinki: Loki-Kirjat, 205-222.

Helve, Helena 2006. Social Changes and Multicultural Values of Young People. In Leccardi, Carmen & Ruspini, Elisabetta (ed.) *A New Youth? Young People, Generations and Family Life*. Ashgate: Aldershot Hampshire England , 103-124.

Helve, Helena 2009. Nuorten vapaa-aika, luottamus ja sosiaaliset suhteet. Teoksessa *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat* (toim. Liikkanen, Mirja). Helsinki: Gaudeamus, 250-269.

Helve, Helena & Bynner, John (Eds.) 2007. *Youth and social capital*. London: Tufnell Press.

Helve, H. & Wallace, C. (eds.) 2001. *Youth, Citizenship and Empowerment*. Ashgate Publishing Ltd, Aldershot, Burlington, Singapore, Sidney.

- Hoikkala, Tommi, Laine Sofia & Laine Jyrki (toim.) 2005. Mitä on tehtävä? Nuorison kapinan teoriaa ja käytäntöä. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Itä-Suomen lääninhallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan toimenpideohjelma 2009 – 2011. (2009). Itä-Suomen lääninhallituksen julkaisusarja 164/2009. Kuopio: Kopijyvä Oy.
- Jallinoja, Riitta 2009. Perhe yhdessä vapaa-aikana. Teoksessa Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat (toim. Liikkanen, Mirja). Helsinki: Gaudeamus, 49-77.
- Järvinen, Tero ja Jahnukainen, Markku 2008. Koulutus, polarisaatio ja tasa-arvo: hyvä- ja huono-osaistuminen perus- ja keskiasteen koulutuksessa. Teoksessa Polarisoituvuutta nuoruus? Nuorten elinolosuhteet vuosikirja 2008. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto julk. 84, 140-160.
- Kivinen, Osmo 1997. Young People and Education Policy. Teoksessa Review of National Youth Policy. Finland. National Youth Report. Ministry of Education. Helsinki: Yliopistopaino, 142-150.
- Lampinen, Osmo 1998. Suomen koulutusjärjestelmän kehitys. Helsinki: Gaudeamus, 33 -38, 43.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011 [http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2007/Lapsi- ja_nuorisopolitiikan_kehittämisohjelma_2007-2011\(31.5.09\)](http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2007/Lapsi-ja_nuorisopolitiikan_kehittämisohjelma_2007-2011(31.5.09)).
- Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 2007. http://www.minedu.fi/lapset_nuoret_perheet/?lang=fi (31.5.09).
- Liikkanen, Mirja, Riitta Hanifi & Ulla Hannula (toim.) 2005. Yksilöllisiä valintoja, kulttuurien pysyvyyttä. Vapaa-ajan muutokset 1981–2002. Helsinki: Tilastokeskus.
- Liiten, Marjukka 2000. Erikoislukioihin valikoituu hyvätuloisten lapsia. Tutkimus: Kansainväliset IB-lukiot ovat elitistisimpiä. Helsingin Sanomat 19.9.2000, A 13.
- Liiten, Marjukka 2001. Suomalaiset koululaiset loistivat 32 maan lukijatutkimuksessa. Suomi OECD-maiden myös luonnontieteissä ja matematiikassa. Erot suomalaisoppilaiden välillä ovat pikkeuksellisen pieniä. Helsingin Sanomat 5.12.2001, A 7.
- Maffesoli, Michel 1996. The time of the tribes: the decline of individualism in mass society. Sage. London.
- Martikainen, Tuomo ja Wass, Hanna 2005. Nuorten äänestysaktiivisuus vuoden 2004 kunnallisvaaleissa Helsingissä. Nuorisoasiain neuvottelukunta. <<http://www.minedu.fi/nuora/julkaisut/Kuntavaalit%202004.pdf>>
- Martikainen, Tuomo & Yrjönen, Risto 1984. Nuorten poliittinen suuntautuminen. Tutkimus nuorten äänestysvalinnoista. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen Keskus.
- Myllyniemi, Sami 2007. Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007. Nuorisoasiain neuvottelukunta, julkaisuja 39 & Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 79.
- Nuorisolaki 2006. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2006/20060072>
- Nuorten Etelä-Savo. Etelä-Savon nuorisopoliittinen toimenpideohjelma 2008-2012. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma (2007). <http://www.google.fi/search?hl=fi&q=Nuorten+Etel%C3%A4-Savo.+Etel%C3%A4-Savon+nuorisopoliittinen+toimenpideohjelma+2008-2012.+&btnG=Hae&meta=> (31.5.09).
- Näre, Sari 2005. Styylyt ja pettäen: luottamuksen ongelma ja postindividualismi nuorten sukupuolikulttuurissa. Nuorisotutkimusverkoston ja Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 49. Helsinki: Yliopistopaino.

Paakkunainen, Kari & Sami Myllyniemi 2004. Ohut kuntakansalaisuus ja uudet linkittäjät: nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Teoksessa Kari Paakkunainen (toim.): Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 46 ja Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 29. Helsinki: opetusministeriö, Suomen Kuntaliitto, Nuorisotutkimusverkosto & Nuorisosiain neuvottelukunta.

Paju, Petri 2008. Nuorten valtakunnallinen osallisuushanke. Nuorisotutkimusseura/Nuorisotutkimusverkosto <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/osallisuushanke.pdf> (31.5.09).

Putnam, Robert D. 2000. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

Salmivalli, Christina ja Kaukiainen A. 2000. Kiusaamisen vähentäminen opettajien koulutuksen kautta: seurantatutkimuksen ensimmäinen vaihe. Helsinki: Helsingin kaupungin opetusvirasto.

Salmivalli, Christina 2003. Koulukiusaamiseen puuttuminen. Kohti tehokkaita toimintamalleja. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suomen tilastollinen vuosikirja 1960 (1961) Tilastollinen päätoimisto. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino, 299

Suomen tilastollinen vuosikirja 1965 (1966). Tilastollinen päätoimisto. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino, 319.

The Memorandum on Lifelong Learning 2000. The European Commission. http://www.oecd.org/document/60/0,3343,en_2649_201185_39700732_1_1_1_1,00.html

Tilastokeskus 1993. Joukkoviestintätilasto 1993. Kulttuuri ja viestintä 1993: 8. Helsinki: Tilastokeskus.

Tulonen, Hannele 2001. Mahis toiminta antaa nuorille tilaisuuden ratkoa ongelmiaan. HS 3.1. 2001, A 10.

Vehviläinen, Jukka 2006. Nuorten osallisuushankkeen hyvät käytännöt. Helsinki : Opetushallitus.

Vehviläinen, Jukka 2008. Nuorten osallisuushanke – arvioinnin loppuraportti. Helsinki: Edita Prima Oy.

Waris , Heikki 1974. Muuttuva suomalainen yhteiskunta. Porvoo: WSOY.

Williamson, Howard 1997. *Youth and Policy: Contexts and Consequences – Young Men, Transition and Social Exclusion*, Aldershot: Ashgate.

NUORTEN AKTIIVISEN KANSALAISSUUDEN EDISTÄMINEN JA KOULUN KANSALAISSKASVATUS

Katja Komonen

JOHDANTO

Kansalaisuuden tarkastelu on tullut uudella tavalla ajankohtaiseksi viimeisen vuosikymmenen aikana. Kansalaisuuden käsitettä ja ilmenemismuotoja on tarkasteltu sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa että eri tieteenalojen tutkimuksissa. Kansalaisyhteiskunnan, kansalaisosallistumisen, kansalaisvaikuttamisen sekä aktiivisen, demokraattisen, kulttuurisen, sosiaalisen, poliittisen ja globaalin kansalaisuuden käsitteiden kautta on pyritty tavoittamaan 2000-luvun kansalaisuutta ja sen merkitystä yksilöiden, yhteisöjen ja yhteiskuntien näkökulmasta (esim. Stevenson 2003; Hoffman 2004; Lawson 2001). Samalla on pohdittu sitä, mikä tekee ihmisestä kansalaisen. Aktiivisuuden, vastuullisuuden ja joustavuuden määreillä on rakennettu kuvaa ihannekansalaisesta ja -kansalaisuudesta samoin kuin siitä syrjäytymisestä (esim. Saastamoinen 2006, 5; Wallace 2001, 14–16). Tässä keskustelussa näkökulma kansalaisen määrittelyssä on usein ollut juridista ja poliittista tarkastelua, ns. objektiivista (valtio)kansalaisuutta, laajemmassa näkökulmassa. Oikeuksien ja velvollisuuksien sijasta keskeistä on ollut osallisuuden kokemuksen ja osallistumisen muotojen pohdinta, subjektiivisen kansalaisuuden tavoittaminen (ks. Laitinen & Nurmi 2007, 11).

Viime vuosina aktiivinen kansalaisuus onkin muodostunut yhteiskunnallisen päätöksenteon läpäiseväksi käsitteeksi, jonka edistäminen asetetaan tavoitteeksi erilaisissa tulevaisuudenlinjauksia sisältävissä asiakirjoissa. Vaikka aktiivisen kansalaisuuden edistäminen koskettaa kaikkia ikäryhmiä, erityisesti nuorten kansalaispätevyyden tukeminen on nähty keskeisenä haasteena (Lundbom 2003, 9). Viime vuosina onkin pohdittu, kuinka nuorten aktiivista kansalaisuutta voitaisiin erilaisin yhteiskunnallisin toimin tukea. Huomiota on kiinnitetty toisaalta kansalaisten aktiivisen osallistumisen kanavien luomiseen erilaisten politiikkaohjelmien, lakien ja kuulemisjärjestelmien tukemana,

toisaalta aktiivisen kansalaisuuden valmiuksien kehittämiseen kasvatuksen keinoin.

Vallitsevaksi näkemykseksi näyttää vahvistuneen, että toiminnallisen kansalaisuuden edellyttämiä valmiuksia ja asenteita ei tuoteta lakiteksteillä, julistuksilla eikä poliittisilla keskusteluilla, vaan aktiivinen kansalaisuus on mitä suurimmassa määrin oppimisen ja siten myös kasvatuksen ja koulutuksen kysymys (Nivala 2006, 84). Koulut ja oppilaitokset on usein nostettu tässä suhteessa tarkastelun keskiöön, onhan esimerkiksi peruskoulujen julkilausutuksi tehtäväksi asetettu oppilaan kehittymisen tukeminen omatoimiseksi, aloitteelliseksi, päämäärätietoiseksi, yhteistyökykyiseksi ja osallistuvaksi kansalaiseksi, jolla on realistinen kuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004). Tätä kautta koulu voidaan nähdä yhtenä tärkeimmistä demokratiaa edistävästä instituutioista (Koskinen & Horelli 2006, 14).

Tässä artikkelissa tarkastellaan suomalaisnuorten aktiivisen kansalaisuuden toteutumista sekä kehittämisen kohteita. Tarkastelu kohdentuu erityisesti peruskoulun rooliin aktiivisen kansalaisuuden tuottamisessa. Artikkelissa kysytään: Millaista aktiivista kansalaisuutta peruskoulussa tuetaan ja miten peruskoulu tai oppilaitokset laajemminkin voivat osaltaan edistää kansalaisvaikutamista? Mitä haasteita koulut kansalaiskasvatustehtävässään joutuvat kohtaamaan?

VAIKUTTAMISEN KENTÄT

Euroopan unionin tavoite on kasvattaa ns. aktiivisia kansalaisia, mutta mitä aktiivinen kansalaisuus oikeastaan on? Kansalaisuuden pohdinnoissa ei käsitteitä yhteiskunta, yhteisö, kulttuuri ja kasvatusta ole mahdollista erottaa toisistaan (Kurki 2006, 146). Kansalaisuus liittyy yksilön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen, joka henkilökohtaisena kokemuksena määrittyy kuulumisena johonkin, henkilökohtaisena sitoutumisena, jäsenyytenä johonkin yhteisöön (Harinen 2000, 41; Nivala 2006, 25).

Aktiivinen kansalaisuus on laaja käsite. Lähtökohtana voidaan kuitenkin pitää sitä, että se on toimimista yhteiseksi hyväksi, mikä tarkoittaa vastuun ottamista yhteisistä asioista ja osallistumista niiden hoitamiseen. Aktiivinen kansalaisuus merkitsee lähipiirissä ja organisoiduissa yhteisöissä tapahtuvaa yhteistoimintaa; aktiivinen kansalainen haluaa ja pystyy vaikuttamaan yhteiskuntaan. Demokraattinen kansalaisuus puolestaan on poliittista päätöksentekoa yhteiskunnan eri tasoilla. (Laitinen & Nurmi 2007, 12.) Voidaan ajatella, että demokraattiseksi kansalaiseksi tullaan aktiivisen kansalaisuuden kautta.

Aktiivinen kansalaisuus on lähellä osallisuuden käsitettä, joka myös liittää toisiinsa yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden: osallisuus edellyttää oman itsen kokemista arvokkaaksi samoin kuin osallisuuden mahdollistavaa yhteisöä (Kiilakoski 2007 12). Osallisuus-käsitteen yhteydessä korostetaan usein osallisuutta yksilön omana kokemuksena ja tunteena (esim. Gretschel 2002, 90–91). Osallisuuden kokemuksellisuuden tärkeydestä kertoo esimerkiksi Törrösen ja Vornasen (2002) tutkimus, jonka mukaan syrjäytyminen osallisuuden vastakohtana merkitsee nuorille itselleen ensisijaisesti yksinäisyyttä, kokemusta ulkopuolelle jäämisestä. Aktiivinen kansalaisuus sen sijaan realisoituu toimintana, osallistumisena ja / tai vaikuttamisena johonkin. Stoker (2004, 2) onkin todennut, että pelkkä osallistuminen ei tee kenestäkään aktiivista kansalaista, vaan tämä edellyttää osallistumista tietyn tavoitteen saavuttamiseksi. Esimerkiksi koulumaailmassa aktiivinen kansalaisuus nähdään usein aktiivisesti yhteiseen päätöksentekoon osallistumisena.

Aktiivinen kansalaisuus toteutuu eriasteisena ja -muotoisena vaikuttamisena. Tässä yhteydessä on usein korostettu aktiivisen kansalaisuuden ulottumista poliittisen osallistumisen ulkopuolelle, ts. aktiivinen kansalaisuus voi vaaleissa äänestämisen tai ehdokkaana toimimisen lisäksi tarkoittaa ympäristöasioiden ajamista, globalisaation vastustamista, vapaaehtoistyön tekemistä ja yhdistyksissä ja järjestöissä toimimista. (Laitinen & Nurmi 2007, 11–12.) Tomperi ja Piettoneva (2005, 253) ovat kuitenkin kritisoineet edellä kuvattua aktiivisen kansalaisen määrittelyä epäpoliittisuudesta ja yksilöiden tarkastelemisesta kontekstistaan irrallisina. Heidän mielestään edellä kuvattu puhetapa kansa-

laisista "vastuullisina kuluttajina" tai "elinikäisinä oppijoina" on puutteellista ilman että eritellään kansalaisen toimintakenttien valtasuhteita tai kansalaisten todellisia vaikutusmahdollisuuksia kuluttajina tai opiskelijoina.

Aktiivinen kansalaisuus sekoitetaan joskus sen lähikäsitteisiin, esimerkiksi kansalaistoimintaan ja aktivismiin. Sanat eivät kuitenkaan ole synonyymeja. Aktiivinen kansalaisuus viittaa enemmän yhden ihmisen tekemiseen – vaikka verkoston osanakin – kansalaistoiminta kollektiiviseen toimintaan. Aktivismi taas on ideologisesti sitoutunutta muutokseen tähtäävää toimintaa ja se voi toisinaan koetella myös laillisuuden rajoja. (Laitinen & Nurmi 2007, 12.)

Nuorten aktiivista kansalaisuutta on usein arvioitu tarkastelemalla nuorten poliittista aktiivisuutta ja järjestöosallistumista. Poliittisen osallistumisen näkökulmasta valtaosa suomalaisnuorista pitää politiikkaa tärkeänä. Vuoden 2007 Nuorisobarometrin mukaan nuorten usko suomalaisen demokratian toimivuuteen on vahva. Useampi kuin kolme vastaajaa neljästä on sitä mieltä, että demokratia takaa kansalaisille riittävät vaikuttamisen mahdollisuudet (Nuorisobarometri 2007, 67). Kolme viidestä nuoresta puolestaan katsoo äänestämisen olevan kansalaisvelvollisuus ja yhtä moni uskoo, että äänestämällä voi vaikuttaa. Vain pienen vähemmistön (14 %) mielestä poliitikkojen tekemillä päätöksillä ei ole mitään vaikutusta omaan elämään, ja lähes puolet on tästä täysin eri mieltä. (Paakkunainen & Myllyniemi 2007.)

Äänestystilastojen mukaan nuoret eivät kuitenkaan välttämättä sisäistä omaan toimintaansa äänestysaktiivisuutta, jonka on todettu heikentyneen Suomessa 1980-luvun lopulta alkaen (Grönlund 2006, 72). Suomalaisnuorten kiinnostus poliittiseen vaikuttamiseen näyttää kokonaisuudessaan vähäiseltä. Vuosina 2004–2005 toteutetussa tutkimuksessa kahdeksan maan (Iso-Britannia, Slovakia, Ranska, Viro, Suomi, Italia, Itävalta, Saksa – EUYOU-YPART 2006) nuorten poliittisia osallistumistapoja käsittelevässä tutkimuksessa suomalaisnuoret sijoittuivat poliittisen kiinnostuneisuuden suhteen keskivaiheille. Näyttääkin olevan niin, että vaikka nuorten luottamus poliittiseen järjestelmään on yleisellä tasolla vahva, he samaan aikaan ilmaisevat epäilystä

omia edustuksellisen demokratian kautta toteutuvia vaikutusmahdollisuuksiin kohtaan. Enemmistö uskoo, ettei heillä ole mitään sananvaltaa siihen, mitä hallitus ja eduskunta päättävät, ja vastaavasti selvä enemmistö on epäileväisiä sitä kohtaan, että kuka tahansa pystyy halutessaan vaikuttamaan politiisiin päätöksiin. Jonkinlainen voimattomuuden ja kyvyttömyyden tunne suhteessa muodolliseen poliittiseen järjestelmään näyttää siis ainakin lyhyellä tähtämellä vallanneen alaa. Poliitiikka on nuorista tärkeää, mutta se tapahtuu jossain muualla, omien vaikutusmahdollisuuksien ulkopuolella. (Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 12–18.)

Edustuksellisen demokratian rinnalla toinen demokraattisen yhteiskunnan perusedellytys on toimiva kansalaisyhteiskunta. Se koostuu vapaaehtoisista yhdistyksistä ja hankkeista. (Ahonen 2007, 36.) Suomalaisten kansalaisaktiivisuus on perinteisesti toteutunut kansalaistoimintana kansalaisjärjestöissä (Harju 2003). Poliittisen aktiivisuuden hiipumisesta huolimatta järjestöaktiivisuus näyttää nuorten keskuudessa pysyneen tasaisesti melko korkealla tasolla. Järjestöaktiivisuutta koskeva kysymys on hankala, sillä järjestössä toimiminen tarkoittaa eri vastaajille eri asioita vaihdellen muodollisesta jäsenyydestä aktiiviseen toimintaan. Kuten on todettu myös aiemmissa tutkimuksissa, nuorten järjestötoiminta keskittyy suurimmaksi osaksi ei-poliittisiin, ekspressiivisiin järjestöihin, erityisesti liikuntajärjestöihin.

Nuorten äänestysaktiivisuuden laskiessa monet nuorisotutkijat ovat kiinnittäneet huomionsa muuhun nuorten harjoittamaan yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. On ensinnäkin huomautettu, ettei passiivisuus muodollisen politiikan suhteen välttämättä tarkoita välinpitämättömyyttä politiikan suhteen yleensä tai haluttomuutta yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Osallistumistyylien muutosten vuoksi varsinkin nuorten yhteiskunnallisen aktiivisuuden on katsottu tapahtuvan enenevässä määrin areenoilla, joita ei perinteisesti ole mielletty poliittisiksi (Borg 1998, 22; Turunen 2006, 99). Nivala (2006, 51) puhuu uudenlaisesta kansalaisaktivismista, jossa pyritään esimerkiksi omien (kuluttaja)valintojen kautta muuttamaan arkielämän pieniä asioita ja toisaalta tarttumaan esimerkiksi globalisaation vastustamisen kautta maailmanlaajuisiin

epäkohtiin. Henkilökohtaisesta tulee poliittista ja globaalia, kun poliittisia viestejä välitetään jokapäiväisissä kulutusvalinnoissa. Kulutus- ja ostotottumusten kautta tapahtuva – usein globalisaatiokriittinen politikointi on merkittävä osa tämänkaltaista ”elämäntapapolitikointia”. (Hellsten 2003; Hoikkala, Laine & Laine 2005, 17.)

Nuorten osallistumismuotojen kirjjon on kaikkienensa katsottu olevan laaja ja nuorten vaihtelevan osallistumisen tapojaan samoin kuin poliittisia kiinnittymisiään tilanteen ja tarkoituksen mukaan. Kevyt kiinnittyminen uusiin liikkeisiin ja ryhmiin ja niiden välillä sukkuloiminen ovat ainakin osittain korvanneet vahvan ja pysyvän kiinnittymisen johonkin järjestöön, puolueeseen tai aatteeseen. (Pohjantammi 2004, 187–188.) Nuorten kansalaistoiminnan voitaita nähdä projektimaistuneen ja perustuvan aiempaa enemmän yksittäisiin kampanjoihin tai tempauksiin. Toisaalta nuorten toiminta on siirtynyt teknologiavälitteisiin, virtuaalisiin verkostoihin, jotka voivat olla maailmanlaajuisia.

Edellä kuvatut uudenlaiset vaikuttamisen muodot ja areenat luovat kuvaa uudella tavalla aktiivisesta sukupolvesta, jonka toiminta ei ole puristettavissa traditionaalisiin ja ehkä ahtaisiin kansalaisuuden kaavoihin. Pessimistisempiäkin näkökulmia on tosin esitetty. Esimerkiksi Paakkunaisen ja Myllyniemen (2007, 16) mukaan nuorten turhautuminen muodolliseen vaikuttamiseen ei läheskään aina kanavoidu vaihtoehtoisten vaikutuskanavien etsimiseksi. Ne, jotka eivät usko puolueiden ajavan heidän etuaan tai että äänestämällä voi vaikuttaa, eivät osallistu muita enempää esimerkiksi järjestöjen toimintaan tai katso poliittisten arvojen vaikuttavan ostopäätöksiinsä.

Tutkijoiden (esim. Nurmela & Pehkonen 2003, 60; Peltonen 2007) mukaan tilanne on pikemminkin päinvastainen: osallistuminen on luonteeltaan kasautuvaa, eivätkä erilaiset vaikuttamisen muodot ole toisilleen vaihtoehtoisia vaan pikemminkin päällekkäisiä. Yhteen toimintamuotoon osallistuminen lisää todennäköisyyttä sille, että on aktiivinen muuallakin. Esimerkiksi äänestämistään varmana pitävät nuoret ovat muita useammin aktiivisia myös kulu-
tuspoltikoinnissa, Internetin käyttäjinä ja järjestöissä. Aktiivisuuden kasau-

tuminen tällä tavoin kertoo siitä, että perinteiset ja epämuodolliset vaikuttamisen keinot eivät suinkaan ole toisilleen vaihtoehtoisia vaan pikemminkin täydentävät toisiaan.

Nuorten elinolojen tarkastelussa usein esiin nostettu polarisaatio on siten näkyvässä myös nuorten vaikuttamisessa. Paakkunainen ja Myllyniemi (2007, 76) toteavat nuorten olevan jakautumassa poliittisesti aktiivisiin ja passiivisiin ryhmiin. Kyse ei ole vain vaaliurnilla käynnistä vaan laajemminkin järjestötoiminnasta ja osallistumismotivaatioista. Osallistuminen kasautuu suhteellisen harvalukuiselle poliittiselle eliitille (Paakkunainen & Myllyniemi 2007, 76). Toisin kuin vaihtoehtoaktiiveille, joilla oli käytössään melko paljon yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen liittyvää kompetenssia, passiivisille nuorille tyypillistä on alhainen koulutus ja heikko kansalaiskompetenssi. Esimerkiksi järjestöosallistumisen yhteydessä on myös huomattu, että osallistuminen on yhteydessä korkeampaan koulutustasoon, mikä osaltaan kuvastaa kansalaisosallistumisen yhteyttä hyväosaisuuteen. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007–2011.) Myös passiivisuuteen liittyy kasautuminen: heikommat tiedolliset edellytykset, vähäinen poliittinen kiinnostus ja huonot käsitykset omista vaikuttamismahdollisuuksista. Laskeville äänestysprosentteille näyttäisi siten olevan selityksenä suuremmaksi osaksi alentunut kyky tai halu osallistua kuin halu protestoida.

Näyttääkin olevan niin, että vaikka nuorilla on periaatteessa valittavissa aikaisempaa enemmän erilaisia osallistumis- ja vaikuttamiskanavia, valintojen tekeminen vaatii tietoa ja osaamista. Monet nuorten parissa tehdyt tutkimukset (esim. Perho 2000) kertovat, että kaikki vapaa-ajan tai kansalaistoiminnan ympäristöt eivät välttämättä ole kaikille nuorille samalla tavalla avoimia; osallistumista niihin säätelee monenlainen epävirallinen ja välillä hankalasti osoitettavissa oleva kontrolli. Osallistumisen kontrollointi voi näkyä vapaa-ajan kentillä esimerkiksi nuorisotalojen ja yhdistysten ”sisäpiirin” syntyinä, jolloin mukaan pääsemisen epävirallisia kriteereitä määrittelevät tietyt dominoivat tahot tai yksilöt. Järjestöt ja vaikuttamiskanavat saatetaan kokea myös vaikeasti tavoitettaviksi ja lähestyttäviksi. Myös monien nuorten virallisten osallis-

tumiskanavien (nuorisovaltuustot, oppilaskunnat) heikkoutena on niiden elitistisyys, ts. ne edellyttävät tietoja ja taitoja, jotta pääsisi mukaan osallistumaan.

Valinnanmahdollisuuksien lisääntyminen ei siten kosketa samalla tavalla kaikkia, vaan erilaiset rakenteelliset ja sosiaaliset tekijät rajoittavat yksilöiden pääsyä näihin mahdollisuuksiin. Yhteiskunnan monikulttuuristuessa ja kansallistuessa kansalaisyhteiskuntaan ja siinä toimimiseen kiinnittyvät kysymyksenasettelut, samoin kuin epäviralliset jäsenyyskriteerit, muuttuvat yhä aiempaa monisyisemmiksi. Etninen tai kulttuurinen tausta nousee yhdeksi keskeiseksi sosiaalista erottelua perustelevaksi kategoriaksi (Harinen 2005, 7-8).

KANSALAISVAIKUTTAMINEN - VISIOSTA KÄYTÄNTÖÖN

Aktiivista kansalaisuutta tukevien rakenteiden kehittäminen

Lasten ja nuorten aktiivinen kansalaisuus on nostettu viime vuosina esiin useassa eri yhteydessä. Euroopan tasolla alettiin kiinnittää 1990-luvun lopulla huomiota nuorten osaamiseen ja kiinnostukseen yhteiskunnallisista asioista ja demokratiasta. Euroopan neuvoston yhtenä prioriteettina on ollut vuodesta 1997 lähtien kasvatus demokraattiseen kansalaisuuteen ja ihmisoikeuksien koulutus. Vuosi 2005 julistettiin Euroopan neuvoston Kansalaiskasvatuksen teemavuodeksi. Keskeisenä asiakirjana on toiminut Euroopan unionin komission vuonna 2001 hyväksymä valkoinen kirja "EU:n nuorisopolitiikan uudet tuulet". Valkoisessa kirjassa ehdotettiin jäsenvaltioiden välisen yhteistyön edistämistä mm. osallistumisen edistämisessä. Osallistumisen osalta neuvoston tavoitteena on rohkaista nuoria toimimaan aktiivisina kansalaisina ja ottaa nuoret mukaan päätöksentekoon.

Lasten ja nuorten osallistumiselle on säädösperustaa perustuslaissa, nuorisolaissa, kuntalaissa ja koulutusta koskevissa laeissa. YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksessa Suomi on sitoutunut alle 18-vuotiaiden oikeuteen tulla kuulluksi. Erityisesti vuonna 2006 voimaan tullut Nuorisolaki (72/2006) vel-

voittaa kunnat järjestämään alle 18-vuotiaille mahdollisuuden osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsitteilyyn. Lisäksi nuorisolaki velvoittaa, että lapsia ja nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Muotoina voivat olla nuorisolautakunnat tai muut nuorisasioita käsittelevät lautakunnat, nuorisovaltuustot ja muut vastaavat vaikuttajaryhmät, verkkopohjaiset kuulemisjärjestelmät sekä peruskouluihin rakennettavat demokratiakasvatus- ja vaikuttamisjärjestelmät.

Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia on kartoitettu ja lisätty Suomessa viime vuosina erilaisten *hankkeiden ja toimenpiteiden* kautta. Kansallisesti lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuuksien kannalta keskeinen lähtölaukaus oli Vanhasen ensimmäisen hallituksen käynnistämä Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Ohjelman tavoitteet olivat varsin kunnianhimoisia; sen tuli ”vahvistaa kansalaisten osallisuutta ja vaikuttamista sekä parantaa demokratian toimivuutta”. Ohjelma korosti erityisesti koulujen ja oppilaitosten merkitystä kansalaiskasvatuksessa ja demokratiassa tarvittavien valmiuksien kehittämisessä. (Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman loppuraportti 2007).

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman puitteissa toteutettiin mm. valtakunnallisesti kattava vuosina 2003–2007 toteutettu OPH:n koordinoima nuorten osallisuushanke, johon osallistui seudullisen yhteistyön myötä kaikkiaan 70 kuntaa. Hankkeessa kehitettiin nuorten elinoloja lisäämällä heidän omaa osallistumistaan ja vaikuttamistaan päätöksentekoon ja rakennettiin poikkihallinnollisia työmenetelmiä kuntien perustoimintoihin nuoriin liittyvissä asioissa. Toisena hankkeena toteutettiin vuosina 2005–2007 Opetusministeriön Osallistuva oppilas - yhteisöllinen koulu – kehittämishanke (2005–2007). Hanke pyrki vastaamaan tutkimuksissakin esiin nousseeseen ajankohtaiseen haasteeseen: aktiiviseksi kansalaiseksi kasvaminen edellyttää sosiaalisesti ja yhteiskunnallisesti aktiivista lapsuutta ja nuoruutta. Hankkeen tavoitteena oli tukea kunnissa lasten ja nuorten erilaisten vaikuttamisjärjestelmien kehittämistä, rakentaa toiminta- ja yhteistyöverkostoja sekä kehittää viranomaisyhteistyötä, kehittää koulujen yhteisöllistä toimintakulttuuria sekä kehittää oppi-

laskuntatoimintaa. Opetushallitus on myös käynnistänyt Lasten ja nuorten foorumin, jossa lääneittäin valittavien koulujen oppilasedustajat pääsevät edustamaan aluettaan kolme kertaa vuodessa kokoontuvaan, lasten ja nuorten itse esille nostamia asioita käsittelevään foorumiin (OPM 2008:8).

Koulujen kansalaiskasvatuksen kehittäminen

Pelkkä vaikuttamista edistävien rakenteiden kehittäminen ja vaikuttamismahdollisuuksien tarjoaminen ei tee kenestäkään aktiivista kansalaista vaan vaikuttamaan täytyy oppia. Kasvatuksella voidaan vaikuttaa ymmärrykseen osallistumiskeinoista ja vaikuttamisintoon jo lapsesta saakka. Osallistuminen ei lapsilla ja nuorilla tarkoita vain järjestettyä toimintaa, äänestystä tai harrastusmahdollisuuksia, vaan oikeutta tulla kuulluksi ja huomatuksi lapsen lähtökohdista ikävaiheen mahdollistamalla tavalla. Koulujen roolia aktiivisen kansalaisuuden vahvistamisessa sekä vaikuttamistaitojen opettamisessa onkin korostettu voimakkaasti viime vuosina. Koulut ovat lasten ja nuorten keskeisiä kasvuympäristöjä. Peruskoulu tavoittaa käytännössä koko ikäluokan ja toisen asteen oppilaitoksetkin yli 90 prosenttia ikäluokasta.

Koulujen julkilausuttuna tehtävänä on yhteisön jäsenyyteen valmistaminen, jota voidaan tarkastella sosialisatona tai kasvatuksena. Kun huomio yhteiskunnan jäsenyyteen valmistamisessa kiinnitetään avoimesti tavoitteelliseen kasvatustoimintaan, puhutaan kansalaiskasvatuksesta. Väljästi määriteltynä kansalaiskasvatus on yhteiskunnassa tapahtuvaa tietoista kasvatustoimintaa, jonka tavoitteena on toimintakykyinen yhteiskunnan jäsen. Kansalaiskasvatusta voivat toteuttaa monet eri toimijat eri muotoisena ja sisällöltään moninaisena. Koulun toteuttaman kansalaiskasvatuksen keinoin yhteiskunnan uusia jäseniä, lapsia ja nuoria pyritään valmentamaan kansalaisena toimimisen edellyttämiin taitoihin ja tietoihin ja opettamaan heille yhteiskunnallisen järjestyksen turvaavia sääntöjä ja käyttäytymismalleja. (Arola 2003, 4-5.)

Kansalaiskasvatus ei sinänsä ole uusi asia, sillä koulutusjärjestelmää on aina käytetty kansallisen identiteetin, valtiokansalaisen ja kansalaisuuden vahvis-

tamisen välineenä (Arola 2003). Koulutusjärjestelmällä on ollut läpi historian jännitteinen funktio yhtäältä kulttuuriperinnön ja yhtenäisyyden säilyttäjinä eli yhteiskunnan uusintajina ja toisaalta muutokseen tähtäävinä progressiivisina instituutioina (Tomperi & Piattoneva 2005, 257). Koulujen toteuttamaa kansalaiskasvatusta on usein kritisoitu siitä, että se edistää lähinnä passiivista kansalaisuutta. Tällä on tarkoitettu sitä, että koulun päämääränä on ainoastaan kehittää tietoja, ymmärrystä ja käyttäytymistä – kompetensseja, joiden tarkoituksena on kouluttaa yksilö toimimaan olemassa olevassa yhteiskunnallisessa järjestelmässä ja jo valmiissa päätöksentekorakenteissa. (Nivala 2006, 85.)

Erityisesti 1990-luvulta lähtien koulujen kansalaiskasvatuksessa on kuitenkin korostunut aktiivisen tai voimakkaan (powerful) kansalaisuuden tukeminen. Tämän on katsottu syntyvän koulutuksesta, jossa ei ainoastaan mahdollisteta yksilöiden osallistuminen demokratiaan tietojen ja taitojen opettamisen kautta, vaan jossa valtaistetaan (empower) yksilöt kehittämään kriittisesti järjestelmää – esittämään kysymyksiä, kritiikkiä ja ottamaan selkeä rooli vaihtoehtoisten mallien kehittämisessä. (Arthur & Davison 2000, 9-23.) Luettavissa kunnan kansalaisen ideaalia esimerkiksi peruskoulujen opetussuunnitelmista perustavoitteena tuntuu olevan aktiivisesti yhteiskunnalliseen päätöksentekoon osallistuva kansalainen, jonka kuitenkin toivotaan toimivan olemassa olevien yhteiskunnallisten vaikuttamiskanavien ja osallistumisen rakenteiden kautta, eikä esimerkiksi ”kansalaisaktivisti”, joka saattaa enemmänkin horjuttaa näitä rakenteita kuin toimia niiden puitteissa. (OPM 2008:8.) Uuden perusopetuksen opetussuunnitelman mukaan opetuksen yhtenä tarkoituksena on antaa oppilaalle kokemuksia yhteiskunnallisesta toimimisesta ja demokraattisesta vaikuttamisesta. Edellä kuvatut kansalaisuuden ulottuvuudet elävät koulumaailmassa edelleen rinnakkain. Toisaalta koulukasvatuksen tehtävänä on sosiaalista nuoria kansalaisia yhteiskunnallisiin normeihin, toisaalta taas edistää autonomiaa ja kriittistä ajattelua.

Toistaiseksi tutkimustulokset koulun merkityksestä aktiiviseen kansalaisuuteen kasvattajana ovat olleet varovaisia. Eurooppalaisessa vuosina 2000–2002

toteutetussa ETGACE-tutkimuksessa (Education and Training for Governance and Active Citizenship for Europe) selvitettiin, miten aktiiviseksi kansalaiseksi kasvetaan osana elämäntulkua. Tutkimuksen mukaan koulu ei tarjonnut tutkittaville juurikaan tietoja ja taitoja, jotka olisivat innostaneet osallistumaan ja vaikuttamaan, vaan suurempi vaikutus oli erilaisilla kouluinstituutioiden ulkopuolisilla yhteisöillä, esimerkiksi opiskelijajärjestöillä. Kouluja on myös kritisoitu demokratiavajeesta. Civic-tutkimuksen mukaan yhteiskunnallinen keskustelu ja osallistuminen ovat vähäisiä Suomen kouluissa. Suutarinen (2006b, 92) toteaa, että Suomen koulu on 14-vuotiaiden ikäluokalle politiikka-kielteen. Nuorille annetaan vain vähän osallistumismahdollisuuksia ja mahdollisuutta muodostaa mielipiteitään yhteisistä asioista.

Pohdittaessa miten koulut voivat toiminnallaan edistää kansalaiseksi kasvamista voidaan avuksi ottaa Ove Korsgaardin (2001) kansalaisuuden jäsenyys. Hänen mukaansa yksilön tulee hallita tietyt ydinpätevyudet ennen kuin hän voi toimia aktiivisena kansalaisena. Nämä pätevyudet voi ryhmitellä tiedoiksi, taidoiksi, arvoiksi ja asenteiksi. Tietoja ovat esimerkiksi poliittisen järjestelmän ja lainsäädännön sallimien oikeuksien ja velvollisuuksien tunteminen, tietämys yhteiskunnallisen toiminnan säännöistä ja niiden yhteydestä vallitsevaan demokraattiseen järjestelmään, tieto vallan jakautumisesta demokraattisessa yhteiskunnassa sekä tieto ihmisoikeuksien ja demokraattisen kansalaisuuden periaatteista. Taitoja puolestaan ovat valmiudet kommunikaatioon ja dialogiin, valmiudet elää toisten kanssa yhdessä ja valmiudet ottaa osaa julkiseen keskusteluun.

Korsgaard on kuvannut aktiivisen, erityisesti demokraattisen kansalaisuuden oppimista, didaktisen kolmiomallin avulla. Hänen mallissaan tieto ja ymmärtäminen (knowledge and understanding), arvot ja dilemmat (values and dilemmas) sekä taidot ja kompetenssit (skills and competencies) muodostavat kolmion kärjet. Korsgaardin mukaan nämä ulottuvuudet eivät sulje toisiaan pois, ja ne ovat riippuvaisia toisistaan. Lasten ja nuorten kansalaiskasvatusta koulussa voidaan esimerkiksi tarkastella kolmella eri tasolla: opetuksen sisällöinä ja menetelminä (tiedot), kouluyhteisön toimintakulttuurina (taidot ja

kompetenssit) sekä koulun roolina osana paikallista yhdyskuntaa ja ympäröivää yhteiskuntaa (arvot ja asenteet) (Tomperi & Piattoneva 2005).

Koulun opetussuunnitelma, toimintaympäristö ja kansalaiskasvatus

Koulun kansalaiskasvatus perustuu vahvasti opetussuunnitelman perusteissa määriteltyihin tavoitteisiin ja sisältöihin, jotka ovat syntyneet demokraattisessa prosessissa. Kansalaisvaikuttamisen liittyviä asioita korostetaan opetussuunnitelman perusteissa erityisesti perusopetuksen *Osallistuva kansalaisuus ja yrittäjyys* -aihekokonaisuudessa. Aihekokonaisuuden päämääränä on *auttaa oppilasta hahmottamaan yhteiskuntaa eri toimijoiden näkökulmista ja kehittää osallistumisessa tarvittavia valmiuksia sekä luoda pohjaa yrittäjämäisille toimintatavoille* (Perusopetuksen opetussuunnitelma 2004). Lukiokoulutuksessa aihekokonaisuus on nimeltään *Aktiivinen kansalaisuus ja yrittäjyys*. Opetussuunnitelmien perusteet määrittävät ilmapiirin, jossa koulukulttuuria pitäisi kehittää, ja aihekokonaisuudet velvoittavat kouluyhteisöä toimimaan yhteisen tavoitteen hyväksi. Jo opetussuunnitelmaa laatiessaan opettajat joutuvat pohtimaan, mitä aihekokonaisuudet ja niissä määritellyt tavoitteet tarkoittavat yksittäisen luokan tai oppiaineen kannalta.

Varsinaisten yhteiskunnallisten aineiden osuus opetussuunnitelmissa on kansainvälisesti tarkasteltuna vaatimaton. Yhteiskunnallisen osaamisen sijasta Suomessa korostetaan usein kielten ja matemaattis-luonnontieteellisten aineiden opetusta talouselämän ja kansainvälisen kilpailukyvyn vuoksi. (Tomperi & Piattoneva 2005, 262.) Oma oppiaineenaan aktiivisen kansalaisuuden teemat tulevat mukaan vasta kuudennella vuosiluokalla yhteiskuntaopissa ja ennen sitä vain läpäisyperiaatteella muutamissa muissa aineissa.

Ensisijainen kasvatuksellisen vaikuttamisen väline on itse opetus sekä opettajan toiminnan että oppimateriaalin kautta. Kansalaiskasvatusta ei tapahdu vain tietyissä oppiaineissa, joille on asetettu selviä kansalaiskasvatuksellisia tavoitteita, kuten kansalaistaito, yhteiskuntaoppi tai historia, vaan kaikkiin oppiaineisiin voi liittyä asiaa, joka viestittää jotain yhteiskunnasta ja maail-

masta. Edelleen, kansalaiseksi kasvamisen tukeminen ei voi kiteytyä yksittäisten oppiaineiden tehtäväksi, vaan aktiiviseen kansalaisuuteen valmentavan koulukulttuurin kehittäminen on koulun yhteinen tehtävä. Pirttinen (2007, 49) korostaa, että oppilaiden osallistuminen ja vaikuttamismahdollisuudet ovat välittömässä yhteydessä koulun toimintakulttuuriin. Koulun kasvatustavoitteiden ja arvojen sekä aihekokonaisuuksien tulee konkretisoitua toimintakulttuurissa. Siihen kuuluvat kaikki koulun viralliset ja epäviralliset säännöt, toiminta- ja käyttäytymismallit sekä arvot, periaatteet ja kriteerit, joihin koulutyön laatu perustuu. Toimintakulttuuriin kuuluu myös oppituntien ulkopuolinen koulun toiminta kuten juhlat, teemapäivät sekä erilaiset tapahtumat.

Tähän liittyy keskustelu piilo-opetussuunnitelmasta eli siitä, että kaikkia kasvatuksen tavoitteita ei ole kirjattu opetussuunnitelmiin, vaan suuri osa koulun yhteiskunnallisesta tarkoituksesta toteutuu sopeuttamalla lapset ja nuoret tietynlaisiin toimintamalleihin osana koulun arkielämää. Koulu välittää toiminnallaan viestiä hyvästä kansalaisuudesta, onko se itsenäistä vai yhteistyöhön perustuvaa, kilpailullista vai toisia auttavaa ja niin edelleen.

Suomen ongelmana kansalaiskasvatuksen kehittämisen kannalta on pidetty nykyistä tietopainotteisuutta, joka näyttää korostuneen muiden tavoitteiden kustannuksella (Suutarinen 2006c, 113). Koulujen toimintakulttuurin on katsottu antavan vain vähän tilaa oppilaiden toimijuudelle ja mahdollisuudelle osallistua koulun toimintakulttuurin luomiseen ja sen kehittämiseen. Kouluihin pyritäänkin luomaan systemaattisesti menetelmiä, joiden kautta lasten ja nuorten osallisuus arkipäiväistyy (Lapsi- ja nuorisopoliittinen kehittämisohjelma 2007–2011, 35).

Oppilaskuntatoiminta ja osallistuva koulukulttuuri

Erityisesti vuoden 2007 lopussa ilmestyneessä lapsi- ja nuorisopoliittikan kehittämisohjelmassa, samoin kuin sitä täydentävässä Etelä-Savon nuorisopoliittisessa toimenpideohjelmassa (2007) korostetaan oppilaskuntatoiminnan kehittämisen tärkeyttä. Lapsi- ja nuorisopoliittisessa kehittämisohjelmassa ta-

voitteeksi on asetettu, että jokaisessa Suomen peruskoulussa ja toisen asteen oppilaitoksessa on toimiva oppilaskunta, jolla on hyvät toimintaedellytykset koulussa ja laajemmin koko kunnassa. Lisäksi sekä perusopetuksessa että toisella asteella parannetaan opettajien valmiuksia tukea oppilaskuntaa ja toimia yhteistyössä sen kanssa.

Uusissa perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa painotetaan oppilaiden vaikuttamista ja aktiivista kansalaisuutta. Keskeisenä tavoitteena on koulujen toimintakulttuurin kehittäminen aktiiviseksi ja osallistavaksi lisäämällä oppilaiden kuulemistä, osallistumismahdollisuuksia ja yhteistoimintaa. Yhtenä keinona nostetaan esiin juuri oppilaskuntatoiminnan vahvistaminen ja monipuolistaminen. Elokuussa 2007 perusopetuslakiin (628/1998) tuli muutos, jonka mukaan koululla voi olla sen oppilaista muodostuva oppilaskunta. Oppilaskunnan toiminnan järjestämisestä päättää opetuksen järjestäjä.

Oppilaiden järjestäytyminen ei ole uusi asia, sillä kouluneuvostot toimivat 1970-luvulla varsin aktiivisesti, mutta niillä oli varsin poliittinen leima ja ohjelma. Niiden politisoituminen liittyi vasemmistoaktiivisuuden nousuun, jonka myötä koulutusjärjestelmä koettiin valtaapitävien sortoa tukevana tahona, jossa myös opetussisällöt olivat kansan tarpeita vastaamattomat, ja kouluneuvostojen tehtäväksi nousikin eräänlaisen luokkataistelun toteuttaminen kouluissa. Toiminnan poliittinen luonne johti lopulta kouluneuvostojen lakkauttamiseen, eikä oppilaskuntatoiminta ollut kovinkaan aktiivista 1980- ja 1990-luvuilla. (OPM 2008:8.)

Oppilaskuntatoiminta voidaan nähdä tärkeänä osana lasten ja nuorten demokraattista toimintakulttuuria. Toimiminen oppilaskunnassa kehittää oppilaiden valmiuksia toimia oman ryhmänsä edustajana ja harjaannuttaa yhteistoimintaan (OPM 2007:32). Oppilaskunta tarkoittaa periaatteessa kaikkien koulun oppilaiden muodostamaa yhteisöä eli koulun oppilaita. ”Oppilaskuntien perustaminen” ja ”oppilaskuntatoiminta” kuitenkin tarkoittavat sitä, että oppilaiden osallisuutta lähdetään systemaattisesti kehittämään perustamalla oppilaskunnan hallitus ja muita mahdollisia osallisuutta ja osallistumista tukevia

rakenteita. Tällaisia rakenteita ovat esimerkiksi sovitut kokouskäytännöt (esimerkiksi oppilasedustus aina opettajankokouksessa, säännölliset oppilaskunnan hallituksen ja rehtorin tapaamiset) sekä yhteistyökäytäntöjen kehittäminen kunnan tason osallistumista tukevien rakenteiden kanssa.) (OPM 2008:8.)

Käytännössä koulut voivat jäädä eri asemaan oppilaskuntatoiminnan kehittämisessä. Vuonna 2005 oppilaskuntatoimintaa oli vain 31,5 prosentissa peruskouluja painottuen erityisesti yläkouluihin (vuosiluokat 7.-9.) (OPH 2006a). Toisen asteen oppilaitosten oppilaskuntatoimintaa kartoittavasta selvityksestä käy puolestaan ilmi, että oppilaskuntatoiminta toimii 93 prosentissa lukioita, mutta vain 66,7 prosentissa ammattiopistoja. Nuorisovaltuuston kanssa toimii yhteistyössä 17 prosenttia peruskoulujen oppilaskunnista. (OPH 2006b.)

Oppilaskuntien toiminta näyttää olevan osin myös varsin kapea-alaista, liittyen lähinnä erilaisten teemapäivien ja -viikkojen sekä juhlien järjestämiseen. Näihin oli vuoden 2005 kyselyn perusteella voinut vaikuttaa 73 prosenttia (juhlat) ja 84 prosenttia (teemapäivät) oppilaskunnista. Sen sijaan esimerkiksi koulujen toimintasuunnitelmaan oli päässyt vaikuttamaan vain 29,2 prosenttia ja opetussuunnitelmaan 7,2 prosenttia oppilaskunnista. Mannisen (2007, 120) mukaan oppilaskunnilla on siis selkeästi koulun varsinaista työtä keventävien oheistapahtumien järjestely- ja toteutusvastuu, mutta varsinaiseen opetukseen ja opiskeluun asti osallistumisperiaatteet eivät ulotu.

Ahonen (2007, 34–35) onkin kritisoinut oppilaskuntia huvitoimikunniksi ja todennut, että todellisen vallankäytön sijasta ne lähinnä tarjoavat nuorille tilaisuuden harjoitella itsehallintoa harrastustoimintaa ja koulutilojen viihtyisyyttä koskevissa asioissa. Ahonen katsoo, että oppilaskuntia voitaisiin kehittää muissa Pohjoismaissa toimivien kouluneuvostojen suuntaan, jotka toimivat oppilaiden ja opettajien yhteisenä päätöselimenä, joka päättää myös opiskeluasioista ja valvoo oppilaiden oikeusturvaa. Siinä missä oppilaskunnissa koulun johto ”kuulee oppilaita” oppilaskuntien välityksellä, kouluneuvostoissa oppilaat käyttävät puhe- ja päätösvaltaa. Oppilaskunnan kehittäminen de-

mokraattiseksi kouluneuvostoksi edellyttäisi siten sen vallan laajentamista ja uudelleen jakamista.

Oppilaiden ”kuuleminen” ylipäätään ei vielä tee oppilaista voimautuneita toimijoita, vaan siihen tarvitaan osallisuutta päätösvallan käyttöön (Ahonen 2007, 38). Pelkkä oppilaskuntien perustaminen ei takaa osallisuutta ellei koulun muut rakenteet tue osallistumista. Huomiota tulee siis kiinnittää koulujen koko toimintakulttuurin kehittämiseen, joka vaikuttaa merkittävästi koulun kasvatukseen ja opetukseen ja sitä kautta oppimiseen. On muistettava, että olennainen osa koulun toimintakulttuuria ovat koulun aikuisten ja oppilaiden vuorovaikutussuhteet. Tärkeää on se, miten aikuinen kohtaa oppilaan, oppilas aikuisen ja miten oppilas tulee kuulluksi (OPM 2007:32, 10.) Tuoreen tutkimuksen (Arponen 2007) mukaan yli puolet perusopetuksen oppilaista on sitä mieltä, ettei opettajalla ole riittävästi aikaa kuunnella oppilaita koulussa. Demokraattiseen dialogiin avautuminen opettajien ja oppilaiden kesken voisi nykyistä paremmin mahdollistaa yhteisten arvojen tutkimisen ja jakamisen, vastuullisuuden kasvamisen ja päätöksentekoon osallistumisen (Osler & Starkey 2005).

Aktiivisen kansalaisuuden edistäminen vaatii koko koulun fyysisten ja psyykkisten puitteiden kehittämistä demokraattisen koulun ihanteen mukaan. Huomiota täytyy kiinnittää tällöin kokonaisvaltaisesti koulun fyysisiin tiloihin, tilanteisiin, toimintakulttuuriin, oppilaiden kokemuksiin sekä tietoa ja oppimista koskeviin arvoihin, asenteisiin, näkemyksiin ja tavoitteisiin. Aktiivisen kansalaisuuden voidaan ajatella olevan myös tiukasti sidoksissa koulun instituution sosiaaliseen yhteisöön, sen normeihin ja arjen käytäntöihin.

Lienee selvää, että oppilaskuntien lisäksi täytyy myös etsiä muita kanavia. Oppilaskunnat ja vastaavat osallistumisrakenteet ovat helposti elitistisiä ja sulkevat osan oppilaista ulkopuolella. Oppilaskunnat mahdollistavat aktiivisen osallistumisen kuitenkin enimmäkseen vain noin kymmenesosalle koulujen oppilaista, vaikka tavoitteena olisi tarjota osallisuuden kokemuksia kaikille

tasapuolisesti. Osallistuva koulukulttuuri edellyttää kaikkien kouluyhteisön jäsenten osallisuutta, ei pelkkiä ”kellokkaita”, jotka saavat toimia vaikuttajina.

Huomiota tulee kiinnittää myös koulun pedagogisiin ratkaisuihin. Opettaja-johtaisen opetuksen sijasta oppilaalla on oikeus omaa oppimista ja opiskelua koskevaan päätöksentekoon. Käytännössä se tarkoittaa esimerkiksi oppilaskokouksista ja yksilöllistä opetussuunnitelmaa, yhteissuunnittelua ja ylipäätään oppilaan osallistumista opiskelua koskevaan päätöksentekoon. (OPM 2008:8.)

Koulujen toteuttamaa kansalaiskasvatusta voidaan rikastaa yhteistyöllä ulkopuolisten tahojen kanssa. Koulujen yhteydet esimerkiksi nuorten vaikuttajaryhmiin (esim. nuorisovaltuustot), alueen päätöksentekoprosesseihin tai laajemmin järjestötoimintaan ovat perinteisesti olleet ohuet. Koulu voi kuitenkin edistää nuorten kiinnittymistä kansalaisyhteiskuntaan vain silloin, kun se pitää yllä suhteita kansalaisjärjestöihin. Esimerkiksi oppilaskuntatoiminnan näkökulmasta tämä tarkoittaa, että sen tulisi toimia kiinteänä osana kunnallista osallistumis- ja vaikuttamisjärjestelmää. Laajemmin taas koulujen ja järjestöjen yhteistyötä tulisi kehittää. Hyviä kokemuksia on saatu esimerkiksi järjestöjen kouluissa pitämistä työpajoista tai ”toripäivistä”, jotka toiminnallisesti toteutettuina mahdollistavat omakohtaisen kokemuksen saamisen järjestöjen tarjoamista vaikuttamismahdollisuuksista.

LOPUKSI

Aktiivisen kansalaisuuden edistämistä koskevat uudistukset ovat Suomessa vasta käynnistyneet. Uudet peruskoulun opetussuunnitelmat on otettu käyttöön ja oppilaskuntatoimintaa ollaan kehittämässä. Oppilaitosten toimintakulttuuri muuttuu kokonaisuudessaan kuitenkin hitaasti. Kansalaiskasvatuksen toteuttaminen yksittäisten oppiaineiden sijasta kaiken pedagogisen toiminnan läpäisevänä vaatii aikaa samoin kuin rehtoreiden ja opettajien sitouttamista asiaan. Esimerkiksi Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu -kehittämishankkeeseen lähteneistä eli osallisuuteen keskimääräistä myönteisemmin suhtautuvista opettajista 40 % koki hankkeen alussa, että muiden

oman koulun opettajien mielestä oppilaskuntatoiminta ei ollut kovinkaan tärkeää, ja peräti 68 % teki kehittämistyötä yksin ilman muiden opettajien tukea.

Opettajien roolia aktiivisen kansalaisuuden edistäjinä ja kansalaiskasvatuksen toteuttajina on kuitenkin pohdittu vain vähän. Suutarinen (2006, 7) on korostanut opettajankoulutuksen merkitystä: jotta opettajat voivat asianmukaisesti vahvistaa oppilaiden aktiivista kansalaisuutta tarvitaan opettajankoulutukseen osallistuvaa kansalaisuutta tukevia sisältöjä ja toimintamalleja. Opettajankoulutusta on kritisoitu opettajien työn samoin kuin koulun ja koulutuksen yhteiskunnallisten kytkentöjen unohtamisesta; koulutuspoliittisen aineksen, yhteiskunnallisen tietouden ja kansalaisvaikuttamisen valmiuksien osuus opettajankoulutuksessa on vähäinen (Mikkola 2006, 54; Simola 1997). Koska koulu on osa yhteiskuntaa, kansalaiskasvatuksenkin onnistumisen ehdot ulottuvat kauas luokkahuoneen ulkopuolelle (Tomperi & Piattonen 2005, 258–259).

Kaikkienensa kouluun suunnataan suuria odotuksia aktiivisen kansalaisuuden edistäjinä: koulujen tulisi ”muutosagentteina” toimivien opettajien tuella varustaa oppilaat ”oikeanlaisilla” tiedoilla, taidoilla, arvoilla ja asenteilla, myös toimia yhteiskunnallisena keskustelu- ja toiminta-areenana, jossa kriittisesti keskustellaan yhteiskunnallisesta todellisuudesta ja käynnistetään muutosprosesseja. Laitinen ja Nurmi (2007, 26) toteavat kuitenkin koulun olevan vain yksi kansalaisuuteen sosiaalistava instituutio, ja sen mahdollisuudet vaikuttaa aktiiviseen kansalaisuuteen ovat rajalliset. Riskinä on myös se, että koulun taitamaton toiminta voi vieraannuttaa osallistumisesta. Näennäisaktiivointi voi kilpistyä piilo-opetussuunnitelmaan, joka ei todellisuudessa tarjoa lainkaan todellisia vaikutusmahdollisuuksia tai koulun ilmapiiriin, joka ei tue aktiivisuuden omaksumista tai toteuttamista. Oppilaille ei enää riitä, että heitä kuullaan, he haluavat tulla myös kuunnelluiksi.

Perustellusti voidaan myös kysyä, riittääkö kouluille, että se tarjoaa kaikille oppilaille yhtäläiset mahdollisuudet aktiiviseen kansalaisuuteen kasvamiseen vai pitäisikö sen tukea marginaaliin jääviä ryhmiä. Esimerkiksi sosiaaliluokan,

sukupuolen tai etnisen taustan voidaan olettaa rajaavan eri tavoin mahdollisuuksia osallistua ja vaikuttaa. Kuten Peltola (2007, 97) on todennut, nuorten kansalaisuutta ja osallistumista on tarkasteltava laajassa yhteiskunnallisessa kontekstissa, jossa erilaisten mekanismien kautta nuorille yhtäältä tarjoutuu mahdollisuuksia itseilmaisuuksiin, yhtäältä taas nuorten mahdollisuudet tulla huomioiduksi täysivaltaisina kansalaisina kapeutuvat. Osa nuorista on vaarassa jäädä pysyvästi vaikuttamisen marginaaliin.

LÄHTEET

- Ahonen, S. 2007. Pitäisikö kouludemokratia keksiä uudelleen? Teoksessa Arola, P. & Sallila, P. (toim.) *Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri*. Kansanvalistusseura. Saarijärvi, 33-49.
- Arola, P. 2003. Tavoitteena kunnan kansalainen. Koulun kansalaiskasvatuksen päämäärät eduskunnan keskusteluissa 1917–1924. Helsingin yliopisto, kasvatustieteellinen tiedekunta, kasvatustieteen laitos. Akateeminen väitöskirja.
- Arponen, A-L. 2007. "Miten nuo pienet ossaa ajatella niin fiksusti?" Lasten mielipiteitä arkiympäristöstään. *Lapsiasiainvaltuutetun toimiston selvityksiä* 1/2007.
- Arthur, J. & Davison, J. 2000. Social literacy and citizenship education in the school curriculum. *The Curriculum Journal* 11(1), 9-23.
- Borg, S. 1998. Nuorten osallistumisen kehityslinjoja. *Nuorisotutkimus* 16 (3), 21-31.
- Gretschel, A. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. Jyväskylän yliopisto, *Studies in Sport, Physical education and Health* 85. Jyväskylä.
- Grönlund, K. 2006. Osallistuva demokratia. Teoksessa Suomen demokratiaindikaattorit. Hallituksen politiikkaohjelmat, kansalaisvaikuttaminen. Oikeusministeriön julkaisu 1/2006. Oikeusministeriö. Helsinki, 71-91.
- Harinen, P. 2005. Mitähän tekis? Monikulttuuriset nuoret, vapaa-aika ja kansalaistoimintaan osallistuminen – tutkimushankkeen väliraportti. Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura. verkkojulkaisusarja. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/tiedoston_katsominen.php?dok_id=165. Luettu 24.4.2008.
- Harinen, P. 2000. Valmiiseen tulleet. Tutkimus nuoruudesta, kansallisuudesta ja kansalaisuudesta. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 11/2000. Helsinki.
- Harju, A. 2003. Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. Kansanvalistusseura.
- Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman loppuraportti. Opetusministeriön toiminta ja hallinto 2007:20. Helsinki.
- Hellsten, V. 2003. Uusi politiikka ja poliittisen osallistumisen moninaistuminen: haaste edustukselliselle demokratialle? Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) *Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku*. Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 26, 62-83.
- Hoffman, J. 2004. *Citizenship beyond the state*. London: Sage.
- Kiilakoski, T. 2007 Johdanto: lapset ja nuoret kuntalaisina. Teoksessa Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) *Lasten ja nuorten kunta*. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 77, 8-20.
- Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman loppuraportti 2007. Oikeusministeriön toiminta ja hallinto 2007:20. Helsinki: Oikeusministeriö.
- Korsgaard, O. 2001. Why has Citizenship Become such a Vogue Word? Teoksessa Korsgaard, O., Walters, S. & Andersen, R. (toim.) *Learning for Democratic Citizenship*. Copenhagen: The Danish University of Education.
- Koskinen, S. & Horelli, L. 2006. Ympäristövastuullinen kansalaisuus kouluopetuksessa. *Nuorisotutkimus* 3(24), 14-28.

- Kurki, L. 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere University Press. Tampere, 115-191.
- Kuusela, Pekka. 2006. Kansalaisuus, modernisaatio ja globaali aika. Teoksessa Saastamoinen, Mikko & Kuusela, Pekka (toim.) Kansalaisuuden ääriviivoja. Hallinta ja muodonmuutokset myöhäismodernilla ajalla. Yliopistopaino. Helsinki, 26-52.
- Laitinen, M. & Nurmi, K.E. 2007. Aktiivinen kansalaisuus ja sen oppiminen. Teoksessa Arola, P. & Sallila, P. (toim.) Koulussa kansalaiseksi. Opettaja ja aktiivinen koulukulttuuri. Kansanvalistusseura. Saarijärvi, 11-30.
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007-2011. Pääministeri Matti Vanhasen II hallitus. Opetusministeriö.
- Lawson, H. 2001. Active citizenship in schools and the community. *The Curriculum Journal* 12 (2), 163-178.
- Lundbom, P. 2003. "Hei kaveri – millä välineillä äänestät?" Mitä demokratia, vaalit ja poliittisen osallistumisen keinot merkitsevät nuorille? Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) "Kyllä politiikalle, mutta..." Nuoret ja eduskuntavaalit 2003. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 25/2003 & Nuorisosiain neuvottelukunnan julkaisuja 27.
- Manninen, J. 2007. Oppilaiden osallisuus koulussa – oppilaskuntatoiminnan uusi tuleminen, Teoksessa Gretschel, A. & Kiilakoski, T. (toim.) Lasten ja nuorten kunta. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 77, 119-128.
- Mikkola, A. 2006. Kansalaisvaikuttaminen osaksi opettajuutta. Teoksessa Suutarinen, S. (toim.) Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste. PS-kustannus. Jyväskylä, 53-59.
- Myllyniemi, S. 2007. Perusarvot puntarissa. Nuorisobarometri 2007. Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 37. Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 79. Helsinki.
- Nivala, E. 2006. Kunnan kansalainen yhteiskunnan kasvatuksellisena ihanteena. Teoksessa Kurki, L. & Nivala, E. (toim.) Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan. Tampere University Press. Tampere, 25-114.
- Nuorisolaki 72/2006.
- Nuorten Etelä-Savo 2007. Etelä-Savon nuorisopoliittinen toimenpideohjelma. Mikkelin ammattikorkeakoulu.
- Nurmela, S. & Pehkonen, J. 2003. Nuoret ja vuoden 2003 eduskuntavaalit. Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) "Kyllä politiikalle, mutta..." Nuoret ja eduskuntavaalit 2003. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- OPH 2006a. Perusopetuksen oppilaskuntatoiminnan kartoitus 2005. Moniste 9/2006. Helsinki: Opetushallitus.
- OPH 2006b. Lukion ja ammatillisen koulutuksen oppilaskuntatoiminnan kartoitus 2006. Moniste 23/2006. Helsinki: Opetushallitus.
- OPM 2008:8. Matkalla osallisuuteen. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu – kehittämishankkeen arviointia. Opetusministeriön julkaisuja 2008:8. Helsinki.
- OPM 2007:32. Osallistuva oppilas – yhteisöllinen koulu. Toimivan oppilaskunnan opas. Opetusministeriön julkaisuja 2007:32. Helsinki.

- Osler, A. & Starkey, H. 2005. *Changing Citizenship. Democracy and Inclusion in Education*. Open University Press. New York.
- Paakkunainen, K. & Myllyniemi, S. 2007. Tihentyvä sukupolvipolitiikka ja aktiivisuuden kasaautuminen. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.). *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72, Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki, 8-81.
- Peltola, M. 2007. Konventioita ja vaihtoehtoja – nuoret muuttuvan yhteiskunnan poliittisina toimijoina. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.). *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72, Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki, 82-102.
- Perho, S. 2000. Skineyden äärellä. Tutkimus skinehead-alakulttuurista kiinnostuneista joensuulaisnuorista. Joensuun yliopisto. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja 128.
- Perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteet 2004. Opetushallitus.
- Pirttinen, S. 2007. Oppilaiden osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet. Teoksessa Rimpelä, M., Rigoff, A-M., Kuusela, J. & Peltonen, H. (toim.) *Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskoulussa – peruseräraportti kyselystä 7.-9. vuosiluokkien kouluille*. Opetushallitus ja Stakes. Vammala, 49-59.
- Pohjantammi, I. 2004. Nuorten poliittisen osallistumisen poliittiset taustat. Teoksessa Paakkunainen, K. (toim.) *Nuorten ääni ja kunnantalon heikko kaiku. Nuoret kunnallisessa demokratiassa ja paikallisissa vaikuttajaryhmissä*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto ja Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 26, 170-190.
- Saastamoinen, M. 2006. Riskitodellisuus ja aktiivisen kansalaisuuden ihanne. Teoksessa Saastamoinen, M. & Kuusela, P. (toim.) *Kansalaisuuden äärioviivoja. Hallinta ja muodonmuutokset myöhäismodernilla ajalla*. Helsinki: Yliopistopaino, 53-84.
- Simola, H. 1997. Pedagoginen dekontekstualismi ja opettajankoulutuksen opetussuunnitelmat. *Kasvatus* 28:1.
- Stevenson, N. 2003. *Cultural Citizenship*. Open University Press. Berkshire.
- Stoker, G. 2004. *Transforming Local Governance: From Thatcherism to New Labour*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Suutarinen, S. 2006a. Oppilaskunnat ja nuoret vaikuttajat tulevat – oletko valmis? Teoksessa Suutarinen, S. (toim.) *Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste*. PS-kustannus. Jyväskylä, 5-12.
- Suutarinen, S. 2006b. Yhteiskunnallinen keskustelu vähäistä Suomen peruskoulussa - oppilaitokset tukemaan keskustelevaa kansalaisuutta. Teoksessa Suutarinen, S. (toim.) *Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste*. PS-kustannus. Jyväskylä, 63-98
- Suutarinen 2006c. Tietopainotteisen kansalaiskasvatuksen aika ohi Suomessa – miten kansalaiskasvatus uudistetaan? Teoksessa Suutarinen, S. (toim.) *Aktiiviseksi kansalaiseksi. Kansalaisvaikuttamisen haaste*. PS-kustannus. Jyväskylä, 99-124. Teoksessa Paakkunainen, Kari (toim.). *Sukupolvipolitiikka. Nuoret ja eduskuntavaalit 2007*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 72, Nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 36. Helsinki.
- Tomperi, T. & Piattoneva, N. 2005. Demokraattisten juurten kasvattaminen. Teoksessa Kiilakoski, T., Tomperi, T. & Vuorikoski, M. (toim.) *Kenen kasvatus? Kriittinen pedagogiikka ja toisinkasvatuksen mahdollisuus*. Vastapaino. Tampere.

Turunen, Elina 2006. Perusasioita ja poliittisen osallistumisen uusia muotoja. Teoksessa Hoikka, T. & Salasvuo, M. (toim.) Prekaariruoska? Portfoliopolvi, perustulo ja kansalaistoiminta. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu, 99–101.

Törrönen, M. & Vornanen, R. 2002. Emotionaalinen huono-osaisuus peruskoululaisten korostamana syrjäytymisenä. Nuorisotutkimus 20 (4), 33–42.

Wallace, C. 2001. Youth, Citizenship and Empowerment. Teoksessa Helve, H. & Wallace, C. Youth, Citizenship and Empowerment. Aldershot: Ashgate, 11-31.

Kansalaisvaikuttamisen kentille

**"TYYPPI KAUKAA SUOMESTA AJATTELEE SINUA JUURI NYT"
Voiko tekstiviestillä vaikuttaa?**

Laura Hokkanen

12.9.2001

Tuli rukoushaaste: maailman puolesta, usan hallituksen puolesta. Rukoillaan myös, että maailmassa säilyisi rauha tämänkin jälkeen. Lähetä tämä mahd. monel

22.3.2003

Sytyttäkää rauhankynttilä ikkunaan tänä iltana Irakin sodan uhreille sekä niille, jotka joutuvat elämään sen järjettömyyden keskellä. Lähetä eteenpäin, kiitos.

5.9.2004

Tänä iltana sytytetään kynttilät ikkunoissa ympäri maailmaa Ossetiassa kuolneiden lasten muistoksi. Pane viesti eteenpäin.

30.12.2004

Uudenvuoden rakettien sijaan haastan Sinut auttamaan K-Aasian katastrofin uhreja. Soita SPR:n puhelimeen ja lahjoita: 0600-12220 (n.20) tai 0600-12210 (n.10).

7.11.2007

Laitathan tämän viestin mahdollisimman monelle tiedoksi. Huomenna illalla sytytämme muistokynttilän Jokelan koulussa ammuskelun uhreille keittiön ikkunalle klo 18. Olethan sinäkin mukana muistamassa nuoria koululaisia ja rehtoria, jotka vielä keskiviikkoamuna uskoivat elämään ja tulevaisuuteen.

Tunteisiin vetoava, ärsyttävä, myötäelävä, toisinaan operaattorien rahankeuruikkailuksi arveltu kiertävä tekstiviesti on ottanut paikkansa ystävänäpäivien ja juhlapyhien rinnalla aina silloin, kun koko maapalloa, länsimaista maailmaa tai omaa maatamme ravistelee yllättävä, tunteita vavisuttava tapahtuma. Viesti lähtee liikkeelle juuri silloin, kun kaikkien ajatuksissa kulkee sama, epäuskottava tapahtuma, kun tunteet ovat pinnassa ja mediat välittävät lakkaamatta kuvia onnettomuuspaikalta. Viestistä välittyy pyyntö sytyttää kynttilä uhrien muistolle ja omaisten tueksi, joskus myös suora kehoitus osallistua katastrofirahaston tukemiseen, mielenosoitukseen tai rukoukseen. Väljästi tulkiten on kyse vaikuttavasta viestistä, sillä tekstiviestin tarkoituksena on saada aikaan teko, siirtää vastaanottajan ajatukset dramaattisiin tilannekuviin, yhdistää tuntemattomia ihmisiä ja tuoda lohtua katastrofin keskelle. Voi-

ko viesti todellisuudessa muuttaa maailmaa? Mikä on kiertävän viestin vahvuus ja mitä se kertoo meidän aikakaudestamme? Millaisia ajatuksia viestien lähettäjien ja vastaanottajien maailmaan liittyy?

Vaikuttava viesti tutkimuskohteena

Artikkelissani tarkastelen Suomessa yleistyneiden vaikuttavien tekstiviestien maailmaa nuorten näkökulmasta. Aineistonani käytän kolmea⁴⁰ internetkeskustelua, joissa tekstiviestikampanjoita on käsitelty tuoreeltaan. Olen kerännyt aineistooni mukaan myös kolme haastattelua, jotka toimivat lähinnä esimerkinomaisina tapauksina vaikuttavien viestien hahmottamisessa nuorten keskuudessa. Näissä haastatteluissa nuoret pohtivat tekstiviestien vaikuttavuutta kommentoimalla keskustelupalstojen kirjoittajien väitteitä ja kommentteja. Yllätyksekseni haastateltavia oli varsin vaikea saada mukaan tutkimukseen. Tavoittelin haastatteluryhmiä heti Jokelan tapahtumien jälkeen marraskuussa 2007, jolloin uusimman viestin tunnot olivat pinnalla. Osa kutsutuista koki tekstiviestistä puhumisen arkisuudessaan hankalaksi, ikään kuin ”tikusta asiaa” -tyyliseksi temaksi, josta ei ole paljon sanottavaa. Kohtasin myös toisenlaisen näkökulman: lähellä Jokelan tapahtumia, eräs haastatteluun kutsuttu nuorten ryhmä kieltäytyi haastattelusta. Nuoret olivat olleet viettämässä normaalia nuorten seurakuntaryhmän iltaa kirkossa, mutta paikalle saapunut toimittaja oli siirtänyt heidät lehtiartikkelissaan osaksi ”surevien, terapiaa hakevien nuorten joukkoa”. Nuoria tuntui loukkaavan tilanne, jossa heidän kaikkia liikkeitään tulkittiin Jokelan valossa.

Tekstiviestikampanjat, kuten myös keskustelupalstat, ovat hektisiä, juuri kyseisessä ajankohdassa ja tapahtumassa kiinni olevia viestikanavia. Vuosien päästä tunteikasta hetkeä voi olla hyvin vaikea enää saavuttaa. Lisäksi tekstiviestit ovat arkisia, jokapäiväisiä viestejä, jotka saapuvat kännykkään toinen toisensa jälkeen. Henkilökohtaisen viestin rinnalla kiertävällä tekstarilla on yleensä huono maine; valmiiksi pähkäilty, monistettu viesti ei saa nuorilta

⁴⁰ Ilta-sanomien ”Kynttilä Pohjois-Ossetian lapsiuhreille” –nettikeskustelu 6-9.9.2004
Kari Haakanan blogi-keskustelu ”Aina voi sytyttää kynttilän” syyskuu 2004
Pakkotoisto.com-sivuston ”Pseudo-empatia ärsyttää” 6.9.2004

varauksetonta kiitosta. Toisaalta viestiin ja erityisesti sen ajankohtaan sisältyy jokin niin koskettava tunne, että viestiin ei aina suhtauduta pelkällä deletointinäppäimelläkään. Kiertoviestit ovat todistettavasti saaneet liikkeelle tuhansia ihmisiä ympäri Suomea. Viestien vaikutus onkin ollut enemmän tunteisiin ja kollektiiviseen suruun liittyvä yhteisöllinen tapahtuma. Ne ovat osittain hoitaneet toisille terapeutista konkretian tasoa hetkellä, jolloin mitään konkreettista ei voi tehdä, ja toisille myötäelävää osoitusta, joka auttaa paikantamaan omia tunteita ja ajatuksia.

Pohdiskeltuani, miten pystyisin tavoittamaan edes jotain vaikuttavien viestien vastaanottajien luomista merkityksistä päätin hyödyntää eräänlaista laadullista asennetutkimusta. Haastateltaville esitetään vakioidussa muodossa oleva ”ärsyke” tai virike, esimerkiksi lauseväittäjä, johon pyydetään ajatuksia. Samalla vastaajille annetaan valmiiden vastausvaihtoehtojen sijaan tilaisuus kommentoida asiaa omin sanoin. (Vesala & Rantanen 2007, 33–35.) Lauseväittemät valitsin kolmesta eri internetin keskustelusta, joissa oli käsitelty sillä hetkellä ajankohtaista Beslanin koulukaappausta ja katastrofin pohjalta syntyneitä kiertoviestiä. Valitsin haastattelurunkoon 12 lauseväittemää palstoilla esiintyneistä ajatuksista. Haastattelutilanteessa esitin väittemät yksi kerrallaan ja jokaisesta väittemästä oli mahdollista keskustella vastaajan valitsema aika. Haastattelun alun ohjeistuksessa todettiin, että vastaaja voisi kuvitella itsensä ikään kuin keskustelijaksi palstalle, jossa kyseinen ajatus lausutaan. Tilannetta taustoitettiin myös kertaamalla, millaisessa ajankohdassa kiertoviestit olivat ilmestyneet. Lyhimmillään haastattelun väite sivuutettiin kommentoimalla, oliko samaa tai eri mieltä. Toisinaan kommentoitiin väitteen paikkansapitävyyttä läpikäymällä samalla henkilökohtaista suhdetta asiaan.

Keskustelupalstojen valinta osaksi tutkimusaineistoani perustuu internetin mahdollistamaan reaaliaikaisuuteen, jolloin ainutlaatuinen tapahtuma läpikäydään tuoreeltaan. Internet toimii kansalaisyhteiskunnassa median roolissa välittäen informaatiota ja kommunikaatiota sekä luoden yhteyksiä. Verkon tärkein ominaisuus on sen kyky hyödyntää ja prosessoida mitä erilaisimpia

aineistoja reaaliaikaisesti. Digitaalisesti verkottuneesta esitystavasta on tullut tapa nähdä ja tulkita yhteiskunnallisia ilmiöitä. (Sassi 2000, 64, 67, 68.)

Haastateltavat valikoituivat artikkeliini sattumanvaraisesti. 14-vuotias tyttö tuli mukaan toisen tutkimushaastattelun kautta, ja hän puolestaan pyysi mukaansa ystävänsä. 18-vuotias tyttö löytyi festivaalin vapaaehtoistyön lomasta tekstaamassa kymmeniä viestejä illan aikana. 28-vuotias nainen lupautui haastatteluun kuultuaan tekstiviestiteemasta opintojensa ohessa. Keskustelufoorumit ja niitä kommentoivat haastattelut eivät tietenkään toimi toisilleen yhdenvertaisina kommentointikanavina. Haastattelut nähdään toisinaan epäaitoina kommunikaatiomuotoina, muodollisina ja ei-yleistettävänä aineistoina. Toisaalta Jyrki Pöysä (1998, 1–3, 10) muistuttaa, että haastattelussa esiintyvä kerronta ei ole sen epäaidompaa kuin tavallisen arkikeskustelun sisällä tapahtuva puhekaan. Tärkeintä on huomioida kerronnan konteksti, sillä puhe on soviteltu aina kulloiseenkin tilanteeseen sopivaksi. Puhetilanteessa vaikuttavat kaikkien osallistujien taustat, yleiset kulttuuriset tekijät sekä haastatteluun osallistuvien henkilöiden välinen suhde.

Vaikuttavien viestien maailmaa pohdittaessa on oltava perillä tilanteesta, johon ne ovat tulleet ja historiasta, joka edeltää viestien yleistymistä ja viestikulttuuria yleisesti. Artikkelin alussa käsittelenkin niin sanotun kännykkäkäsupolven muotoutumista ja nuorten suhdetta matkapuhelimeen sekä erilaisiin digitaalisen perinteen ilmiöihin.

Kännykkä – varakkuuden symbolista arkipäiväisyyden kapineeksi

Kun läpikäy maailman historian pelottavia ja dramaattisia hetkiä, voi todeta, että kautta aikojen uutisten tulvasta on noussut hetkittäin joitakin maailmaa vavisuttavia tapahtumia, jotka ovat toisaalta pysäyttäneet ja samaan aikaan saaneet ihmiset liikkeelle. On kokoonnuttu osoittamaan mieltä Vietnamin sodasta, kirjoitettu vetoamuksia Kiinan ihmisoikeuksista tai boikotoitu äidinmaidonkorvikkeita. Jos matkapuhelimet olisivat yleistyneet vaikkapa jo Estonian onnettomuuden aikana, olisiko kenties silloin kiertänyt ketjuviesti vä-

littämässä sympatiaa, vähentämässä ahdistusta ja kokoamassa yhteisöllisyyttä?

Eija-Liisa Kasesniemi ja Pirjo Rautiainen (2001, 11, 12, 86–88) toteavat kännyköitä koskevassa tutkimusraportissaan Suomen kännyköityneen muutamassa vuodessa nollassa tilanteeseen, jossa matkapuhelimen omistamisesta tuli lähes jokamiehen oikeus – tai velvollisuus. Voidaan puhua jopa koko kansan viestintäkulttuurista, sillä 2000-luvulla kännykkä on niin lasten kuin vanhus-ten viestin. Kasesniemi ja Rautiainen määrittelevät nuorten matkaviestinkulttuurin juuret vuoteen 1995, jolloin matkapuhelimia oli nuorilla vielä erittäin vähän. Tämän pioneerivaiheen kännykkänuoret olivat tyypillisesti varakkaiden perheiden nuoria, joilla matkapuhelin liittyi imagon rakentamiseen. Ensimmäisen aallon kännykät olivat lähes poikkeuksetta yli 16-vuotiailla ja niitä tavattiin enemmän pääkaupunkiseudulla kuin maaseudulla.

Nuorten matkaviestinnän leviämisen toinen aalto ajoittuu koulujen lukuvuoteen 1996–1997. Tällöin matkapuhelimet levisivät ja yleistyivät kaupungeista maaseudulle ja ylemmiltä luokka-asteilta alemmille. Rippikouluikä tuntui olevan matkapuhelimen hankinnan selvä rajaikä. Hankinnan syyksi mainittiin yleensä kasvanut tarve perheen sisäiseen viestintään tai vanhempien halu turvata nuoren elämää esimerkiksi iltaisin kaupungilla. Uudeksi merkitykseksi nousi myös viihde ja hui. Matkapuhelinten hinnat laskivat tuntuvasti, jolloin yhä useammalla oli mahdollisuus hankkia sellainen. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 89–91.)

Kolmannessa vaiheessa, lukuvuonna 1997–1998, nuorten mobiilikulttuuri laajeni räjähdysmäisesti. Kaikilla nuorilla näytti olevan kännykkä. Nuorimmat käyttäjät olivat 13–14-vuotiaita. Yleistymisen myötä matkapuhelimesta tuli selvä joukkoon kuulumisen symboli. Matkapuhelimia alkoi löytyä yhtä lailla työttömien tai yksinhuoltajaperheiden nuorilta. Uusimmilla matkapuhelimilla oli silti edelleen sosiaalinen statusarvo. Enää ei riittänyt, että omisti kännykän, vaan sen piti olla tietynmerkkinen tai -mallinen. Käytetty matkapuhelin siirtyi

äidille ja perheen kallein matkapuhelin hankittiin juuri nuoren käyttöön. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 91–93.)

Neljännessä matkapuhelinaallossa vuoden 1999 loppupuolella matkapuhelimesta oli tullut jokamiehen väline, suorastaan velvollisuus. Nuorimmat käyttäjät olivat jopa alle kouluikäisiä. Kännykänkäyttö arkipäiväistyy ja monipuolistuu. Nuorilla matkapuhelin alkaa olla mukana ja auki lähes aina ja kaikkialla. He käyttävät matkapuhelinta myös aktiiviseen sosiaaliseen valikointiin. Jos soittaja on epämieluisa, puhelimeen ei vastata. Matkapuhelimesta on näin tullut nuorten oman elämän hallinnan ja sosiaalisen ystäväpiirin valikoinnin kanava. Kännykkää voi pitää jopa henkilökohtaisen vallan välineenä. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 94–95.)

Viidennessä aallossa esille nousee personoinnin tarve, kirjallisen viestinnän nousu, pienryhmien kulttuuristen piirteiden syntyminen, käytön kollektiivisuus ja loputon uuden sisällön kysyntä. Muotia on se, mitä muilla ei ole. Matkaviestin ei ole vain minuuden tukija vaan myös me-hengen korostaja. Ryhmät luovat omia mobiileja käytäntöjään ja salaisia kulttuurejaan, jotka eivät avaudu muille. Tekstiviestitrendin syntyminen ajoitetaan vuodelle 1998. Jo seuraavana vuonna Suomessa lähetettiin noin 702 miljoonaa viestiä. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 137, 96–98, 138, 142.)

Joidenkin arvioiden mukaan maailmassa lähetetään vuonna 2012 lähes 4000 miljardia tekstiviestiä (Setälä & Lampi 2007, 144). Määrä lienee kasvussa myös operaattorin tarjoamien uusien ”pakettien” myötä, sillä usealla nuorella tekstiviestejä on varattu puhelinlaskuun jopa tuhansia kuukaudessa. Vaikka kännykkä on saavuttanut valtavan menestystarinan Suomessa ja maailmalla, tietoyhteiskunnan tuloa ennakoivissa tutkimuksissa se esiintyy usein joko harmittomana sivujuonteena tai puuttuu kokonaan. Yksityisen kommunikaation ja arkisen kulutuskulttuurin alueelle kuuluva matkapuhelin ei ole mahtunut ”verkkodemokratian” tyyliseen vakavaan kehityskeskusteluun. (Mäenpää 2005, 234, 235.)

Tekstiviesti pikayhteisönä ja tilan määrittäjänä

Matkapuhelin voidaan nähdä sekä ilmauksena että seurauksena nykyihmisen pyrkimyksestä tehokkuuteen myös sosiaalisissa suhteissa. Kännykkä tarjoaa käyttäjilleen välineen pikayhteisöjen muodostamiseen ja vahvistaa esimerkiksi nuorten uusien heimojen yhteisöllisyyttä. Nuoret rajaavat matkapuhelimella omaa reviiriään ja lisäävät liikkumisen vapauttaan. Kännykän käyttäjä tekee aktiivisesti valintoja siitä, kenen kanssa ollaan yhteydessä. Samalla mahdollistuu yhtäaikainen kotona läsnä- ja poissaoleminen. (Kopomaa 2000, 11, 12, 100.) Kännykän käyttäjä voi milloin tahansa muodostaa kaupunkitilassa oman pienoistilansa avaamalla yhteyden toiseen paikkaan ja toiseen sosiaaliseen ympäristöön (Mäenpää 2005, 302).

Matkaviestinnän etäläsnäolossa ruumiillinen tehdään tyhjäksi, kun mukanaolo korvautuu virtuaalisesti. Matkapuhelimen tarjoaman saavutettavuuden myötä lähimmäinen on aina läsnä. Kännykkä on kuin kolmas tila, suosittu oleilupaikka. Matkapuhelimen kautta tilan kokemus on muuttunut kiinnostavasti: lankapuhelimen aikaan puhelinnumero viittasi tiettyyn rakennukseen, nyt kännykkänumero viittaa välineen kantajaan, joka voi vastata puhelun tai viestiin nimettömässä paikassa, toisella puolen maapalloakin. Yhteydenpidon paikkana kännykkä tarjoaakin emotionaalisia etuja ja tunteen yhteisöön kuulumisesta. Kännykkä avaa nuorille mahdollisuuden eräänlaiseen telehengailuun. Kyse ei tällöin ole niinkään yhteydenpidon vaan yhdessäolon välineestä. (Kopomaa 2000, 43, 103, 104, 107.) Haastatteluaineistossani 14-vuotias tyttö kertoo, kuinka kännykkä ja tekstiviestittely ovat muuttaneet elämänrytmiä: ”Silleen ennen mä luin illat, nytten mä tekstaan.” 18-vuotias tyttö puolestaan kuvaa kännykän kaiken aikaista läsnäoloa: ”vaikkaet sä tarvii sitä puhelinta sinänsä johonkin juttuun, mut se on ihan kauheeta, jos se ei oo mukana. Sä meet kauppaan, jotenkin sulla on ihan paljas olo, et mitä sulla puuttuu, jos ei sulla oo sitä kännykkää mukana.”

Nuorisotutkimuksessa pohditaan, onko nuorilla kadun lisäksi omaa tilaa, jota he voivat säädellä ja hallita itsenäisesti ilman vahvaa aikuisten valvontaa.

Viestit voidaan jollakin tasolla nähdä tällaisena nuorten autonomisena tilana, jota he itse voivat hallita ja kontrolloida. Tekstiviestit eivät ole nuorten puheissa suoranaisia konkreettisia paikkoja, mutta viestit jäsenyivät jonnekin välineen ja paikan välimaastoon, jonne voidaan paeta ulkoista maailmaa.

Viestit voivat nuorilla laajentua oman persoonallisuuden ilmauksiksi. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 151.) Antropologi Mizuko Ito (2001, 5, 6) haastatteli 2000-luvun alussa tokiolaisia teinejä heidän teknologian käytöstään. Iton havainnoissa selvisi, että nuorten ystävyysuhteiden ylläpitämisessä koti kävi liian pieneksi ja ahtaaksi. Kotipuhelimen avulla vanhemmat pystyivät kaiken aikaa kontrolloimaan lastensa kaverisuhteita. Tekstiviestien ansiosta nuorilla oli kanava, jonka keskustelua kukaan ei voinut kuunnella. Nuoret käyttivätkin uudenlaista viestinnän vapautta luodakseen sijainnista riippumattoman intiimin alueen, avoimen yhteydenpitokanavan ystävien kanssa.

Elisa Communicationsin Nuorisotutkimusverkostolle antaman toimeksiannon myötä sosiaalianthropologi Kaisa Coogan ja mediatutkija Sonja Kangas tekivät vuonna 2001 valmistuneen tutkimuksen suomalaisnuorten digitaalisesta maailmasta. Hankkeen tukiverkoston kuulunut Tommi Hoikkala (2001, 2) kuvaa tutkimuksen keskeisimpiä huomioita suomalaisnuorten digitalisoituneesta arjesta seuraavasti: nuoret rakentavat ja hoitavat tietoteknisten sovellusten avulla esimerkiksi ihmissuhteitaan, luovat yhteisöjään, koordinoivat yhteistä tekemistä ja suunnittelevat aikatauluja. Kännykkä ei ole vain viestien siirtoon soveltuva väline, vaan isompaa: identiteettiä, elämänhallintaan ja yhteisöllisten suhteiden ylläpitoon soveltuva teknologinen väline.

Digilorea kierrossa

Kiertävä tekstiviesti on digitaalisessa muodossa leviävää perinnettä, digilorea. Se herää kukoistukseensa esimerkiksi joulun pyhien aikaan kiertävissä tekstiviesteissä tai presidentinvaalien aikaan saapuvissa sähköposteissa. Ideana on levittää ihmiseltä toiselle jokin hauska oivallus, pilakuva, sanaleikkely, veetoomus tai ajankohtaan soveltuva tekstilöytö. Tekstiviestifolklore on levitystavaltaan uusi perinnelaji, ja sen käyttöympäristö verraten uusi media. Viesti-

en aiheet ovat siirtyneet usein suoraan jo aiemmin tunnetusta folkloresta, kuten vitseistä, käymälöiden seinäkirjoituksista ja kopioperinteestä. Osa ketjuviesteistä on syntynyt selkeästi matkapuhelinta varten. Mukana on esimerkiksi kiusoitteluperinnettä, jossa pilkataan vierasta operaattoria. Näiden kiertoviestien joukossa leviävät karkeatkin huumoriviestit, jotka ovat osa nuorten kasvuprosessia. Viesteillä kokeillaan ikään kuin rajoja ja rakennetaan aikuisista erillään olevaa omaa maailmaa. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 160–162.)

Haastattelemiini 14-vuotiaat tytöt kuvaavat kiertävän viestin perustilannetta, jolloin viesti liikkuu nopeasti ja saavuttaa suuremman lukijakunnan lähes jokaisen juhlapyhän aikaan. Vanhemman, 28-vuotiaan nuoren puheessa käytetään ketjuviestin eteenpäin välittämistä jo muotoa ”täytyy tunnustaa, että oon joskus lähettänyt”. Syistä kiertoviestin eteenpäin välittämiseen keskustellaan myös nettipalstoilla. Tsunamin aikaan kiertäneen kynttiläviestin motiivia pohdittiin esimerkiksi Pakkotoisto.com-sivustolla 25-vuotiaan nimimerkki Trentin suulla: ”Ei pysty käsittämään minkälaiset jeesustelijat noita jaksaa kierrättää” tai nimimerkki ”lej”:n kommentin kautta: ”Jos mulle kavereilta tollasia tulis, niin soittaisin niille takas ja haukkuisin aaseiksi. Eipä kyllä sen puoleen tullutkaan, joko ne on normaalia fiksumpia, tai sitten mulla ei ole kavereita.”

Eija-Liisa Kasesniemi ja Pirjo Rautiainen (2001, 164, 224) määrittelevät perinteiset kiertoviestit eräänlaiseksi muodoksi aikuisille näkymättömästä nuorten vertaisryhmäkulttuurista. Ketjuviesteinä liikkuvat rajuiltakin kuulostavat, usein seksistiset viestit, ovat osa nuorten piilevää kulttuuria. Tutkijat toteavat kuitenkin, että osa viesteistä hämmentää rasistisuudellaan. Heidän tutkimuksessaan 15-vuotias Karo kertoo Joensuussa liikkuneesta viestistä: ”Jotkut on niinku just semmosia rasistisia, että...jokainen tekstiviesti tappaa yhden somalin, että lähetä näitä eteenpäin!” Vastaavanlaisesta viestistä ja samalla kiertävien viestien kritiikistä kertoo Pakkotoisto.com-sivustolta poimittu 20-vuotiaan pojan viesti: ”Yksi [kiertoviesti] tosin on jonka taisin parille lähettää ja sille repesin kunnolla. Siinä luki: ”tämän viestin hinnalla olisi ruokittu yksi kenialainen, pistä tämä viesti seitsemälle kaverille niin se räppää ei saa ruo-

kaa viikkoon!" Tuo kun tuli niin repesin ihan totaalisesti. En minä rasisti ole, mutta nauratti silti."

Mielenkiintoisesta tekstiviestivitsauksesta ja tekstiviestien mahdista kertoo MTV3-kanavan uutislähetys 21.5.2008. Sen mukaan Espanjassa ovat yleistyneet valtavat nuorten ryyppyjuhlat. Yliopistokaupunkien nuoret kilpailevat siitä, kuka saa tekstiviestein houkuteltua paikalle eniten väkeä. Nuoria onkin kokoontunut satoja, tuhansia, jopa kymmeniätuhansia yhteen, päämääränä juoda itsensä humalaan. Uutisessa Barcelonan terveysviraston edustaja kommentoi aihetta: "Ilmiöstä on tullut vakava. Kännyköiden ja internetin ansioista koolle kutsuminen on helppoa." (Sjöholm 2008.) Toisenlaisesta "mobiilihoidon" haittapuolesta kertoo tokiolaisen uutispalvelu Kyodon uutinen kesällä 2001: poliisi pidätti viisi teini-ikäistä virtuaalimaailmassa toimivan moottoripyöräkerho *Mad Wing Angels* -ryhmän jäsentä. He tapasivat toisiaan tekstiviestien välityksellä: kaikki jäsenet eivät edes omistaneet moottoripyörää, eivätkä milloinkaan olleet tavanneet yhtä aikaa. Ryhmän johtaja määräsi neljä tokiolaista tyttöä pahoinpitelemään erään ryhmän jäsenen tämän pyydettyä eroa kerhosta voidakseen lähteä opiskelemaan ulkomaille. (Rheingold 2003, 4.)

Tässä artikkelissa käsittelemäni kiertoviesti (myös muodoissa ketjuviesti ja vaikuttava viesti) poikkeaa perinteisestä tekstiviestistä. Viesti on sidottu tiettyyn tilanteeseen ja on näin yleisimmillään vain yhden päivän ikäinen, joskin muokattavissa jälleen seuraavan katastrofin hetkellä. Pysähdyttäviin maailman katastrofeihin kuuluu jo lähtökohtaisesti erilainen tilanne kuin henkilökohtaisiin tai humoristisiin viesteihin. Vaikuttava viesti pohjautuu tilanteeseen, jossa ihmiset ovat kuulleet järkyttävän uutisen, ja viesti ikään kuin kanavoi heidän sisällään vellovat tunteensa, esimerkiksi pyynnöllä osallistua mielenosoitukseen, siirtää rahaa, sytyttää kynttilä. Väljästi tulkiten se hyödyntää yhtä retoriikan ja vaikuttavan viestinnän perusominaisuutta: paatosta. Jo Aristoteles jakaa ihmisiin vetoamisen kolmelle alueelle: ethos (puhuja itse omine ominaisuuksineen), pathos (yleisön toimintaan ohjaaminen) ja logos (itse argumentti). Paatos ohjaa ihmisiä toimimaan esimerkiksi tunteisiin ve-

toamalla. Vihaisiksi tehdyt ihmiset ovat valmiita sotaan, kyynelehtivät ihmiset valmiita auttamaan. Paatoksen tavoite on liikuttaa ihmisiä apaattisesta (a-pathos) liikkumattomuuden tilasta. (Karvonen 1999, 62, 73–74, 260–261.) Paatos hyödyntää kontekstia eli ajallisia, paikallisia, emotionaalisia ja tekstuaalisia tilanteita, joiden puitteissa viesti vastaanotetaan (Blomstedt 2003, 83). Samalla viestin lähettäjän on huomioitava yleisön ”common sense”, arkijärki, jota ei tarvitse enää argumentoida vaan joka tarjoaa pohjan argumentaatiolle (Karvonen 1999, 260, 264). Vetoavissa tekstiviesteissä taustalla on jo kaikkien tunnistama tapahtuma, josta tietoa pursuaa median avulla kaiken aikaa. Tekstiviesti nojaa tähän yhteiseen tietoon. Lyhyenä, merkkimäärältään mitättömänä, viestinä se kykenee tavoittamaan ihmiset juuri tunteisiin vetoavan luonteensa vuoksi. Pidempää tekstiä ei jaksettaisi edes lukea, koska tarjolla on niin paljon tekstiä, puhetta ja kuvaa.

V1: Siis rupeaahan sitä miettimään, kun lähettää sen viestin. Et jos saa sen viestin, niin kyllähän sitä pakostikin ajattelee sillon. (**Tyttö 14 vuotta.**)

Mihin viesti vaikuttaa?

Julkisella keskustelulla on mahdollisuus muokata ihmisten toimintamotiiveja ja tunne-elämää. Se edistää yhtä lailla myötätuntoa ja suvaitsevuuutta. (Sihvola 2004, 288, 289.) Kynttiläviestejä käsittelevissä internetkeskusteluissa näkyy julkisen keskustelun perustilanne: keskusteluun ottavat osaa hyvin erilaiset ihmiset, joiden mielipiteiden sisällöt vaihtelevat äärimmäisestä vastustamisesta myötäilevään kommentointiin. Anonyymiyteen perustuva keskustelu mahdollistaa lisäksi sepitetyt ja hännäävät kommentoinnit tai tahallisen provosoimisen, trollauksen. Keskustelun kautta on kuitenkin mahdollista kuulla myös toisen ihmisen erilainen ajatus ja näkökulma, mikä parhaimmillaan edistää suvaitsevaisuutta.

Syyskuun 1.-3. päivinä vuonna 2004 terroristit tunkeutuivat kouluun Beslanissa, Venäjän Pohjois-Ossetiassa, ja ottivat panttivangeiksi joidenkin arvioiden

mukaan jopa 1 000 panttivankia koulun oppilaista, oppilaiden vanhemmista ja opettajista. Kaappaus kesti kolme päivää, kunnes venäläiset poliisit ja sotilaat tekivät rynnäkön kouluun. Tapahtumassa kuoli 335 panttivankia, joista 156 oli lapsia. Suomessa kännyköissä alkoi kiertää 5.9.2004 viesti, jossa pyydettiin sytyttämään kynttilä tapahtuman uhrien muistolle. Joidenkin uutislähteiden mukaan viesti oli saanut alkunsa Italiasta. Eri puolilla maailmaa kiersi myös englanninkielinen viesti: " Tonight candles are lit in the windows all over the world in memory of the children who died in Ossetia. Nowhere in world are children to die as instruments for the actions of adults. Pass on!" Muun muassa *Ilta-Sanomien* internetpalstalla keskustelu kiertäneestä tekstiviestistä käynnistyi 6.9.2004 ja saavutti kolmessa päivässä 191 mielipidettä. Viestit jakaantuivat karkeasti kahteen ryhmään: niihin, joiden mielestä kynttilänsytyttäminen ja viestin välittäminen oli lapsellista ja niihin, jotka näkivät kynttilässä symbolisen eleen uhrien muistolle. Keskustelussa joku on sitä mieltä, että kynttilöihin tuhlatus rahat olisi pitänyt lahjoittaa maamme vähäosaisten lasten tukemiseen. Seuraava muistuttaa Yhdysvaltojen tappaneen Fallujan piirityksessä noin 800 siviiliä, mutta "hyvien ihmisten tappamat pahat ihmiset" eivät kiinnostaneet mediaa. Joku muistuttaa suomalaisten omista ongelmista, jolloin aikaa ei ole itkeä ventovieraiden ihmisten takia. Toiset puolestaan näkevät kynttilän selkeän tehtävän surun ja järkytyksen keskellä:

Järkytyin syvästi kaappauksen uhrien kohtalosta. Tekstiviestin koin lohdullisena solidaarisuudenosoituksena ympäri maailman: en ole suruni kanssa tosiaankaan yksin. Sytytin kynttilän ja jatkoin viestiä. Se ei sinällään auta yhtään mitään, tiedän, mutta onko meidän aina oltava niin kyynisiä? Eikö jotain kaunista, vaikka vain ajatus, mahdu tähän pahaan ja raakaan maailmaan? *Liisa*

Kynttilän liekki voi kuvata hyviä asioita, se on rakkautta, osanottoa, lämpöä; siinä ajatukset siirtyvät lapsiin, kotien hätään ja ahdistukseen, ja edelleen rukoukseen, mahdollisiin tekoihin. Se ei ole ehkä sittenkään merkityksetön, jos oman elämän ykkösasiat näin eivät pyöri kaiken ajallisen ja yleensä krääsän ympärillä, kaljakolpakkoon tuijottaen. *Pope*

Kaikissa aineistoni internetkeskusteluissa käsiteltiin Beslanin koulukaappaus-ta, mutta haastateltavilla oli oikeus käsitellä kynttiläviestejä yleisellä tasolla. Kynttilän vaikutusmuodot ja tehtävät jakautuivat vastausten pohjalta kolmeen erilaiseen muotoon: 1) rituaaliseen, symboliseen vaikuttamiseen, 2) yhteisön tiivistämiseen ja 3) tunteiden säätelyyn.

Tekstiviesti symbolisena vaikutuskanava

”pakko sitä karmeiden uutisten tulvaa on jotenkin käsitellä, kynttilän sytyttäminen on helpottava rituaali.” (nimimerkki Anu 6.9.2004.)

V1: Mä ymmärrän ton kannan. Emmä ite sitä tolla lailla koe, mutta ymmärrän sen ihan hyvin.

V2: On se silleen niinku ihan totta, kun sytytät kynttilän, sit kun sä näät sen, se on jotakin konkreettista, ja sit sä voit tavallaan käsitellä sitä. (14-vuotiaat tytöt.)

V: Joo. Kyllä mä käyn sytyttämässä kynttilät haudalle ja sytytän myös jonkun kiertoviestin [jälkeen], et en mä jotenkin... Kai se kuvaa jotain lohtua tai terveisiä tai, onhan se kauheen tunnelmallinen se kynttilänvalo. En mä oikein osaa sanoo. (28-vuotias nainen.)

Nimimerkki Heidi tekee internetkeskustelussa 7.9.2004 kiinnostavan havainnon rituaalisen surun esiintulosta kynttiläviestissä. Hän toteaa kyseessä olevan samankaltainen asia kuin lipun nostaminen puolitankoon, ”siinä kyse on eri tavalla organisoidusta mielenilmauksesta, mutta idea lienee sama, ja risikitkin on samat: täällä ketään ei tulla kotoa hakemaan hakattavaksi vaikka polttaisi kynttilöitä tai nostaa lipun salkoon, mutta mielenilmaisun pohjalla saattaa hyvinkin olla myös se, että jossakin muualla ja joskus aikaisemmin Suomessa ei ollut hyväksyttyä osoittaa sympatiaa tiettyjä asioita kohtaan.” Heidin esittämää jatkokomenttia pohdittiin myös haastatteluissa:

”Kyllä kai nytkin noi kynttilät palaessaan myös haastoivat maailmaa ja joidenkin tapoja hoitaa yhteisiä asioita.” (nimimerkki Heidi 7.9.2004..)

V: Niin. Kyllähän niitä vois, just sellaista vähän [arvojen] herättämistä, että just jos mä uskallan laittaa kynttilän ja surra sitä tapahtumaa, niin ehkä se laittaa miettimään sen naapurin enemmän kuin ois vaan siellä jossain. Et kyl se antaa sellaista yhteisöllisyyttä. (28-vuotias nainen.)

Internet-aineistoissa ja haastatteluissani ilmenee useaan otteeseen nuorten pohdiskelu konkreettisen auttamisen ja vaikuttamisen ongelmallisuudesta. Oikean vaikuttamisen nähdään lähes poikkeuksetta vaativan jonkinlaista ”todellista, konkreettista auttamista”, jota kynttilän tai viestin kautta ei voi saavuttaa. Tarvittaisiin joko rahallista panostamista tai jopa tapahtumapaikalle apuun pääsemistä, että toiminta muuttuisi oikeaksi vaikuttamiseksi. Symbolinen tuki, tunteiden kanavoiminen tai yhteen kokoontuminen ei nuorten silmissä välttämättä edusta virallista vaikuttamista. Konkreettisuuden puute voi toisinaan jopa tuntua ongelmalliselta. Mitä maailmassa ylipäänsä pystyy tekemään?

”Pestään vaan kätemme kaikesta maailman pahasta polttamalla yksi kynttilä, helppoa ja kliinistä. Jos sytytetään kynttilä, niin ollaan tehty oma osuutemme.” (6.9.2004 nimimerkki Colemanni.)

V: Mut se on vaikea tommostaankin vaikuttaa, että mitä siinä tehdä, kun ei tunne uhrien omaisiakaan, niin ei siinä hirveesti sen enempää tehtävissä oo monellakaan. (14-vuotias tyttö.)

V: (naurua) Niin, ehkä sitä on ihan hyvä pysähtyä ensin ennen kuin menee tekemään mitään. Että ei tää kuitenkaan voi koko maailmaa pelastaa tai ehkä sitä asiaa pelastaa tai tehdä tekemättömäksi jotain kolaria tai tsunamia. Jos resurssit ei riitä mennä apuun tai jotain niin voiko sitä vaan pysähtyä ja aatella sitten omia elämänarvoja? Sitä kautta vähän nostattaa

sitä omaa elämäänsä kunniaan. Eihän se, ethän sä vain voi pelastaa koko maailmaa. (Nainen 28 vuotta.)

J. P. Roos ja Tommi Hoikkala (2000, 16, 21, 22) ehdottavatkin, että katastrofikäsite olisi ensin purettava osiin, että päästäisiin käsiksi konkreettisiin tekoihin, arjen kuluttamisen politiikkaan. Kun yksilö pohtii elämäänsä arjen tasolla, voi se olla silta katastrofikuvista yksittäisten ihmisten sosiaalisiin maailmoihin. Tällainen elämänpolitiikka koskee minuutta, identiteettiä, itsereflektiota, hyvinvointia ja yksilön elämää.

Tekstiviesti ihmisten yhdistäjänä

Historialliset tapahtumat, kuten New Yorkin terrori-iskut, rekisteröityvät tiedotusvälineiden kautta yhteisiksi kokemuksiksi ja jäävät laajalti ihmisten muistiin. Kokemusten kautta ihmiset rakentavat omaa maailmankuvaansa ja arvomaailmaansa, joka on osaksi yksilöllinen, mutta pohjimmiltaan kollektiivinen. Ilo, suru ja pelko ovat tunteita, jotka voivat yhdistää ihmisiä jopa maailmanlaajuisesti. (Helve 2002, 16, 17.)

H: No miten se viesti on tuonut sitten jotain siihen tilanteeseen?

V: Ehkä se, että jotenkin se yhteisöllisyys, tai semmonen, et se niinku koskettaa oikeesti. Tai jotenkin, et jos miettii jotakin Tsunamiinkin, se on joulun alla, ja kaikki on muutenkin herkäs mielessä. Ihan kauheeta. Ja sitten, et siinä meni niin sellaista monta juttuu, jota se kosketti ja kaikki halus ottaa osaa siihen suruun tai jotenkin. Ehkä se osanottaminen siihen juttuun...(28-vuotias nainen.)

Kännyköiden suosiota selittää osittain tarve yhdessä liikuttumiseen ja yhteisöön kuulumiseen. Kännykän voidaan katsoa säätelevän vuorovaikutustamme, ja käyttäjällä on mahdollisuus määritellä itsensä sosiaalisesti sen avulla. Sähköisten yhteyksien kautta syntyy kollektiivisia käytäntöjä, joissa näyttyy uusyhteisöllisyys. Sähköpostit, internetin keskustelupiirit ja matkapuhelinten tekstiviestitys ovat omia suljettuja maailmojaan. Tekstiviestin eduksi

voidaan määritellä helppous ja matala kynnyks yhteysdenottoon. Se on vaihtoehto puhumiselle tai sen pakolle. (Kopomaa 2000, 19, 20, 32, 58.) Vaikuttavat viestit voivat samalla perustua ihmisten emotionaaliseen sympatiaan, jota koetaan tragedian uhreja kohtaan (Kurki 2001, 87).

”Tällainen kynttilämeininki on minusta lähinnä vastenmielistä. Se on oman tunnon rauhoittamiseksi suoritettavaa muka-toimintaa, joka ei mitenkään kosketa tapahtuman uhrien läheisiä tai sen syyäitä.” (Kari Haakana 6.9.2004.)

V1: No silleen mun mielestä tuo ottaa sen vähän liian just radikaalisti. Silleen, no ok, ne tyypit [--], jotka on kuollu jossain kaukana, niin ei nää sitä, tai sen omaiset ei nää sitä kynttilää, mut kyl se silti jotenkin tuo semmoista. Kaikki ympäri Suomee laittaa sen...

V2: Niin se lisää ehkä yhtenäisyyden tunnetta. Että nyt voi ajatella silleen, että nyt täällä 500 muutakin ihmistä on sytyttänyt lähialueilla tämänösen samanlainen kynttilän. (Tytöt 14 vuotta.)

V: Niin. No eihän kaikki voi mennä taputteleen olkapäähän. Ehkä sit kaikki kuitenkin kokee sen ittensä kautta, et ehkä muistaa jonkun oman surunsa tai ”voi että siitä tuntuu tosi pahalta”. Eihän kaikki 5 miljoonaa voi mennä yhtä taputteleen, että voi voi. [--] Ja eikähän nyt jokainen sit surekaan. (Nainen 28 vuotta.)

Prinsessa Dianan kuolema Pariisissa vuonna 1997 synnytti siihen asti ehkä voimakkaimman yleismaailmallisen tunnereaktion. Yleensä Diana-suru on nähty jonkinlaisena korvikesuruna; ihmiset ovat ikään kuin kanavoineet tapahtumaan omia traumojaan ja pettymyksiään, mutta eivät surreet aidosti juuri Dianaa. Ihmisten voimakkaat reaktiot voidaan selittää teoriolla ihmis-suhteiden fiktiivisistä elementeistä sekä median mahdista tunteiden synnyttäjänä. Dianan kohtalossa tiivistyivät monet 1900-luvun tarinat, toiveet ja pettymykset. Monet seurasivat ja myötäelivät hänen tuntemuksiaan ja kokemuksiaan lähempää kuin oman lähisukulaisen elämänvaiheita. Dianasta tuli ikään

kuin osa ihmisten emotionaalista todellisuutta: häneen suunnattiin autenttisia, oikeita ja vahvoja tunteita. (Hietala 1999, 252–254.) Tällainen virtuaalinen surutyö tarjoaa pinnan, johon ihminen saattaa liittää esimerkiksi yhteisyyden fantasioitaan ja menettämisen kokemuksiaan. Näin syntyy hetkeksi globaali tunneyhteisö. (Hoikkala & Roos 2000, 18.)

”Tekstiviestin muodossa tarjotaan tapa tuntea olevansa osa suurta ihmisjoukkoa, jotka kukin kohdallaan ilmaisevat huolensa, tai jonkun muun tunteen liittyen vaikka Tsetseniaan.” (6.9.2004 nimimerkki Gideon S.)

V1: No joo, kyllä siitä tulee sellainen, kun se kiertää, niin sää oot niinku osa sitä rinkiä.

V2: Mä olen samaa mieltä. (Tytöt 14 vuotta.)

V: No ainakin aika usein kyllä niin. Vaikkei se nyt oo sama suru, mut jos on jonkinlainen surukokemus, niin sä voit ehkä eläytyä toisen suruun. (Nainen 28 vuotta.)

Tekstiviesti tunteiden säätelijänä

Tunteet ja tunne-elämä ovat nousseet kiinnostuksen kohteeksi niin yksityisten ihmisten kuin julkisuuden henkilöiden kohdalla. Tunteiden merkitystä ei pidä väheksyä, sillä esimerkiksi kansassa syntyvät tunteet ovat monien poliittisten ja sosiaalisten muutosten, pisimmälle vietyinä vallankumousten taustalla. Tunteiden sosiologiassa kysytään esimerkiksi, miten tunteita käsitellään kulttuurisesti, yhteiskunnallisesti ja yhteisöllisesti tai miten tunteita aktivoidaan, tuotetaan, torjutaan tai säädellään. Tunteissa on usein jotain yhteisesti koettua ja sosiaalisesti ja kulttuurisesti määräytynyttä. Voidaan puhua myös emotionaalisesta pääomasta. Se selittää esimerkiksi pelkoja ja odotuksia, jotka ovat pörsiheilahteluiden ja romahdusten takana. Yksittäisten kollektiivisten kokemusten voima saattaa kanavoida tunteita, joihin sisältyy koko yhteiskuntaa suuntaavia muutosprosesseja. Ilon ja surun tunteet voivat saada aikaan jopa jouk-

koliikkeen voimaa. Tunteet voivat siis olla yhteisöllinen liikevoima ja sosiaalisen toiminnan säätelijä. (Näre 1999a, 9-15.)

Kiertävät, vaikuttavat viestit eivät ehkä sellaisenaan muuta maailmaa, mutta ne kertovat tunteista, joita koetaan kollektiivisesti. Nuo yhteisesti jaetut tunteet voivat siirtyä todellisiksi, konkreettisiksikin muutoksiksi. Esimerkiksi Jokelan tapahtumiin liittyvä keskustelu on käynnistänyt useita muutosprosesseja. Samoin on todettu kerta toisensa jälkeen, ettei maailma ole ollut enää entisensä syyskuun 11:n tai tsunamin tapahtumien ja niitä seuranneiden tunnekokemusten jälkeen. Pelko, minkä New Yorkin terrori-iskut saivat aikaan, muutti konkreettisesti esimerkiksi lentokenttien turvallisuustarkastuksia ja vauhditti sormenjälkitunnistusten käyttöönottoa. Syyskuun 11:n tapahtumista tehdyissä tutkimuksissa selvisi, että 70 % amerikkalaisista oli itkienyt tapahtuman jälkeisinä päivinä, yli puolet oli tuntenut itsensä masentuneeksi ja puolella väestöstä oli unio ongelmia. Tunteista koettiin eniten vihaa, surua, pelkoa ja ahdistusta. 63 % väestöstä koki, että heidän turvallisuudentunteensa oli romahtanut iskujen seurauksena. Positiivisten tunteiden puolella 60 % väestöstä koki, että henkilökohtaiset siteet lähimpiin olivat vahvistuneet. Eri tutkijoiden mukaan tämänkaltaiset positiiviset tunteet kriisitilanteessa toimivat aktiivisina ja kriittisinä hallintakeinoina, joiden avulla ihmiset voivat selviytyä vaikeistakin kokemuksista. (Psykologia 03/03.)

World Trade Centerin ja Pentagonin iskujen ensimmäinen vaikutus oli myötätunnon aalto uhreja kohtaan. Suurelle ihmisjoukolle oli tapahtunut kauhea onnettomuus, johon sen kohteet olivat syyttömiä ja jollaisessa kuka tahansa meistä voisi ainakin kuvitella olevansa osallinen. Maailmanlaajuinen media teki parhaansa vaikutelman vahvistamiseksi. Samaan aikaan moni kyseli, miksi monet muut vähintään yhtä suuret onnettomuudet esimerkiksi Ruandassa tai Bosniassa eivät herättäneet samanlaisia tunteita. (Sihvola 2004, 10.) Kynttiläviestien kohdalla kritiikkiä onkin annettu säännöllisesti siitä, millä perusteella jokin tapahtuma nousee suurien tunteiden areenaksi ja miksi länsimaita tai länsimaisia ihmisiä koskettava tapahtuma on jotenkin syvempi tai suurempi surun kohde. Media on luonnollisesti vaikuttamassa surun koke-

muksiimme. ”Suru tulee lähemmäksi” ja ”media valikoi surunkohteita, koska joka päivä ei kuitenkaan jaksa surra” ovat internetkeskusteluissa tyypillisiä vastauksia surujen eriarvoisesta asemasta. Median välittämässä kuvissa esille nousee tarina, johon voi kiinnittyä ja sisällyttää sympatiat.

*”Miksi juuri tätä hätää nyt sitten pitäisi muistaa kynttilöin, kun pakolaisleireillä samanikäisiä lapsia kuolee satoja tänään, huomenna ja ylihuomenna?”
(6.9.2004 nimimerkki Simba.)*

V: No se on just se, että se pitää olla jotain, mitä ihmiset ei nyt nää, mutta silleen, mitä uutisoidaan, et jos sitä olis, se on jatkuvaa, niin ei siitä voi koko ajan uutisoida tai media voi olla koko ajan siellä tekemässä isoa haloota. (14-vuotias tyttö.)

V: Mut eihän sitä voi koko aikaa olla kyyneleet silmissä. Ei siitä vaan tuu mitään. (Nainen 28 vuotta.)

Suru voi tuntua läheisemmältä sellaisia tragedioita kohtaan, jotka tapahtuvat suomalaisten suosimissa matkakohteissa (tsunami) tai maassa, jossa turvallisuuden tunteen pettäminen tulee kaikille shokkina ”ei meidän maassa olisi uskonut” (syyskuun 11. ja Jokela). 18-vuotias tyttö kuvaa hetkeä, jolloin Jokelan tapahtumat tulivat hänen tietoonsa, tekstiviestin välityksellä: ”Se oli ihan niin kun että mitä!? Et huh huh! Se epäusko, että mitä? [--] Sä mietit, että Suomessa tapahtuu tällaista, että mitä? Se oli ihan tosi järkyttävä, herra jumala!”

Kuka omistaa surun? Kysymystä joutuu pohtimaan yhtä lailla omaisten hautajaisten yhteydessä kuin suurten maailman katastrofien keskellä. Voiko vain lähiomainen tietää jotain aidosta surun tunteesta? Kun suree tuhansien kilometrien päässä olevaa katastrofia ja sen tuhansia, tuntemattomia uhreja, onko suru oikeutettu?

*”Minusta tuollainen on suoranaista riennausta, kun siellä on satoja lapsia ja niiden vanhemmat on olleet paniikissa päiväkausia, no kun tilanne laukeaa, omahyväiset ah, niin empaattiset ja humanit länsimaiset sytyttelevät kynttilöitä, tavallaan omivat niiden ihmisten surun, jota tilanne todella koskee ja saavat taas yhden uuden tunnekokemuksen lisää.” (6.9.2004 **nimimerkki reinhardt.**)*

V: Emmä oikein sillä, ei se niitten suru voi olla vain niitten omaa, koska, tai kyl kaikki muutkin voi tavallaan surra. **(14-vuotias tyttö.)**

V: No huh huh! (naurua) Varmaan kukaan halua sellaista tunnetta. Mää ainakin taas, tulee sellainen, että onneks on omat lapset tossa ja katon vieläkin tiukemmin, että kypärä on päässä, kun se lähtee tuosta. **(Nainen 28 vuotta.)**

V: Siis tavallaan voidaan [surra], mutta se on aika, mää uskon, että semmoista aika pinnallista kuitenkin, et just kuitenkin ihminen merkkää kaikki läheiset ja tämmöset ihmiset. **(18-vuotias tyttö.)**

Puhelimen vahvuutena on nähty sen soveltuminen hyvin henkilökohtaisten ihmissuhteiden ylläpitoon. Se on tehokas tunneilmaisun, neuvojen välittämisen ja tiedonvaihdon väline. Puhelimen välittämä inhimillinen ääni ilmaisee reaaliaikaisesti emootioita. Tekstiviesti taipuu tunneilmaisujen kirjoon. Viesteissä voidaan vihata, rakastaa, juoruilla, sovitella, surra. (Kasesniemi & Rautiainen 2001, 148, 149.)

Rituaalisen surun merkitys

James Carey (1994, 85) jakaa ihmisten välisen viestimisen siirtomalliin ja rituaalimalliin. Siirtomallissa lähettäjän ajatus koodautuu merkeiksi, jotka siirtyvät jotakin kanavaa pitkin vastaanottajalle, joka puolestaan dekodaa merkit jälleen ajatukseksi. Rituaalimallisessa viestinnässä ei niinkään välitetä informaatiota, vaan se on tapa ylläpitää yhteisön yhteenkuuluvuutta ja jakaa yhtei-

siä näkemyksiä ja kokemuksia. Tavoitteena on tällöin mielekkään kulttuurisen maailman rakentaminen, osallistuminen ja yhteenliittyminen. Viestinnän rituaalimalli toimii juuri kiertävien viestien kaltaisissa reaaliaikaisissa tunteen jakamisissa. Pasi Mäenpää (2000, 135) toteaaakin, että usein esimerkiksi nuorten puhelimen käyttö kommunikaatiovälineenä ei ole informaation vaihtoa vaan enemmän silkkää arkielämän jakamista toisen kanssa reaaliajassa, tunteita jatkuvasti jaetusta elämästä.

”Maailmaa ei voi muuttaa kynttilällä, mutta voi ainakin osoittaa jotain turhautumisen tuskaa niillä tai lähettää jotain voimaa ajatuksillaan tai jotain.” (nimimerkki Estel 6.9.2004.)

V: Ainakin tuntuu siltä, että me yritetään olla myötätuntoisia, vaikka ne ihmiset ei ikinä tiäkään, että tuo tyyppi tuolta kaukaa Suomesta ajattelee sinua juuri nyt. (14-vuotias tyttö.)

Tekstiviestikampanjoiden myötä tuhansien suomalaisten kotien ikkunoihin on ilmestynyt kynttilöitä esimerkiksi Beslanin koulukaappauksen jälkeisinä päivinä tai Tsunamin uhrien muistoksi. Nämä viestit edustavat myötäelävien ja myös kantaaottavien viestien sarjaa. Niissä otetaan osaa tuntemattomien ihmisten hätään ja suruun. Tunnekkulttuuria käsittelevissä tutkimuksissa käsitellään niin julkisia kuin yksityisesti koettuja tunteita ja elämyksiä, joita yhteisön jäsenet jakavat keskenään. Tällöin siis tarkastellaan tunteita koskevia uskomuksia, rituaalisia sääntöjä, jaettuja merkityksiä sekä käsityksiä kielletystä ja sallitusta. Opittu tunteiden sosiaalinen hallinta kasvattaa tunnistamaan, mitä tunteita ja miten niitä erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa tulisi tuntea ja ilmaista. Intiimillä alueella voidaan tutkia merkityksiä ja tunteita, jotka eivät välttämättä ole näkyviä, kuten esimerkiksi pelkoja. (Näre 1999b, 263, 264.) 28-vuotias nainen kuvaa ajatuksiaan, joita Jokelan surmista kertova viesti nostatti:

Et kyllä se hirveesti herätti mielikuvaa just tästä nykymaailmasta, voi hitto missä me ollaan. Tosi yksinäisiä. Sit vähän niin kun ihannoidaankin sitä, että kaikki sinkkuäidit... Ja mitä enemmän yksin pärjää, niin on vitsi

tosu tehokas ja hyvä. Jos et pärjää, niin sit sä, et ihmisarvo menee ja jotenkin silleen. Voi kauheeta. Kyllä se kauheesti herätti.

Kiista symbolisen ja reaalisen toiminnan merkityksestä kätkeytyy vastakainasetteluun puheen ja tekojen vaikutuksesta. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulmasta puheet ja teot eivät ole toistensa vastakohtia, vaan ne molemmat ovat sosiaalista todellisuutta ylläpitävää ja muuntavaa toimintaa. Useat kriitikot ovat kuitenkin pyrkineet osoittamaan, että aktivistit tuottavat puhetta tekemisen sijaan. Ehkä symbolista ja reaalista toimintaa pitäisikin miettiä konkreettisemmin pohtimalla, voidaanko vaikkapa toimiva kampanja luoda lähettämällä vaikkapa internetin välityksellä viestejä. (Sassi 2000, 75.)

Tekstiviestikampanjoiden positiivisesta voimasta kertoo Anna Politkovskajan murhan aikaan syntynyt kynttilämielenosoitus. Markkinointiviestinnän Toimistojen Liitto jakoi Kansainväliselle kirjailijoiden sanavapausjärjestön Suomen osastolle, PENille, Vuoden viestintäinnovaatiopalkinnon vuonna 2006. Suomen PEN kutsui ennätysajassa tekstiviestein koolle muistomielenosoituksen. Myöhään lauantai-iltana parista viestistä alkanut kutsu oli saavuttanut sunnuntai-iltaan mennessä 30 000 vastaanottajaa ja sai aikaan vuosikymmenen suurimman mielenilmauksen Helsingissä. Palkinnon perusteissa todettiin, että ”kynttilämielenosoituksessa yhdistyivät moderni viestintäteknologia, syvä kollektiivinen tunnetila ja kirkas poliittinen tahdonilmaisu”. Palkinnon vastaanottanut Suomen PENin puheenjohtaja Jukka Mallinen kommentoi kiitospuheessaan: ”Kampanjaa ei todellakaan brändätty, fokusoitu, segmentoitu, stailattu tai keskusjohdettu. Suomalaisilla oli valtava tarve tehdä jotain erittäin kunnioitetun toimittajan-ihmisoikeustaistelijan muiston kunnioittamiseksi, ottaa haltuun surunsa ja artikuloida uskonsa ihmisyyden voittoon. Tuhannet pikku purot virtasivat yhteen - ja kipinästä tuli syttyä.” (Suomen PEN 2006.)

Politkovskajan mielenosoitus ei ole ollut ainoa tekstiviestein syntynyt joukkoliikkeitä maailmassa, tai edes ensimmäisten joukossa. Filippiineillä kiersi vuonna 2001 tekstiviesti ”Go 2EDSA, Wear black”, joka keräsi Manilan ”Edsalle” yli miljoona ihmistä osoittamaan mieltään presidentti Joseph Estradaa vastaan. Mielenosoituksen taustalla oli presidentti Estradaa vastaan löydetyt

todisteet valtion varojen varastamisesta sekä korruptiosta. Enemmistöltään Estradan kannattajista muodostuva viraltapanotuomioistuin kuitenkin hylkäsi syytteet. Seuraavana yönä Estradan vastaiset mielenosoittajat kerääntyivät *Epifanio de los Santos*-kadulle, joka tunnetaan yleisesti Edsa-nimellä. Presidentti Joseph Estradasta tuli historian ensimmäinen maan päämies, joka hävisi valtansa tekstiviestikampanjalle. Tapahtumasarja tunnetaan Filippiineillä *Kansan vallankumous II*:na. Monia muitakin vastaavia tapahtumaketjuja voidaan paikantaa maailman historiasta: esimerkiksi syyskuussa 2000 tuhannet Ison-Britannian kansalaiset järjestivät tekstiviestejä ja sähköposteja hyödyntäen poliittisen protestin polttoaineen hinnan korotuksesta. Ihmisryhmien avulla estettiin polttoainetäydennysten pääsy tietyille huoltoasemille. Tekstiviestikampanjoiden mahdista kertoo myös Filippiinien vuoden 2000 perätön viesti paavi Johannes Paavali II:n kuolemasta "The Pope is dead; pass it on", joka aiheutti kansan keskuudessa lähes paniikin. Rheingoldin mielestä tällaiset laajat ja nopeat verkostoitumiset ovat kansalaisyhteiskunnan avaimia tulevaisuudessa. (Rheingold 2003, 181–183; McLean 2000.)

Tekstiviestikampanjat heijastelevat usein pelkoja uhkaavan, ennakoimattoman tilanteen keskellä. New Yorkin terrori-iskut saivat ihmiset havahtumaan yhteiseen pelkoon. Yhdysvallat, jonka piti olla turvallisuuden tyyssija, romahhti. Samanlainen romahdus voisi siis tapahtua kaiketi missä tahansa. Pelosta tuli näin yhteinen. Veijo Hietala (1999, 260) toteaa, että prinsessa Dianan kuolemaan liittyvä suru ja Estonia ovat esimerkkejä medioiden tuottamista ja siinä mielessä fiktiivisistä suurista surun rituaaleista. Tapahtumien synnyttämät tunteet voivat olla aivan yhtä aitoja ja todellisia kuin lähimaisen kuolema. Samalla tällaiset yhteisesti koetut surun rituaalit ovat tärkeitä terapeutteja tapahtumia kulttuurin ja ihmisten selviytymiskeinoina tulevaisuuden uhkakuvien edessä. Nimimerkki *Estel* kuvaa internetkeskustelussa 6.9.2004 turhautumistaan muiden keskustelijoiden kritiikkiin kynttiläviestistä. Hän läpikäy kiinnostavasti rituaalisen surun sekä symbolisen ja reaalisen toiminnan välistä puntarointia:

Mä taidan lopettaa myös tuon tilkkutäkin neulomisen. Teen pikkuhiljaa tilkkutäkkiä, jonka toimitan suomalaiselle äitien perustamalle hyväntekeväisyysjärjestölle. Toimittavat tilkkutäkkejä esim. köyhien maiden lastenkoteihin, joissa lapset nukkuvat lattialla vailla patjoja, peittoja, mitään. Onhan se nyt naurettavaa nykertää jotain hemmetin täkkiä, vaikka sen lähettäis niin miljoonalla lapsella ainakin jää puuttumaan täkki. Enhän mä kaikille voi tehdä sellaista. Enhän mä joka ikiselle kärsivälle lapselle voi sytyttää kynttilää. En mä voi tehdä kaikkea, osallistua kaikkeen tai surra kaikkea. Mutta joskus sitä suree, ja kokee, että vaikka se kynttilä ei tee mitään konkreettista, se on kumminkin jotain.

Nimimerkki *Estel* kuvaa myös kynttilänsytytysviestiä syyskuun yhdenteentoista päivään liittyen: "Kun Suomessa kiersi tuo kynttilä-tekstiviesti silloin, kerroin siitä tutulleni New Yorkissa. Hänestä se oli kaunis ele, hän kertoi siitä perheelleen ja ystävilleen, moni liikuttui kun näinkin kaukainen kansa ajatteli näin, osallistui edes ajatuksillaan." Haastattelutilanteessa käsitelimme oheista lainausta nuorten näkökulmasta. 14-vuotiaiden tyttöjen ja 28-vuotiaan naisen näkökulmissa yhdistyy kenties kuvaavasti kiertävien viestien ydinajatus – globaali empatia:

V1: Miettiä vaikka, silleen, että jos Suomessa tulis joku terrori-isku, sit jos jotkut kreikkalaiset pistää toisilleen viestiä, niin oishan se silti aika siistiä.

V2: Niin siis, et tulee semmonen tunne, että kaikki välittää, et kaikki ajattelee tätä. **(14-vuotiaat tytöt.)**

V: Just sellaista taas yhteisöllisyyttä. Sit kuitenkin tätä maailman pienyyttä, että just niin kun itekin on monen tunnin lentomatkan päässä, niin silleen tajuaa, että ihan samat tähdet täällä paistaa, että vähän me ollaan pieniä oikeesti. [--] Just sitä, että ne on koko maailman asioita, ettei oltais enää vähän niin kun punaset ja valkoset soti, että ei aina sellaisia rajanvetoja tai ootsä musta tai valkoinen [--]. Niin kun kaikki ilmastonmuutokset, kyllähän tää nyt on vähän kaikkien juttu. Just joku terrorismikin, niin kyllähän se vähän koskettaa, että ei koskaan tiiä kelle se nat-

saa. Ihan samanlaisia tuntevia ihmisiä ne on, on ne sitten Amerikassa tai jossain muualla. Et ihan yhtä lailla niillä on perheet tai isät tai äidit tai veljet tai... **(28-vuotias nainen.)**

Tietoverkkojen, internetin, kännyköiden, television ja muiden uuden teknologian laitteiden myötä olemme yhä syvemmillä globalisoitumisen sisällä. Olemme tulleet tietoisiksi koko maailmaa uhkaavista vaaroista. Samalla ne vaikuttavat arvoihin ja maailmankuviin. (Helve 2002, 15.) Yhteiskunnallista muutosta onkin ymmärrettävä sekä arjen mikrotasolla, mutta yhtä lailla globaalilla tasolla. Nykyaikana keino tehdä politiikkaa ja kyetä vaikuttamaan, on luoda mediatapahtuma, jolloin koko maailma joutuu miettimään yhtä aikaa samaa asiaa. (Saastamoinen 2001, 191, 192.)

Tekstiviesti mahdollistaa reaaliaikaisen elämisen samassa rytmissä lähimpien ihmisten kanssa ja tunteen jatkuvasti jaetusta elämästä. Siinä missä ”maailmankylän asukkaat” päivittävät rutiininomaisesti tietojaan maailman tapahtumista katsomalla tv-uutiset, kännykän ylläpitämän reaaliaikaisen verkoston voi ajatella julkisen massamedian intiimiksi vastineeksi. (Mäenpää 2005, 252–254.) Vicente Rafael (2003) kuvaa Filippiinien EDSA-tempausta: ”Matkapuhelimet saivat kansanjoukoista ja ruuhkautuneista paikoista piittaamattoman vallan, jonka synnytti valtaapitävien kykenemättömyys pitää yllä jokapäiväistä elämänmenoa. Tämän lisäksi he keräsivät kokoon myös aivan uudenlaisen väkijoukon; joukon, joka oli täysin tietoinen matkastaan kohti yhteistä päämäärää.” Vaikuttava viesti yhdessä median antamien tilannekuvien kautta luo yhteisöllistä tunnetta ja kertoo joskus myös tunteiden synnyttämästä kipinästä, joka on alku muutokseen.

LÄHTEET

- Blomstedt, Jan 2003. Retoriikkaa epäilijöille. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Carey, James, W 1994. Viestintä kulttuurisesta näkökulmasta. Tiedotustutkimus 2/1994. (alkuperäinen A Cultural Approach to Communication, 1975).
- Helve, Helena 2002. Arvot, muutos ja nuoret. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hietala, Veijo 1999. Tunne ja elämys audiovisuaalisessa kulttuurissa. Teoksessa Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä. s. 244–262. Toim. Sari Näre. Tietolipas 156. Helsinki: SKS.
- Hoikkala, Tommi & J. P. ROOS 2000. Onko 2000-luku elämänpolitiikan vuosituhat? Johdanto kokoelmassa 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhatvuoden vaihteesta. Toim. Tommi Hoikkala & J. P. Roos. Helsinki: Gaudeamus. s. 9–31.
- Hoikkala; Tommi 2001. Kiitokset. Raportissa Coogan, Kaisa & Kangas, Sonja 2001: Nuoret ja kommunikaatioakrobatia. 16–18-vuotiaiden kännykkä- ja internetkulttuurit Elisa tutkimuskeskus, raportti nro 158. Nuorisotutkimusverkosto ja Elisa Communications.
- Ito, Mizuko 2005. Mobile Phones, Japanese Youth, and the Re-Placement of Social Contact. Teoksessa Mobile Communication and the Renegotiation of the Social Sphere. Toim. Rich Ling and Per Pedersen. Springer. Internetissä osoitteessa: <http://www.itofisher.com/mito/archives/mobileyouth.pdf> (luettu 28.7.2008)
- Karvonen, Erkki 1999. Elämää mielikuvayhteiskunnassa. Imago ja maine menestystekijöinä myöhäismodernissa maailmassa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kasesniemi, Eija-Liisa & Rautiainen Pirjo 2001. Kännyssä piilevät sanomat. Nuoret, väline ja viesti. Tampere University Press, Tampere.
- Kopomaa, Timo 2000. Kännykkäyhteiskunnan synty. Tihentyvä arki, tiivistyvä kaupunki. Helsinki: Gaudeamus.
- Kurki, Leena 2001. Kasvaminen palvelutehtävään. Sosiaalipedagoginen katse vapaaehtoistyöhön. Teoksessa Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Toim. Antti Eskola & Leena Kurki. s. 67–92. Tampere: Vastapaino.
- Mäenpää, Pasi 2000. Digitaalisen arjen ituja. Kännykkä ja urbaani elämäntapa. Artikkeliteoksessa 2000-luvun elämä. Sosiologisia teorioita vuosituhatvuoden vaihteesta. Toim. Tommi Hoikkala & J. P. Roos. Helsinki: Gaudeamus. s. 132–152.
- Mäenpää, Pasi 2005. Narkissos kaupungissa. Tutkimus kuluttaja-kaupunkilaisesta ja julkisesta tilasta. Helsinki: Tammi.
- Nurmela, Juha ; Heinonen, Risto; Ollila, Pauli & Virtanen, Vesa 2000. Matkapuhelin ja tietokone suomalaisen arjessa. Suomalaiset ja tuleva tietoyhteiskunta -tutkimushanke, vaihe II, raportti I. Katsauksia 2000/2. Helsinki: Tilastokeskus.
- Näre, Sari 1999a. Johdanto. Tunteiden sosiologia yhteiskuntatutkimuksen kentässä. Teoksessa Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä. s. 9-15. Toim. Sari Näre. Tietolipas 156. Helsinki: SKS.
- Näre, Sari 1999b. Sukupuolten tunnekulttuuri ja julkisuuden intimisoituminen. Teoksessa Tunteiden sosiologiaa I. Elämyksiä ja läheisyyttä. s. 263–299. Toim. Sari Näre. Tietolipas 156. Helsinki: SKS.

Psykologia-lehti 03/03. Toimituksen pöydältä (KSA): 11.9.2001 ja positiivisten tunteiden hyöty? s. 196. Helsinki: Suomen psykologinen seura ry.

Pöysä, Jyrki 1998. Kerronnan luonnolliset tilanteet. Miten haastattelun ja keskustelun kertomukset eroavat toisistaan? Tutkimuksessa Työpaikka kulttuurisena näyttämönä. Folkloristinen tutkimus erään naisyyhteisön työpaikkakulttuurista. Helsingin yliopisto: Suomalainen ja vertaileva kansanrunoudentutkimus.

Rheingold, Howard 2003. Mobiilijoukot: seuraava yhteiskunnallinen kumous. Suom. Lauri Mäkelä. Helsinki : Like

Saastamoinen, Mikko 2001. Elämäntapayhteisöt ja yhteisöllistämisen teknologiat. Teoksessa Ruumis, minä ja yhteisö. Sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. Toim. Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen. s. 163–197. Kuopion yliopiston selvityksiä E. Yhteiskuntatieteet 21. Kuopion yliopisto, Sosiaalitieteiden laitos.

Sassi, Sinikka 2000. Verkko kansalaisyhteiskunnan käytössä. Tutkimus Internetistä ja uusista politiikan muodoista. Viestinnän julkaisuja 3. Helsingin yliopisto: Viestinnän laitos.

Setälä, Hillevi & Lampi, Fiona 2007. Hei haloo :)! Täydellinen opas tekstiviestittelyyn. Helsinki: Edita.

Sihvola, Juha 2004. Maailmankansalaisen etiikka. Helsinki: Otava.

Vesala, Kari Mikko & Rantanen Teemu 2007. Laadullinen asennetutkimus: lähtökohtia, periaatteita, mahdollisuuksia. Teoksessa Argumentaatio ja tulkinta. Laadullisen asennetutkimuksen lähestymistapa. s. 11–61. Toim. Kari Mikko Vesala & Teemu Rantanen. Helsinki: Gaudemus.

Sähköiset lähteet

McLean, John 2000. Filipinos' phone habit angers Estrada. BBC:n uutinen 8.4.2000. Internet-aineisto osoitteessa <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/asia-pacific/706407.stm>. Luettu 31.8.2008.

Suomen PENin palkintokuvaus: <http://pen.kaapeli.fi/?p=15>. Luettu 15.5.2008.

Kari Haakana sekä Nimimerkit Anu ja Heidi: http://www.karihaakana.net/arkistot/2004/09/aina_voi_sytyttae_kynttilaen.html Luettu 19.5.2008

6.9.2004 Pakkotoisto.com-sivuston yleinen keskustelu teemasta Pseudo-empatia ärsyttää Nimimerkit Colemanni, Simba, reinhardt, Estel, Trent, lej, Gideon S. <http://www.pakkotoisto.com/vbulletin/showthread.php?t=24251&page=5> Luettu 15.5.2008

6.-9.9.2004 Ilta-Sanomien internet-keskustelu Kynttilä Pohjois-Ossetian lapsiuhreille nimimerkit Liisa ja Pope osoitteessa <http://www.iltasanomat.fi/arkisto/default.asp?alue=keskustelut&threadid=1303237> Luettu 15.5.2008

Rafael, Vicente 2003. The Cell Phone and the Crowd: Messianic Politics in the Contemporary Philippines. Julkaisussa Public Culture, v.15, n.3, Lokakuu 2003, 399–425. http://communication.ucsd.edu/people/f_rafael_cellphonerev_files.htm Luettu 31.7.2008

Sjöholm, Anne 2008. Pohjoismainen kannikulttuuri leviää Euroopassa. Kymmenen Uutiset 21.5.2008. Arkistoitu osoitteeseen <http://www.mtv3.fi/uutiset/ulkomaat.shtml/arkistot/ulkomaat/2008/05/648908> Luettu 22.5.2008.

Haastattelut

Hokkanen Laura 2007. 14-vuotiaat tytöt 12.12.2007, 32 minuuttia, litteroitu
 Hokkanen Laura 2008a. 28-vuotias nainen 8.4.2008, 24 minuuttia, litteroitu
 Hokkanen Laura 2008b. 18-vuotias tyttö 26.5.2008, 27 minuuttia, litteroitu

ASUINALUE LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUDEN AREENANA Esimerkkitaupauksena Viihdytään yhdessä asuinalueella -hanke

Sari Miettinen

Johdanto

Lasten ja nuorten osallisuus ja osallistuminen on viime vuosina nostettu keskiöön niin lainsäädännössä (kuntalaki 365/1995, nuorisolaki 72/2006) kuin yleisessä lapsi- ja nuorisopoliittisessa keskustelussa (esim. Aula 2007). Osallisuuskasvatusta peräänkuulutetaan kouluihin ja päiväkoteihin, ja nuorten kiinnostuksen puutteesta esimerkiksi puoluepolitiikkaan samoin kuin nuorten äänestysaktiivisuuden vähäisyydestä ollaan huolestuneita. Tutkimuksissa ja hankkeissa (esim. Lunbom 2002, Venäläinen 2006) on alettu lähestyä nuoria ja osallistumista myös laajemmassa perspektiivissä. Nuorten omintakeiset osallisuuden muodot, kuten erilaiset verkkoyhteisöt ja uudet yhteiskunnalliset liikkeet ansaitsevat myös tulla huomioiduiksi nuorten aktiivisuutta arvioitaessa. Osallistuminen ja osallisuus voivat olla moninaista ja saada erilaisia muotoja.

Osallisuuden yksiselitteinen määrittelyminen on vaikeaa. Osallisuus on periaate, jonka mukaan yksilöllä on oltava mahdollisuus *saada tietoa ja päästä vaikuttamaan* omaan ympäristöönsä, päätöksentekoon ja häntä itseään koskeviin asioihin. Osallisuus on myös tunnetta siitä, että on tarpeellinen osa jotain yhteisöä tai yhteiskuntaa. (Gretschel 2002; Hanhivaara 2006.) Gretschel (2002) jakaa osallisuuden toisaalta *osallisuudeksi omasta elämästä*, jolloin siihen liittyy oman elämän hallinta, sosiaaliset tiedot ja taidot sekä yhteisöön kuulumisen tunne eli yhteisöllisyys. Toisaalta osallisuus nähdään *osallisuutena vaikuttamisesta*, jolloin se tarkoittaa kansalaisvaikuttamista ja poliittista vaikuttamista. Tavoitteena on halu vaikuttaa ja vaikuttamisen taidot yhteisissä asioissa, maailman muuttaminen parempaan suuntaan. Usein nuorten osallisuuden lisäämisessä kyse on juuri nuorten kuulemisesta ja vaikuttamisesta ja uusia keinoja pyritään löytämään nuorten kuulemisen lisäämiseksi. Osallisuus on

kuitenkin myös yhteydessä nuorten elämänhallintaan, ja se voidaan yhdistää näin laajemminkin syrjäytymisen ehkäisyyn (mm. Vehviläinen 2006).

Tässä artikkelissa esittelen Mikkelin ammattikorkeakoulun Kulttuuri-, nuori- ja sosiaalialan laitoksen toteuttaman ja Opetusministeriön rahoittaman *Ehkäisevää päihdetyötä asuinalueella* -hankkeen toimintamuotoja yhdellä mikkeliläisellä asuinalueella. Hankkeen tavoitteet kytkeytyivät lasten ja nuorten osallisuuden lisäämiseen heidän omasta elämästään asuinalueeseen kiinnittymisen myötä. Tunne paikkaan kiinnittymisestä ja kokemukset osallisuudesta toimivat näin positiivisena ehkäisevänä työmuotona nuorten elämässä. Hanke kiinnittyi teoreettisesti sosiaalipedagogiseen viitekehykseen, ja se myös toteutettiin integroituna ammattikorkeakoulun opiskelijoiden sosiaalipedagogiikan opintoihin.

Asuinalueen merkitys lasten ja nuorten elämässä

Aikakauttamme leimaa käsitys ihmisten elämänpiirien pirstoutumisesta ja paikallisuuden merkityksen vähenemisestä (Jovero & Horelli 2002, 11). Sähköinen viestintä ja ihmisten kasvava liikkuvuus mahdollistavat paikkariippumattoman kommunikoinnin ja uudenlaisten globaalien yhteisöjen muotoutumisen ihmisten elämässä. Kuitenkin alueellisen identiteetin kehittyminen erityisesti lapsuudessa ja sen merkitys myöhemmälle elämälle nähdään kehityspsykologien keskuudessa edelleen merkittävänä. Lasten vapaan liikkumisen elinympäristössä uskotaan luovan pohjan tulevalle ympäristökäyttäytymiselle. Samalla vapaa liikkuminen luo olosuhteita, jotka sallivat lapsille asteittaisesti laajenevat tietoisuuden rajat hänen välittömään ympäristöönsä. Näitä seikkoja pidetään edellytyksenä aktiivisen ja osallistuvan ympäristösuhteen syntymisessä. (Noschis 1992, 7; Kyttä 2003.) Ihminen toimii kuitenkin aina vuorovaikutuksessa myös lähiympäristönsä kanssa, ja asuinalue on näin ollen vahvasti yksi ihmisen identiteettiä muovaava tekijä (Kaivola & Rikkinen 2003).

Monet ympäristöpsykologit puhuvatkin sen puolesta, että lapset ja nuoret saisivat paremmin paikkansa käyttäjäryhmänä lähiympäristössään (Horelli & Vepsä 1995; Kyttä 1997; Nochis 1992). On nostettu esiin huoli siitä, että lasten ympäristötietous jää vähäiseksi urbanisoituneessa yhteiskunnassa, jossa lasten ympäristön omaehtoinen käyttäminen kaventuu niin sanottujen kaupunkivaarojen vuoksi (Horelli & Vepsä 1995, 6). Lapsille ja nuorille tarkoitettujen paikkojen ei pitäisi olla pelkästään tietyille ikäryhmille eristettyjä paikkoja, kuten leikkipuistoja ja nuorisotaloja, vaan heille tulisi mahdollistaa osallisuus lähiympäristönsä laajemminkin. Pyrkimyksenä pitäisi olla lasten liikkumisvapauden lisääminen (Noschis 1992, 3). Lasten rajoittaminen lähiympäristöstään hävittää myös jotain keskeistä lapsille ominaista toimintaa. Roger Hart (1979) toteaa jo 1970-luvun pioneeritutkimuksessaan, että lasten katuleikkien kuolema aiheuttaa autonomisen lapsikulttuurin eroosion.

Suhdetta omaan ympäristöön voidaan tarkastella myös kokemuksen kautta, koettuna tilana eli paikkana (Haarni ym. 1997, 16). Paikan ulottuvuuksia ovat esimerkiksi osallisuuden ja sivullisuuden tunne paikassa. Osalliselle paikka on osa itseä, sivullinen seuraa sitä ulkopuolisena, ulkoa päin. Osallisuuteen liittyy vahvasti paikkaan kuuluvuuden tunne. Sivullisuus on vieraantumista paikasta tai kodittomuuden ja irrallisuuden tunnetta. Voidaan myös puhua alueellisesta identiteetistä, joka liittyy ihmisen tilaan, tarjoaa tilalle merkityksen. Kuuluminen tiettyyn ihmisryhmään ja sen mukanaan tuoma asema suhteessa alueeseen ja paikkaan voi toimia osana alueen merkitystä. Identiteetillä on näin myös kollektiivinen ulottuvuus. (Jovero & Horelli 2002, 13.) Tila muodostuu ja muodostetaan sosiaalisten suhteiden kautta.

Nuoret elävät vahvaa reviirien laajentamisen vaihetta, niin psyykkisesti kuin myös fyysisesti ja tilallisestikin. Kuitenkin paikallisuudella on nähty olevan nuorten identiteetin rakentumisen kannalta oleellinen merkitys. Jovero ja Horelli (2002, 11–12) toteavat, että nuorten paikallisuuteen liitetään ristiriitaisia näkökulmia: Toisaalta paikallisuuteen kuuluu positiivisia merkityksiä; juurtuminen lähiympäristöön on nähty hyvinvoinnin kannalta ratkaisevana tekijänä. Toisaalta paikallisuuteen sisältyy negatiivisia tulkintoja, jotka liittyvät

syryntymiseen ja nurkkakuntaisuuteen liikkuvan maailmankansalaisuuden vastakohtana.

Kevin Lynch (1979) on käsitellyt ihmisten suhdetta tilaan kysymällä, onko ihmisillä mahdollisuus kontrolloida ympäristöään. Lasten tilan kontrollin puute näkyy rajattuina alueina, joita lapset voivat käyttää, sekä paikkoina, jotka sulkevat lapset ulos tai sisään. Tila on vahvasti kytköksissä valtarakenteisiin, ja se ilmentää yhteiskunnassa vallitsevaa sosiaalista järjestystä. Valtaa konkretisoituu tilan haltuun ottoon ja tilan käyttöön. Se, kenen hallussa tila on, omaa valtaa suhteessa tähän tilaan (Winchester 1992).

Suurin osa suomalaisista lapsista ja nuorista elää lapsuuttaan ja nuoruuttaan kaupunkien liepeillä sijaitsevissa asuinlähiöissä. Sääskilahti (1999 87–104) kuvaa urbaania tilaa nuorten kannalta kamppailun kohteeksi. Julkisessa tilassa käydään neuvottelua siitä, kenelle se kuuluu. Nuoret viihtyvät ostoskeskuksissa ja niiden liepeillä, mutta vartijoiden ja valvontakameroiden avulla nämä tilat usein sulkeutuvat nuorilta. Matthews, Limb ja Taylor (2000) käyttävät käsitettä kolmas tila julkisesta tilasta, jossa nuoret kokoontuvat, ja jota he voivat käyttää omiin tarkoituksiinsa. Julkinen tila ja lähiympäristö voivat muodostua lapsille ja nuorille tärkeäksi kulttuuriseksi tilaksi, jossa tehdään paikalliskulttuuria, mutta myös opetellaan asteittain osallisuutta sekä omasta elämästä että laajemmin yhteiskunnasta.

Lasten ja nuorten osallisuus rakentuu siis vahvasti suhteessa asuinalueeseen. Myös lasten ja nuorten hyvinvoinnin alueellinen erilaistuminen polarisointikehityksen myötä on nostettu suomalaisessakin keskustelussa esille (Karvonen & Rahkonen 2004). Syryntymisellä on nähty olevan alueellinen ja tilallinen ulottuvuus. Asuinalue sosiaalisine suhteineen ja yhteisöineen sekä lasten ja nuorten alueellinen identiteetti ja sen merkitys ovat lasten ja nuorten elinolojen kehittämisessä keskeisiä tekijöitä.

Hankkeen sosiaalipedagogiset lähtökohdat

Opetusministeriön rahoittama *Ehkäisevää päihdetyötä asuinalueella* -hanke käynnistyi Mikkelin ammattikorkeakoulussa Kulttuuri-, nuoriso- ja sosiaalialan laitoksella syksyllä 2006. Yhden vuoden mittaisen hankkeen lähtökohdiana oli pyrkiä tuottamaan ehkäisevään päihdetyöhön uudenlaista mallia, jossa lähtökohtaisesti päihitteettömyyttä tuetaan positiivisella vahvistamisella. Nuoruutta elämänvaiheena lähestytään usein ongelmakeskeisesti (Kuure, Vuori & Gissler 2002,10). Hankkeessa pyrittiin ongelmapuheen sijaan nostamaan esiin positiivisia tekijöitä nuorten elämässä (ks. Lähteenmaa & Virokanas 2006, 109–110). Painopisteenä oli myös muokata toimintamuotoja mukaan valikoituvan kohderyhmän kanssa yhdessä.

Ehkäisevää päihdetyötä asuinalueella -hanke kytkeytyi vahvasti sosiaalipedagogiseen viitekehykseen. Sosiaalipedagogiikka lähtökohdiltaan yhdistää sosiaalisen kasvatuksen: Kasvatus on vahvasti yhteiskunnallista, ja sen tulee tapahtua tiiviissä vuorovaikutuksessa vallitsevan yhteiskunnan kanssa. Toisaalta kasvatuksen tehtävänä on sopeuttaa yksilö aktiiviseksi yhteiskunnan toimijaksi yhdessä toisten toimijoiden kanssa, toisaalta jatkuvasti kyseenalaistaa vallitsevia olosuhteita ja yhteiskuntaa. Sosiaalipedagogiikka on myös aina poliittista ja eettistä: se tähtää yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen, tasa-arvoon ja solidaarisuuteen sekä huomioi ensisijaisesti yhteiskunnassa ne, joiden ääni ei ole päässyt kuuluviin. (Hämäläinen & Kurki 1997.)

Sosiaalipedagogisesti orientoituneessa kasvatuksessa lapsuutta ja nuoruutta lähestytään kulttuurisina ja sosiaalisina ilmiöinä (Tast 2007, 29). Lapsuus ei ole vain kehityksellinen vaihe matkalla aikuisuuteen vaan sosiaalinen konstruktiio, joka muuntuu ajan ja paikan myötä (ks. esim. Alanen 1992). Lapsuuden muotoutumisessa merkittäväksi tekijäksi nousevat lapsen lähiympäristöt, koti, päiväkotikoulu ja muu lähiyhteisö sekä laajemmin ympäröivä yhteiskunta ja sen käsitys lapsuudesta. Myös lasten keskinäinen vuorovaikutus nähdään keskeiseksi lapsuuden muotoutumisessa (esim. Strandell 1995, Lehtinen 2000). Keskeistä on ihmisen, myös lapsen arjen ja sen hallinnan merkityksen koros-

taminen; tämä nähdään perustana kaikelle elämänhallinnan muotoutumiselle (Tast 2007 34–39).

Erityisesti nuoruuden elämänvaiheessa sosiaalipedagogiikan yleisenä tehtävänä voidaan katsoa olevan yksilön oman paikan löytäminen yhteiskunnassa ja yhteiskunnan toimintakykyiseksi jäseneksi tuleminen (Nivala 2007, 77). Tähän sosialisatioksi kutsuttuun prosessiin sosiaalipedagogiikka tarjoaa aktiivisen tulkinnan: yhteiskuntaan kiinnittyminen tapahtuu aktiivisesti ja vuorovaikutteisesti vallitsevan ympäristön kanssa. Sosiaalipedagogiikka korostaa yksilön kriittisistä toimintakykyä suhteessa vallitseviin olosuhteisiin. Sosialisatio tapahtuu vastavuoroisesti, jolloin myös yksilö vaikuttaa toiminnallaan yhteiskuntaan ja ympäristöönsä (Nivala 2007, 79–81). Kansalaisuus-käsitteeseen kytkettynä sosiaalipedagogiikka korostaa toimintakykyisen kansalaisuuden ja kansalaisosallistumisen kehittämistä. Nuoruudessa kehittyminen osallistuvaksi kansalaiseksi tapahtuu pitkälti omaan sosiokulttuuriseen ympäristöön kiinnittymisen kautta. (Nivala 2007, 84–103).

Ehkäisevää päihdetyötä asuinalueella -hankkeessa sosiaalipedagogiikka kiteytyi nimenomaan yhteisöllisyyden korostamiseen. Lähiympäristöön kiinnittymistä ja osallisuuden sekä turvallisuuden tunteen tukemista toteutettiin yhteisötaiteen menetelmin. Keskiössä toiminnassa oli omaan lähiyhteisöön (koulu ja vapaa-ajan kaveripiiri) kiinnittyminen ja aktiivisen suhteen luominen lähiympäristöön yhdessä tämän lähiyhteisön kanssa. Aktiivisessa suhteessa keskeistä oli, että lapset ja nuoret pääsivät näkemään oman kättensä vaikutuksen omassa ympäristössään.

Marginalisoitua toiseutta elävien ihmisten mahdollisuuksien tukeminen tapahtuu sosiaalipedagogiikan näkemysten mukaan yhteisön heräämisen kautta: lisätään yhdistymismahdollisuuksia, luodaan verkostoja, tarjotaan todellista informaatiota ja vahvistetaan kulttuurista luovuutta. Toiminnan avulla ihmistä tuetaan kokonaisvaltaisesti rakentamalla identiteettiä, luottamusta ja vastavuoroisuutta. (Kurki 2006, 180–181.) Sen lisäksi, että alueellisten erojen vuoksi lasten ja nuorten keskinäisessä suhteessa on eriarvoisuutta, esimerkiksi

johtuen asuinalueen imagosta tai sen tarjoamista toimintamahdollisuuksista, lapset voidaan myös väestöryhmänä nähdä julkisen tilan käyttäjinä "toisena" suhteessa aikuisiin.

Ehkäisevää päihdetyötä asuinalueella -hanke

Projektin lähtökohdat ja tavoitteet

Ennalta ehkäisevää päihdetyötä -asuinaluehankkeessa keskityttiin ennalta ehkäisevän päihdetyön ensimmäiseen tasoon, primaaripreventioon, jonka lähtökohdana on taata kaikille lapsille ja nuorille sellainen ympäristö, jossa viihdytään ilman päihteitä. Tällaisen ympäristön voi katsoa koostuvan ainakin seuraavista tekijöistä: *turvallisuus, ihmissuhteet ja mielekäs tekeminen*. *Ehkäisevää päihdetyötä asuinalueella* -hankkeessa keskityttiinkin tukemaan juuri näitä kolmea tekijää lasten ja nuorten elämässä.

Vapaa-ajalla tapahtuvilla toiminnoilla on yhä suurempi merkitys nuorten yhteiskuntaelämään valmentautumisella. Näin ollen lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta on merkityksellistä se, voivatko he kokea vapaa-aikansa mielekkäänä. Lasten ja nuorten elämänpiiri on monin tavoin paikallistuneempaa kuin aikuisväestön (ks. esim. Karvonen & Rahkonen 2004). Niinpä juuri omalla asuinalueella viihtyminen tulee nuorten kohdalla erityisellä tavalla merkitykselliseksi.

Ennalta ehkäisevää päihdetyötä asuinalueella -projekti rakentui sosiaalipedagogiikan viitekehyksen ja sen kautta *yhteisöllisyyden, yhteistyön ja yhteisötaiteen* teemojen varaan (ks. Hämäläinen & Kurki 1997; Kurki 2000). Lähtökohdana oli saada aikaan valituilla asuinalueilla positiivisen vahvistamisen kierre. Koska projektissa haluttiin korostaa ympäristön positiivisia tekijöitä ja rakentaa ehkäisevää päihdetyötä positiivisen vahvistamisen varaan negatiivisen ongelma-asetelman sijasta, projekti päädyttiin nimeämään *Viihdytään yhdessä asuinalueella* -hankkeeksi. Nimessä korostuu asuinalue lasten ja nuorten voimavarana sekä yhteisöllisyyden ja yhteistyön merkitys hyvinvoinnin rakentumisen ehtona.

Projektin tavoitteeksi kiteytyivät seuraavat seikat:

- Lasten ja nuorten päihdekokeilujen ehkäiseminen asuinalueella
- Vanhempien ja alueen muiden aikuistoimijoiden kyvyn ja osaamisen lisääminen nuorten päihdekokeilujen ehkäisemiseksi ja varhaiseksi puuttumiseksi
- Verkostoitumisen ja yhteisen vastuun lisääminen
- Uudenlaiset yhteistyömuodot koulun ja nuorisotyön välille
- Arviointitiedon tuottaminen ja uudenlaisen toimintamallin luominen ehkäisevän päihdetyön toteuttamiseksi asuinalueyhteisössä

Viihdytään yhdessä asuinalueella

Projektiin valittiin kaksi mikkeliäistä asuinalueita, jotka sijaitsevat kaupungin liepeillä, muutaman kilometrin säteellä kaupungin keskustasta. Toisen asuinalueen teemaksi valittiin yhteisöllisyyden tukeminen eri sukupolvien välillä. Alueella järjestetty toiminta keskittyi yhdistämään lapsia, nuoria, työikäisiä ja vanhuksia saman tekemisen pariin ja tätä kautta lisäämään eri-ikäisten samalla alueella asuvien asukkaiden keskinäistä tuntemusta. Toiminta keskittyi osaksi vanhusten palvelutaloon, joka alueella sijaitsi.

Tässä artikkelissa keskityn tarkemmin kuvaamaan projektin toimintamuotoja toisella valituista asuinalueista. Tällä alueella järjestettiin kaksi osaprojektia, joista toinen keskittyi koulun ja päiväkodin kautta alueen nuorimpiin asukkaisiin, toinen noin 15–16-vuotiaisiin nuoriin. Kyseinen valittu asuinalue on tyypillinen suomalaisen pikkukaupungin lähiö, joka koostuu kaupungin kerrostaloista ja omakotitaloista. Kerrostalo- ja omakotitaloalue sijaitsevat tyypillisesti erillään toisistaan. Alueella sijaitsee koulu, päiväkoti ja ostoskeskus. Kerrostaloista koostuvalla alueella on kaupunkilaisten keskuudessa niin sanottu ongelma-alueen leima, joka johtunee pitkälti alueen vuokrataloakeskitymästä ja lieveilmiöistä, joita kaupungin vuokrataloalueisiin liitetään (ks. Roivainen 1999). Paikallisen poliisin arvion mukaan alue ei kuitenkaan juurikaan eroa vastaavista Mikkelin asuinalueista. Nuorisotyöntekijän näkökul-

masta alue on haastava, sillä paikallisen nuorisotilan puutteen vuoksi alueen nuorien tavoitettavuus on hankalaa.

Kohderyhmäksi valitussa kaupunginosassa tehtiin hankkeen alkuvaiheessa kartoituskysely keskeisille asuinalueen toimijoille (poliisi, sosiaalityöntekijä, paikallisen kioskin myyjä, kerhojen vetäjät, koulun ja päiväkodin henkilökunta). Kyselyn pohjalta asuinalueen yhdeksi ongelmaksi osoittautui nuorisojoukko, joka kokoontui paikallisessa ostoskeskuksessa ja välillä myös päiväkodin pihalla. Tämän nuorisojoukon koettiin häiritsevän ja rikkovan paikkoja sekä aiheuttavan pelkoa alueen lapsille. Tämän alkukartoituksen perusteella projektin yhdeksi tavoitteeksi kirkastui vaihtoehtoisen mielekkään tekemisen löytäminen tälle nuorisojoukolle ja toisaalta asuinalueen tuominen tutuksi ja tätä kautta turvallisemmaksi alueen pienemmille lapsille. Projektin toteuttamiseen kytkettiin Mikkelin ammattikorkeakoulun Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön opiskelijoita lukuvuonna 2006–2007.

”Tuunaa bussipysäkkisi”

Alueen nuoriin kohdistunut projekti aloitettiin niin, että Mikkelin ammattikorkeakoulun Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön opiskelijat jalkautuivat syksyllä 2006 asuinalueanalyysin tekemisen jälkeen asuinalueelle. Tämän jalkautumisen tuloksena löytyi nuorten ryhmittymä, joka oleskeli lähinnä paikallisen ostoskeskuksen ympärillä. Nuorilla ei ollut omaa kokoontumistilaa, lähin nuorisotalo sijaitsi kilometrien päässä toisella asuinalueella. Nuoret viettivät aikaansa joko paikallisessa ostoskeskuksessa tai ulkona sen lähetyvillä silloin, kun vartija hääsi heidät pois ostoskeskuksesta. Nuorten kanssa käydyn keskustelun perusteella selvisi, että nuorilla oli joskus ollut mahdollisuus käyttää yhden paikallisen kerrostalon kerhuhuonetta kokoontumiseen. Tämä oli kuitenkin evätty heiltä kerhuhuoneessa tapahtuneen häiriökäyttäytymisen vuoksi. Ammattikorkeakoulunopiskelijat ottivat yhteyttä kerrostalon asukasyhdistykseen ja isännöitsijään, ja lupa kerhuhuoneen käyttämiseen projektitarkoitukseen saatiin.

Kerhohuoneeseen järjestettiin ideointitilaisuus, jonne ”löydetyt” nuoret kutsuttiin ystävineen. Tilaisuudesta myös tiedotettiin alueella julistein ja käytiin kertomassa siitä läheisimmällä yläkoululla. Paikalle saapuivat juuri ne viisi nuorta, jotka opiskelijat olivat aiemmin tavoittaneet. Tilaisuudessa nuorten tilakysymys nousi akuuttina asiana esille.

Tilaisuudessa pohdittiin yhdessä kahvi- ja keksitarjoilun kera sitä, mitä nuoret voisivat ja haluaisivat omalla asuinalueellaan ja sen hyväksi tehdä. Yhteisen tekemisen muodoksi alkoi hahmottua asuinalueen bussipysäkkien tuunaaminen. Idea tähän nousi asuinaluekartoituksessa esiin tulleesta huomiosta ja huolesta alueen yhteisestä omaisuudesta, jota turmeltiin. Vandalismin kohteena olivat muun muassa jo itsessäänkin harmaat ja rumat bussipysäkit. Yhteisötaiteesta saatujen kokemusten mukaan nuorten omat, ympäristöönsä suunnittelemat ja tuottamat teokset ovat saaneet olla kohtuullisen hyvin rauhassa vandalismita (ks. esim. Coutts ja Rusling 2002). Yhteisötaide onnistuessaan antaa nuorille voimaantumisen tunteen ja kokemuksen onnistumisesta, joka heijastuu myös nuorten muille elämänalueille (Kurki 2000). Lisäksi se tuo ympäristöön käyttäjäkuntansa, tässä tapauksessa nuorten leiman. Parhaimmillaan se lisää näin tunnetta paikan hallussa pitämisestä, aivan kuten seinägraffiitit voidaan tulkita alueiden merkkäämiseksi nuorten omina paikkoina.

Alueen nuorisotyöntekijään oltiin yhteydessä tila- ja toimintamahdollisuuksiin kartoittamiseksi. Nuorisotyöntekijä oli kiinnostunut yhteistyöstä alueella, mutta käytännössä nuorisotyön järjestäminen oli vaikeaa alueella tilakysymyksen vuoksi.

Opiskelijat ja nuoret kokoontuivat syksyn 2006 aikana kerhohuoneeseen tuunaamaan bussipysäkkitaidetta. Tuloksena syntyi ”Taivas ja helvetti”, vanerille maalattu kolmiosainen taideteos, joka kuvastaa nuorten taiteilijoiden mukaan toisaalta sitä, mitä elämä omalla asuinalueella voi huonoimmillaan olla, toisaalta unelmia paremmasta. Taideteoksen julkistamistilaisuus järjestettiin 30.1.2007. Tilaisuuteen oli kutsuttu paikallinen väestö yleisellä kutsulla, paikallinen asukasyhdistys, nuorten vanhemmat ja lehdistö. Paikalle tuli van-

hempia ja asukasyhdistyksen edustus sekä toimittaja. Myös kaikki nuoret saapuivat julkistamistilaisuuteen. Nuoret saivat julkistamistilaisuudessa mahdollisuuden tuoda esiin alueen tilaongelman, johon paikallinen asukasyhdistys lupasikin parannusta tarjoamalla nuorten käyttöön kerrostalon kerhotilan.

**KUVA 1. Bussipysäkki-
taidetta tuunaamassa**

**KUVA 2. "Taivas ja
Helveti"**

**KUVA 3. Bussipysäkin
julkistamistilaisuus**

"Tuunaa bussipysäkkisi" oli nuorten kohdalla yksittäinen syksyn mittainen tapahtuma. Sosiaalipedagogisen näkemyksen mukaan yksittäinenkin positiivinen kokemus, joka lisää tunnetta osallisuudesta omaan elämään ja ympäristöön, saattaa olla sysäys laajempaan voimaantumiseen omassa elämässä. Tällä hetkellä projektin nuoret saavat käyttää kerhotilaa kokoontumiseensa. Tämä samainen porukka on myös tällä hetkellä nuorisotoimen aktiiviasiakkaana. Heillä on omalla asuinalueellaan pysyvä muistomerkki, joka kertoo siitä, että he asuinalueen käyttäjäryhmänä ovat tulleet kuulluiksi.

Lasten yhteisöllisyyttä yhteisötaiteella

Toisena osaprojektina alueella järjestettiin kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman opiskelijoiden voimin 1. luokan ja esikoulun oppilaille yhteisötaideprojekti, joka käsitteli lasten omaa asuinalueetta. Tämä osaprojekti toteutettiin yhdessä paikallisen alakoulun ja päiväkodin kanssa. Projektin tavoitteena oli lisätä lasten tuntemusta omasta asuinalueestaan ja näin lisätä turvallisuuden tuntua asuinalueella ja tunnetta sitä, että myös asuinalueen pienimmillä käyttäjillä on oikeus olla osallisia omalla asuinalueellaan. Tavoitteena oli myös antaa lapsille tilaisuus käsitellä mahdollisia pelkoja, joita asuinalueella liikkua kohtaa. Yhtenä osatavoitteena oli lisätä yhteisöllisyyt-

tä esikoululaisten ja 1. luokan oppilaiden kesken yhteisen ja yhteisöllisen tekemisen kautta.

Toiminta toteutettiin ammattikorkeakoulun opiskelijoiden järjestämässä työpajoissa, johon osallistui sekaisin sekä esikoululaisia että 1. luokan oppilaita. Ensin oppilaat valokuvasivat kertakäyttökameroilla oman asuinalueen mieluisia sekä ikäviä ja pelottavia paikkoja. Valokuvaukset toteutettiin pienryhminä kävellen omalla asuinalueella. Jälkeenpäin valokuvia katseltiin yhdessä pienryhmissä ja niistä keskusteltiin.

Valokuvien pohjalta työstettiin esikoululaisten ja ensimmäisen luokan oppilaiden yhteisissä työpajoissa pienoismalleja ihanneympäristöstä erilaisia materiaaleja käyttäen. Pienoismalleihin sisältyi myös toivomuskaivo, johon lapset saivat lapulle kirjoittaen tai piirtäen kuvata asioita, joita he toivoisivat omaan ympäristöönsä. Näistä pienoismallituotoksista järjestettiin näyttely koulun muille lapsille ja projektin lopputapahtumaan.

KUVA 4. Asuinaluetta suunnittelemassa

KUVA 5. Toivomuskaivo

KUVA 6. Ihannepiha

Asuinalueella liikkuminen ja siihen tutustuminen esimerkiksi kameroiden avulla tekee aluetta tutummaksi ja näin turvallisemmaksi lapsille. Liikkuminen ympäristössä myös harjaannuttaa lapset tunnistamaan ympäristöstään asioita, niin mielenkiintoisia kuin vaarallisiakin. Ympäristösuhde onkin vastavuoroinen asia: toisaalta ympäristön tulee huomioida eri ikäiset käyttäjänsä ja toisaalta lasten tulee sopeutua tunnistamaan ympäristön tarjoamat vihjeet sekä vaarat (Kyttä 2008). Päästessään aktiivisesti käyttämään ympäristöään lapset kehittyvät taitaviksi vihjeiden tulkitsijoiksi ja pystyvät hyödyntämään ympäristöään useisiin erilaisiin tarkoitukseen (Miettinen 2005).

Työpajatyöskentelyn huipennukseksi lapset työstivät pienoismallien pohjalta yhteisötaideteoksen asuinalueeseensa bussipysäkille. Taideteos sijoitettiin nuorten työstämän bussipysäkin viereiselle bussipysäkille, ja näin saatiin alueelle yhtenäinen lasten ja nuorten työstämä bussipysäkkijatkumo, lasten ja nuorten näkyvä sormenjälki asuinalueen maisemakuvaan.

Viihdytään yhdessä asuinalueella -projektin lopputapahtuma

Molempien osaprojektien lopputapahtumat järjestettiin kyseisillä asuinalueilla, ja ne oli ensisijaisesti kohdennettu asuinalueen asukkaille. Tässä artikkelissa esitellyn osaprojektin (Tuunaa bussipysäkkisi ja Lasten yhteisötaiideprojekti) lopputapahtumana toimi koululla järjestetty tilaisuus, jossa tiedotettiin projektista ja projektin tuloksista sekä jaettiin vanhemmille ja muille alueen aikuisille tietoa toimivasta ja turvallisesta asuinalueesta ehkäisevän päihdetyön näkökulmasta. Tilaisuudessa oli mukana tutkija kertomassa asuinalueen merkityksestä lapsille ja nuorille. Lisäksi esillä oli lasten tekemä asuinalueenäyttely sekä kuvia nuorten bussipysäkkiprojektista.

Yhtenä tärkeänä teemana tapahtumassa oli virittää keskustelua siitä, miten yhteisöllisyyttä ja lasten ja nuorten huomioimista voitaisiin jatkaa asuinalueella ja laajemmin Mikkelissä. Keskustelun ydinteemana oli, millaisin menetelmin tai millaisella mallilla nuorten päihteidenkäyttöä voitaisiin nimenomaan omalla asuinalueella vähentää. Myös lopputapahtuma toteutettiin Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelijavoimin.

Pohdinta

Nuorten osallisuus heidän asuinalueellaan ja asuinalueen tiloissa heijastuu nuorten identiteettiin ja tätä kautta sen voi osaltaan nähdä syrjäytymisen ehkäisijänä. Osallisuus omalla asuinalueella on sekä toiminta- että tunnekysymys. Tilan haltuun otto ja haltuun saaminen ovat mitä suurimmassa määrin osallistumista omaan elämään, omaan yhteisöön, ja niillä voidaan nähdä olevan laajemmat ja kauaskantoisemmat kytkökset myös laajempaan yhteiskun-

taan osallistumiseen. Tunteena osallisuus liittyy elämänhallintaan, tunteeseen siitä, että olen osa ympäröivää yhteisöäni.

Osallisuutta asuinalueella voidaan tarkastella myös imagokysymyksen kautta. Osallisuus luo alueellista vetovoimaa, parhaimmillaan imua asuinalueeseen tai koko kaupunkiin sen leimautuessa lasten ja nuorten alueena. Etenkin nuorten kohdalla imagokysymyksellä on todettu olevan suuri vaikutus siihen, miten omalla asuinalueellaan viihdytään (Jukarainen & Tuhkunen 2004).

Viihdytään yhdessä asuinalueella -hanke on omalta osaltaan ollut sysäämässä alueen imagoa nuorisoystävällisempään suuntaan. Parhaimmillaan lasten ja nuorten paikallisidentiteetin vahvistaminen ja osallistuttaminen oman asuinalueen toimintamuotoihin ja heidän näkemisensä aktiivisina ja pätevinä alueensa käyttäjinä nostaa laajemminkin lapsi- ja nuorisoväestön arvostusta yhteiskunnassa.

Mukana olleille lapsille projekti tarjosi yhdenlaisen kokemuksen vaikuttamisesta omalla asuinalueella. Lapsia ja nuoria kuultiin ja heille tarjoutui tilaisuus saada ja ottaa omaa asuinalueettaan haltuun ja jättää sinne pysyvä muisto lapsena ja nuorena olemisesta tietynä aikana tietyllä asuinalueella. Nuoret saivat käyttöönsä kerhotilan, mikä osaltaan vahvistaa tunnetta siitä, että osallisuus ei ole näennäistä, vaan omalla panoksella on konkreettisia seuraamuksia. Nuorten aktiivisuudesta yhtenä osoituksena voidaan pitää myös sitä, että nuoret ovat löytäneet tiensä lähimmälle nuorisotalolle ostoskeskuksen sijaan.

Lasten yhteisötaideprojektista esikoululaisten ja ensimmäisen luokan oppilaiden kesken on saatu Mikkelin ammattikorkeakoulun ja paikallisen alakoulun sekä päiväkodin välille pysyvä toimintamuoto. Koululaisten ja esikoululaisten keskinäisen toiminnan on koulussa ja päiväkodissa todettu parantavan yhteisöllisyyttä ja näin osaltaan helpottavan esikoululaisten kouluun siirtymistä. Toimintaa on myös kehitetty niin, että virtuaalisen oppimisympäristön kautta vanhemmilla on ollut mahdollisuus seurata lasten yhteisötaiteen työskentelyä

videoiden ja kuvien avulla. Toimintaa pyritään edelleen kehittämään pitkäkestoisemmaksi.

Sosiaalipedagogisesta näkökulmasta tarkasteltuna hanketta voi arvioida muun muassa siitä, miten hyvin se pystyi tukemaan lasten ja nuorten arjen hallintaa sekä aktiivista yhteiskuntaan kiinnittymistä (Nivala 2007; Tast 2008), ja tätä kautta ehkäisemään nuorten päihteiden käyttöä. Vaikutuksia tässä mielessä on vaikea arvioida lyhyellä tähtämellä. Kyseessä on lasten ja nuorten kokonaisvaltainen voimaantumisen ja osallisuuden tunne, jonka tulokset näkyvät vasta tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Alanen, Leena 1992. Modern childhood? Exploring the `child question` in sociology. University of Jyväskylä. Institute of Educational Research. Publication series A. Research reports 50. Jyväskylä: Kasvatustieteen tutkimuslaitos.
- Aula, Maria Kaisa 2007. Lapsen oikeus osallistua ja vaikuttaa. Puhe Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsen oikeuksien päivän seminaarissa 20.11.2007 Helsingissä. www.lapsiasia.fi/puheet ja kirjoitukset. Luettu 23.5.2008.
- Coutts, G & Rusling, L. 2002. Design, environment and community arts. *Art Education* 11, 41-47.
- Gretschel, Anu. 2002. Kunta nuorten osallisuusympäristönä. Nuorten ryhmän ja kunnan vuorovaikutussuhteen tarkastelu kolmen liikuntarakentamisprojektin laadunarvioinnin keinoin. *Studies in sport, physical education and health* 85. Jyväskylän yliopisto.
- Haarni, Tuukka 1997. Joustavia tulkintoja. Vallan ja olossulkemisen urbaania tulkintaa. Teoksessa Haarni, Tuukka, Karvinen, Marko, Koskela, Hille & Tani Sirpa (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 87- 104.
- Hanhivaara, Pirjo 2006. Maailmaa syleilevä osallisuus – osallisuuden suhde kouluun. *Nuorisotutkimus* 3 (24), 29–38.
- Hämäläinen, Juha & Kurki, Leena 1997. *Sosiaalipedagogiikka*. Helsinki: WSOY.
- Rart, Roger 1979. *Children's experiences of place*. New York: Irvington Publishers.
- Horelli, Liisa & Vepsä, Kirsti 1995. *ympäristön lapsipuolet*. Helsinki: ITLA.
- Jovero, Sari & Horelli, Liisa 2002. Nuoret ja paikallisuuden merkitys. Nuorten ympäristösuhteen tarkastelua Vantaan Koivukylä-Havukosken alueella. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B84. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Jukarainen, Pirjo & Tuhkunen, Anne 2004. *imagosta identiteettiin – Raja- ja syrjäseutujen nuorten muuttoliikkeen lähtökohtia*. Teoksessa Paju, Petri (toim.) *Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot –vuosikirja IV. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Stakes*, 94- 105.
- Kaivola, Taina & Rikkinen, Hannele 2003. Nuoret ympäristöissään. Lasten ja nuorten kokemusmaailma ja ympäristömielikuvat. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Karvonen, Sakari & Rahkonen, Ossi 2004. Hyvinvointi eriytyy alueellisesti – kasvavatko nuorten terveyden erot? . Teoksessa Paju, Petri (toim.) *Samaan aikaan toisaalla... Nuoret, alueellisuus ja hyvinvointi. Nuorten elinolot –vuosikirja IV. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Stakes*, 76.-83.
- Kuntalaki 17.3.1995/365.
- Kuure, Tapio, Vuori, Mika & Gissler, Mika 2002. Johdanto. Teoksessa Kuure, Tapio, Vuori, Mika & Gissler, Mika (toim.) *Viattomuudesta vimmaan. Lapsuudesta nuoruuteen – siirtymävaiheen tarkastelua. Nuorten elinolot –vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisosiain neuvottelukunta, Stakes*, 10-13.
- Kurki, Leena 2006. Kansalainen persoonana yhteisössään. Teoksessa Kurki, Leena & Nivala, Elina (toim.) *Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogiikkaan*. Tampere: Tampere University Press, 115-191.

- Kyttä, Marketta 1997. Children's independent mobility in urban, small town and rural environments. Teoksessa Camstra, Ronald (toim.) *Growing up in a changing urban landscape*. Assen: Van Gorcum, 41-52.
- Kyttä, Marketta 2003. Children in outdoor contexts. Affordances and independent mobility in the assessment on environmental child friendliness. Espoo. Helsinki university of technology. Center for urban and regional studies A 28.
- Kyttä, Marketta 2008. Hyvä ympäristö innostaa liikkumaan liikkumaan. Löytöretkeillä voi niin maalla kuin kaupungissa. *Lapsemme* (2).
- Lehtinen, Anja-Riitta 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylä: Sophi.
- Lundbom, Pia 2002. Porokkaan pientä, kettujen vapauttamista ja mielenosoittamista. Osallisuuden uudet muodot? Teoksessa Gretscher, Anu (toim.) *Lapset, nuoret ja aikuiset toimijoina. Artikkeleita osallisuudesta*. Helsinki: Humak, Suomen kuntaliitto, 107-120.
- Lynch, Kevin 1979. The spatial world of a child. Teoksessa Michelson, W & Levine, S. V. Michelson, E. (toim.) *The child in the city: today and tomorrow*. Toronto: University of Toronto press, 102-127.
- Lähteenmaa, Jaana & Virokannas, Elina 2006. Nuoret ja päihteet ehkäisevän päihdetyön tuotetarjottimella -määritelmää ja niiden seurauksia. Teoksessa Puuronen, Anne (toim.) *Terveystaju. Nuoret, politiikka ja käytäntö. Nuorisotutkimusverkosto, Nuorisotutkimusseura*. Julkaisuja 63, 98-110.
- Matthews, Hugh, Limb, Melanie & Taylor, Mark 2000. The 'street as thirdspace'. Teoksessa Holloway, Sarah L. & Valentine, Gill (toim.) *Children's geographies. Playing, living, learning*. London, New York: Routledge.
- Miettinen, Sari 2005. Lapsena lähiössä. 10-11-vuotiaiden näkökulma asuinalueensa tiloihin. *Lisensiaattitutkimus*. Jyväskylän yliopisto, Kasvatustieteen laitos. Julkaisematon.
- Nivala, Elina 2006. Kunnan kansalainen yhteiskunnan kasvatuksellisena ihanteena. Teoksessa Kurki, Leena & Nivala, Elina (toim.) *Hyvä ihminen ja kunnan kansalainen. Johdatus kansalaisuuden sosiaalipedagogikkaan*. Tampere: Tampere university press, 25-113.
- Nuorisolaki 72/2006.
- Noschis, Kaj 1992. Child development theory and planning for neighborhood play. *Children's environments. Theory, research, policy and applications. Children's changing access to public places* 9 (2), 3-9.
- Roivainen, Irene 1999. Sokeripala metsän keskellä. Lähiö sanomalehden konstruktiona. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 2.
- Strandell, Harriet 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus.
- Sääskilähti, Niina 1999. Kävelykatu kamppailun kohteena. Teoksessa Junkala, Pekka & Sääskilähti, Niina (toim.) *Kadun risteyksessä*. Jyväskylä: Atena, 87-104.
- Tast, Eeva 2007. Juuret ja siivet – sosiaalipedagoginen orientaatio varhaiskasvatuksessa. *Sosiaalipedagoginen aikakauskirja*, vol. 8, 17-50.
- Vehviläinen, Jukka 2006. Nuorten osallisuushanke. Arvioinnin loppuraportti. www.oph.fi/julkaisut. Luettu 26.5.2008.

Venäläinen, Tiina 2006. Media- ja ICT-tekniikat nuorten osallisuuden välineinä. Nuorisotutkimus 3 (24), 65-69.

Winchester , Hillary 1992. The construction and deconstruction of women´s roles in the urban landscape. Teoksessa Anderson, K. & Gale, F. (toim.) Inventing places. Studies in cultural geography. Melbourne: Longman Cheshire, 139-158.

KUULEMISTA JA VAIKUTTAMISTA EDISTÄVÄT TEKIJÄT NUORTEN KIRJOITTAMIEN ELÄYTYMISTARINOIDEN VALOSSA

Sanna Kuosmanen

Johdanto

Nuorten kuuleminen ja vaikuttaminen on nostettu viime vuosina esiin useissa eri yhteyksissä. Maaliskuussa 2006 voimaan tulleen Nuorisolain (72/2006) mukaan nuorille tulee järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn ja nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2004) tuodaan puolestaan esiin tavoite kehittää osallistumisessa tarvittavia valmiuksia. Lisäksi koulun oppimiskulttuurin ja toimintatapojen tulee tukea oppilaan kehittymistä osallistuvaksi kansalaiseksi sekä tukea oppilasta muodostamaan realistinen kuva omista vaikutusmahdollisuuksistaan. Myös Vanhasen hallituksen (2003–2007) kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelman (2005) yhtenä keskeisenä tavoitteena on, että koulu ja oppilaitokset tukevat kasvua aktiiviseen ja demokraattiseen kansalaisuuteen elinikäisen oppimisen periaatteen mukaisesti.

Civic Education Study -tutkimuksen mukaan suomalaisilla nuorilla on hyvät yhteiskunnalliset valmiudet tietojen ja taitojen osalta, mutta ne eivät useinkaan johda sellaisiin kansalaisyhteiskuntaan, jotka kannustaisivat nuoria yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja toimintaan. Tutkimuksen Suomen koordinaattorina toiminut Sakari Suutarinen onkin todennut, että nuoret näyttävät oppivan Suomessa jo koulussa, että he eivät voi vaikuttaa eikä heidän kannata edes yrittää. (Suutarinen ym. 2001, 10–42.) Haluttaessa edistää nuorten kuulemistä ja vaikuttamista, on tärkeää tietää niistä tekijöistä, jotka nuorten itsensä mielestä auttavat ja edistävät nuorten aktiivisuutta ja halukkuutta osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja päätöksentekoon. Yhtä tärkeää on olla selvillä tekijöistä, joiden nuoret kokevat estävän osallistumista ja aktiivisuutta.

Tässä artikkelissa tarkastellaan eteläsavolaisten nuorten yhteiskunnallisen osallistumisen esteitä ja edellytyksiä. Artikkelin pohjautuu Mikkelin ammatti- korkeakoulun hallinnoimassa *Nuorten elinolojen kehittäminen Etelä-Savossa* -hankkeessa kerättyyn aineistoon. Hanke toteutettiin vuonna 2007 ja sen pääasiallisena tuloksena laadittiin Etelä-Savon nuorisopoliittinen toimenpideohjelma vuosille 2008–2012. Toimenpideohjelman tavoitteena on nuorten elinolojen ja nuoruuden erityispiirteiden esille nostaminen ja nuorten edunvalvonta maakunnallisessa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa, päätöksenteossa ja kehittämistoiminnassa sekä poikkihallinnollisen yhteistyön edistäminen nuorten elinolojen kehittämisessä. Samalla tuodaan myös esiin nuorten ääntä oman elin- ja kasvuympäristönsä kehittämisessä.

Aineisto ja aineistonkeruu

Artikkelin pohjana olevan nuorten kuulemisen ja vaikuttamisen esteitä ja edellytyksiä kartoittavan aineiston keruumenetelmäksi valittiin kirjallinen eläytymismenetelmä, sillä kartoituksessa haluttiin tavoittaa nuorten oma ääni ilman etukäteisoletuksia. Eläytymismenetelmällä tutkimusaineiston keräämisen keinona tarkoitetaan lyhyiden tarinoiden kirjoittamista tutkijan antaman ohjeen mukaisesti. Vastaajille annetaan kehyskertomukseksi nimetty lyhyt orientaatio, jonka herättämien mielikuvien pohjalta he kirjoittavat kertomuksen. (Eskola & Suoranta 2001, 110.) Eläytymismenetelmällä tuotetut kertomukset ovat mahdollisia tarinoita siitä, mikä saattaa tai on saattanut toteutua tai mitä eri asiat merkitsevät (Eskola 1997, 5-6). Menetelmän avulla saadut vastaukset kertovat niistä säännöistä ja tavoista, joiden vastaajat kuvittelevat vaikuttavan ihmisten toimintaan, valintoihin ja sosiaaliseen käyttäytymiseen.

Aineistonkeruuta varten laadittiin kaksi kehyskertomusta. Niissä varioitavina tekijöinä olivat nuorten aktiivisuus ja halukkuus osallistua / passiivisuus ja haluttomuus osallistua päätöksentekoon. Oleellista oli selvittää, mikä nuorten vastauksissa muuttui, kun tätä tutkimuksen kannalta keskeistä elementtiä varioitiin. Kehyskertomuksista laadittiin mahdollisimman lyhyet ja yksinkertai-

set, sillä pitkät ja sisällöllisesti laajat kehyskertomukset voivat tarjota vastaajille liian paljon ajattelua ohjaavia virikkeitä.

KEHYSKERTOMUS A

Erään Etelä-Savossa sijaitsevan kunnan nuoret ovat aktiivisia ja osallistuvat mielellään kuntaa ja omia elinolojaan koskevaan päätöksentekoon. Nuoret viihtyvät paikkakunnalla ja ovat tyytyväisiä siihen, kuinka heidän mielipiteensä huomioidaan kunnassa.

Eläydy paikkakunnalla asuvan nuoren asemaan. Kirjoita sitten pieni ja vapaamuotoinen kuvaus siitä, millainen kunta on kyseessä. Pohdi kuvauksessasi, mikä saa nuoret osallistumaan aktiivisesti yhteiseen päätöksentekoon ja millaisia keinoja kunnassa on käytössä nuorten kuulemiseksi.

KEHYSKERTOMUS B

Erään Etelä-Savossa sijaitsevan kunnan nuoret ovat passiivisia eivätkä osallistunut mielellään kuntaa ja omia elinolojaan koskevaan päätöksentekoon. Nuoret eivät viihdy paikkakunnalla ja ovat tyytymättömiä siihen, kuinka heidän mielipiteensä huomioidaan kunnassa.

Eläydy paikkakunnalla asuvan nuoren asemaan. Kirjoita sitten pieni ja vapaamuotoinen kuvaus siitä, millainen kunta on kyseessä. Pohdi kuvauksessasi, miksi nuoret ovat haluttomia osallistumaan aktiivisesti yhteiseen päätöksentekoon.

Kartoituksen aineisto kerättiin kolmen mikkeliäläisen koulun opiskelijoilta keväällä 2007 (n = 96). Vastaajat olivat 16–18 –vuotiaita. Tyttöjen osuus vastaajista oli 67 % (n = 64) ja poikien osuus 33 % (n = 32). Kolme neljäsosaa vastaajista oli lukiolaisia vajaan neljänneksen ollessa ammattiopiston opiskelijoita. Kartoitukseen osallistuneet opiskelijat valikoituivat heidän opettajiensa tavoitettavuuden ja aktiivisuuden perusteella.

Aineisto kerättiin neljänä eri ajankohtana toukokuussa 2007 oppituntien alussa. Vastaajille annettiin lyhyet ohjeet vastaamisesta. Kartoituksen tarkoitusta ja tutkimuskysymyksiä ei vastaajille kuitenkaan etukäteen kerrottu, sillä heitä

ei haluttu johdatella vastaamaan tietoisesti tutkimuskysymyksiin ja näin haluttiin mahdollistaa vapaa tarinoiden kirjoittaminen. Kehyskertomukset jaettiin siten, että joka toinen vastaaja sai kehyskertomuksen A ja joka toinen kehyskertomuksen B. Vastaajat eivät ennen vastaamistaan tiedeneet, että kehyskertomuksesta oli kaksi eri versiota. Myös tällä haluttiin varmistaa mahdollisimman ennakkokäsityksistä vapaa ja ohjailematon kirjoittaminen. Aikaa kertomusten kirjoittamiseen kului noin 15 minuuttia. Tuotetut eläytymistarinat analysoitiin aineistolähtöisesti kevyellä sisällönanalyysipohjaisella teemoittelulla.

Aineistonkeruumenetelmänä eläytymismenetelmä edellyttää vastaajilta kykyä eläytyä kuvitteelliseen tilanteeseen sekä ilmaista ajatuksiaan kirjoittamalla. On mahdollista, että kaikki vastaajat eivät ole kokeneet kirjoittamista itselleen luonnolliseksi ja parhaaksi mahdolliseksi ilmaisutavaksi, ja tarinoiden pituus ja kirjoitustyyli vaihtelivatkin jonkin verran. Poikien tarinat olivat tyttöjen tarinoita hieman lyhyempiä, joskaan tämä ero ei ollut koko aineistoa koskeva. Vertailua lukiolaisten ja ammattiopistolaisten välillä ei tehty. Useat vastaajat kysyivät mahdollisuutta kirjoittaa tarinamuodosta poiketen ja tähän annettiin mahdollisuus. Vaikka eläytymismenetelmän ideaan kuuluu juuri tarinoiden tuottaminen, pidettiin itse asiassisältöä kirjoittamismuotoa tärkeämpänä ja vastaajia haluttiin rohkaista kirjoittamaan ajatuksiaan muotoseikoista piittaamatta. Kerätyssä aineistossa vastausten muoto vaihtelikin tarinamuotoisista kirjoituksista ja tenttivastauksen tyyllisistä vastauksista aina ranskalaisiin viivoihin saakka. Osa tarinoista oli ilmiänsultaan hyvin lyhyitä ja kieleltään kömpelöitä, mutta tarinoiden pituus ja muoto eivät kuitenkaan osoittautuneet vastausten sisältöä ja niiden antoisuutta määrittäviksi tekijöiksi ja kaikki vastaukset pidettiin analyysissä mukana.

Kokemus arvostuksesta tärkeää

Kokemus kuulluksi tulemisesta oli sekä tyttöjen että poikien tarinoissa tärkeä nuorten vaikuttamishalua lisäävä tekijä. Kunnan toivottiin huomioivan nuorten mielipiteet ja ilmaisevan kiinnostuksensa nuorten ajatuksista. Keskeistä oli

myös se, että nuorille osoitetaan, kuinka heidän mielipiteensä käsitellään kunnassa. Aikaisemmat kokemukset nuorten mielipiteiden sivuuttamisesta ja näkyvien vaikuttamistulosten puute aiheuttivat turhautumista, ”kukaan ei kuitenkaan kuuntele”.

Myös kokemus arvostuksesta oli molempien sukupuolten tarinoissa yhteydessä haluun osallistua päätöksentekoon. Tarinoiden mukaan on tärkeää, että kunnan suhtautuminen nuoriin on positiivista ja se tuodaan myös aktiivisesti esiin. Kirjoittajien mukaan kunnan tulisi viestittää, että nuorten tahdotaan viihtyvän kunnassa, jäävän sinne ja mahdollisesti myös myöhemmin palaavan kuntaan. Osallistumiseen motivoiva kunta on tarinoiden perusteella lisäksi tasapuolinen suhteessa eri-ikäisiin ja pitää huolta nuorten asioista. Kokemus arvostuksesta ilmeni tarinoissa myös nuorille järjestettyinä tapahtumina ja toimintoina, sekä nuorille tarjottuina vapaa-ajanviettomahdollisuuksina. Passiivisuutta selitettiin puolestaan sillä, että kunnan huomio ja toiminnot keskitetään pääsääntöisesti vanhempiin ikäluokkiin ja nuorten koettiin jäävän takalalle. Myös tuntemus siitä, että nuoriin ei haluta sijoittaa, tuotiin tarinoissa esiin.

”Tässä kunnassa tahdotaan, että nuoret viihtyisivät siellä.” (poika)

”Nuorten mielipiteitä kuunnellaan ja he tietävät että heillä on mahdollisuus vaikuttaa asioihin, jolloin he osallistuvat yhteiseen päätöksentekoon.” (poika)

”Thannekunnan alueella ei ajatella nuoruuden tarkoittavan kokemusten puutetta.” (poika)

”Kunta on aidosti kiinnostunut nuorien mielipiteistä ja kunta ottaa huomioon nuorten tarpeet.” (tyttö)

”Aikuiset tuovat kuntansa nuorista esille myös positiivisia puolia.” (tyttö)

”Nuoret ovat aikaisemmin yrittäneet vaikuttaa päätöksiin huonolla menestyksellä, joten he eivät enää edes yritä.” (poika)

”Nuoret ovat haluttomia osallistumaan mihinkään, koska heitä ei kuunnella. Kunnassa ei oteta nuorten tarpeita ja haluja huomioon. Kaikki

huomio tuntuu menevän eläkeläisten ja huono-osaisten ongelmiin, mutta nuoret ovat huonompi-osaisia myös.” (tyttö)

Vaikuttamisen mielenkiintoisuus ja nuorten näköisyys innostaa osallistumaan

Nuorten aktiivisuutta sekä tyttöjen että poikien tarinoissa näytti vahvasti edistävän vaikuttamismahdollisuuksien mielenkiintoisuus ja nuorten näköisyys. Mielenkiintoisuutta kuvattiin tarinoissa usein asioiden näyttävyydeksi ja selkeydeksi. Myös esillä olevien asioiden sitominen nuorten elämään koettiin tärkeäksi. Tarinoissa tuotiin esiin myös tiedon tärkeys – nuoret tarvitsevat tietoa käsiteltävistä asioista ja päätöksenteon tärkeydestä sekä siitä, kuinka he käytännössä voivat vaikuttaa. Myös tietoa päätöksenteon resursseista ja rajoitteista kaivattiin. Asiat tulisi tuoda aktiivisesti ja näyttävästi esille, paperilaput ilmoitustauluilla eivät herätä nuorten mielenkiintoa. Myös asioiden sitominen nuorten elämään oli tarinoissa tärkeä nuorten vaikuttamishalua edistävä tekijä. Poikien tarinoissa nuorten osallistumisaktiivisuuteen liitettiin lisäksi yksittäisiä mainintoja kunnan päätöksenteon nuorekkuudesta. Kirjoittaja piti tärkeänä, että kuntapäätäjissä on myös nuorempia henkilöitä.

”Ja asioiden pitää jollakin tavalla liittyä nuorten elämään, muuten ne eivät kiinnosta.” (poika)

”Jos nuorten halutaan osallistuvan johonkin heidän mielenkiintonsa pitää saada herätettyä tavalla tai toisella. Ei pelkkä paperilappu jossain koulun ilmoitustaululla riitä. Pitää hoitaa asian esittäminen näkyvästi ja mielenkiintoisesti.” (tyttö)

”Nuoret saisi osallistumaan aktiivisemmin päätöksentekoon, jos asioista mainostettaisiin enemmän ja selkeämmin. Asiat pitäisi esittää mielenkiintoisina eikä kuivina ja tylsinä asioina.” (tyttö)

Nuoret toivovat konkreettisuutta ja helppoutta

Nuorten vaikuttamista edistävänä tekijänä tuli esiin myös konkreettisten ja helppojen vaikuttamismahdollisuuksien aktiivinen tarjoaminen aikuisten taholta.

Molemmat sukupuolet toivat tarinoissaan esiin, että nuorille tulisi olla tarjolla konkreettisia ja yksinkertaisia mahdollisuuksia omien ajatusten kertomiseen. Tarinoissa toivottiin muun muassa helpompia mahdollisuuksia aloitteiden tekemiseen ja omien ideoiden esiintuomiseen. Myös suoria mahdollisuuksia olla yhteydessä päättäjiin toivottiin. Sekä tytöt että pojat ilmaisivat tarinoissaan myös aikuisten aktiivisuuden ja avun tärkeyden. Erityisesti tytöt ilmaisivat tarinoissaan vaikuttamisen vaikeuden ja outouden estävän aktiivista vaikuttamista. Päätöksentekoon liittyviä asioita kuvattiin itselle uusiksi ja vieraiksi, mistä saattoi johtua myös päätöksenteon kokeminen vieraaksi ja pelottavaksi. Osallistumista pidettiin lisäksi työläänä ja aikaa vievänä. Vaikuttamisen vaikeaksi ja oudoksi kokemisen lisäksi sekä tyttöjen että poikien tarinoissa kuvattiin epätietoisuutta vaikutusmahdollisuuksista. Epätietoisuus näyttäytyi tarinoissa opastuksen, tiedottamisen ja neuvojen puutteena sekä yleisenä tietämättömyytenä vaikuttamismahdollisuuksista. Tietämättömyys siitä, kuinka tulisi toimia tai keneen tulisi ottaa yhteyttä, oli kirjoituksissa usein esillä.

Konkreettisiin vaikutusmahdollisuuksiin liittyen tarinoissa korostettiin myös osallistumisen konkreettisten ja näkyvien – mielellään myös nopeiden – seurausten tärkeyttä. Nuoret tarvitsevat uskoa siihen, että heidän mielipiteillään on oikeasti merkitystä. Tarinoiden mukaan on erityisen tärkeää, että nuoret näkevät, että heidän ideansa ja mielipiteensä todellakin huomioidaan ja käsitellään. Esimerkkinä toivottiin, että nuorten vastustamat aloitteet eivät pääsisi läpi ilman uutta käsittelyä. Aktiivinen nuorten mielipiteiden kysyminen lisäsi tarinoissa myös nuorten aktiivisuutta ja kuulluksi tulemisen tunnetta. Mielipiteiden kysymistä kuvattiin nuorille järjestettävänä äänestyksinä, kyselyinä ja kartoituksina nuoria koskevissa asioissa. Kyseessä olevan asian ei välttämättä tarvitse olla suuri, myös pienemmistä asioista haluttiin päästä sanomaan mielipide sitä kysyttäessä. Osallistumisen tulisi kuitenkin olla vaivatonta, mitä kuvasi erään pojan kirjoitus – kirjoituksessa toivottiin nuorten mielipiteiden kysymistä, mutta ehdottomasti kouluajalla.

Tyttöjen tarinoissa nuorten osallistumisaktiivisuuteen oli vähäisemmissä määrin yhteydessä myös nuorten mukaan ottaminen erilaisiin kehittämishankkei-

siin ja toimintaan. Tarinoissa tuotiin esiin osallistumisen mielekkyys silloin, kun nuorille tarjotaan mahdollisuus ideoida ja toimia aikuisten ohella. Tähän liittyen myös vastuun antamisen nuorille nähtiin lisäävän osallistumishalukkuutta. Esimerkiksi omien harrastetilojen kunnossapito ja onnistumisen tunne saavat kirjoittajien mukaan nuoret osallistumaan jatkossakin. Päätäntävallan mukana tulisi siis saada myös vastuuta, kuitenkin aikuisten avulla ja tuella.

”Nuorille pitäisi järjestää jokin keskustelutilaisuus, jossa jokainen voisi kertoa kaupungin päättäjille toiveitaan. Ja mielellään jos tällaisia voisi järjestää säännöllisesti, se parantaisi asioiden esittämistä päättäjille.” (tyttö)

”Samalla, kun nuoret saavat päätäntävältä, heille annetaan enemmän vastuuta. Esim. harrastustilojen kunnossapito on nuorten vastuulla aikuisten avustuksella.” (tyttö)

”Kunta voisi järjestää erilaisia tapahtumia joiden suunnittelussa nuoret olisivat mukana.” (tyttö)

”Kunnan- ja nuorisovaltuusto pitävät säännöllisin väliajoin kyselyjä, joissa kysellään ovatko nuoret tyytyväisiä ja mitä he toivovat kunnan ja nuorisovaltuuston tekevän.” (tyttö)

”Koulussa nuoret antavat mielipiteitä asioista ja koulu vie heidän mielipiteensä eteenpäin.” (poika)

”Nuoret tuskin ovat haluttomia, he vain kuvittelevat osallistumisen olevan liian työlästä... keneen ottaa yhteyttä, minne ilmoittaa mistäkin jne...? Ehkä nuorten vaikuttamismahdollisuudet pitäisi tuoda paremmin esille, näin päättäjätkin saisivat vastauksia!” (tyttö)

”Nuoret eivät ole kiinnostuneita päätöksenteosta, sillä heillä ei ole välttämättä tietoa kuinka toimia. (poika)

Nuorisovaltuustot luovat mahdollisuuksia vaikuttamiselle

Tyttöjen tarinoissa korostui lisäksi nuorisovaltuustotoiminnan tukeminen osallistumista edistävänä tekijänä. Tarinoissa pidettiin tärkeänä nuorisovaltuustojen omaa aktiivisuutta sekä sitä, että aikuiset todellakin kuuntelevat

valtuuston mielipiteitä. Ihannelilanteessa nuorisovaltuusto ei jää erilliseksi toimielimeksi, vaan sen kannanotot otetaan oikeasti huomioon päätöksenteossa. Myös oppilaskuntien ja nuorten vaikuttajaryhmien tukemisen nähtiin edesauttavan nuorten vaikuttamismahdollisuuksia. Suotavana nähtiin erityisesti oppilaskuntien ja nuorisovaltuustojen yhteistyö. Poikien tarinoissa nuorisovaltuustojen ja oppilaskuntien merkitys jäi tyttöjen tarinoita huomattavasti vähäisemmäksi, nuorisovaltuustot mainittiin vain ohimennen eikä niiden merkitystä juuri pohdittu.

”Kunnan nuortenvaltuuston ja oppilaskuntien toimintaa tuetaan ja nämä elimet eivät jää erillisiksi vaan ne otetaan huomioon oikeassa päätöksenteossa.” (tyttö)

”Nuorten päävaikutusväylä tässä kunnassa on kunnan nuorisovaltuusto. Innokkaita nuoria valtuustossa riittää ja kaikki nuoret pääsevät osallistumaan sen toimintaan, mm. äänestämällä. Nuorisovaltuusto on aktiivisesti mukana myös kunnanvaltuustossa. Nuorisovaltuusto tiedottaa asioistaan muille nuorille. Nuorisovaltuusto järjestää nuorisolle tapahtumia ja vaikuttaa nuoria koskeviin päätöksiin.” (tyttö)

”Nuoria kannustetaan myös koulussa vaikuttamaan yhteiskunnallisiin asioihin.” (tyttö)

Nuorille suunnattujen toimintojen puute lisää passiivisuutta

Nuorille suunnattujen tapahtumien, palvelujen ja toimintojen puute näyttäytyi molempien sukupuolten tarinoissa selkeänä nuorten passiivisuutta lisäävänä tekijänä. Tapahtumien puutteen koettiin muun muassa tylsistyttävän nuoria. Kirjoituksissa kuvattiin monisanaisesti nuorille suunnattujen palvelujen puutetta ja vapaa-ajanviettomahdollisuuksien ja –paikkojen vähäisyyttä nuorten passiivisuutta perusteltaessa, mutta tarinoista ei käynyt suoraan ilmi, miksi nämä seikat koettiin niin voimakkaasti passivoiviksi tekijöiksi. Tarinoissa oli kuitenkin nähtävissä, että mikäli nuoria ei konkreettisesti huomioida, into ja halu vaikuttaa vähenevät.

”Nuorille on vähän toimintaa ja tämän takia nuoret ovat haluttomia edistämään kunnan asioita.” (poika)

”Nuoret eivät osallistu päätöksentekoon, koska he ovat tylsistyneitä. Heille pitäisi löytää aktiviteetteja kunnassa.” (poika)

”Kunta on kuihtumassa ja nuoret siis siinä samalla. Kunnan tarjoamat palvelut nuorille ovat todella vähäisiä, nuorisotalokin on auki hikiseen kerran viikossa.” (tyttö)

Pohdinta

Aineistonkeruumenetelmänä käytetty kirjallinen eläytymismenetelmä ja sen avulla tuotetut tarinat muodostivat aineiston, joka antoi monipuolisesti vastauksia mielenkiinnon kohteena olleisiin kysymyksiin. Käytetyissä kehyskertomuksissa vastaajia pyydettiin eläytymään kertomuksessa kuvatun ”eteläsavolaisen nuoren asemaan”. Kaikki vastaajat olivat itsekin nuoria ja he joko asuivat tai opiskelivat Etelä-Savossa. Näiden seikkojen voidaan uskoa helpottaneen eläytymistä ja siten myös tarinan kirjoittamista. Myös aineiston todettiin olleen riittävä ja kerätyllä aineistomäärällä tavoitettiin mielenkiinnon kohteena olleiden kysymysten kannalta olennainen tietoaimes. Vaikka eläytymismenetelmää on kritisoitu siitä, että se usein tuottaa stereotyyppisiä kuvauksia, voidaan tarinoiden katsoa olevan realistisia ja mahdollisia vallitsevassa nuorisokulttuurissa ja ilmentävän nuorten yleisimpiä käsityksiä.

Kerätyn aineiston antina voidaan pitää nuorten näkökulman esiin saamista. Saadut tulokset lisäävät ymmärrystä nuorten suhtautumisesta yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja päätöksentekoon osallistumiseen. Tehtävänannon ja kehyskertomusten ohjaamina kerätyissä eläytymistarinoissa keskityttiin pohtimaan osallistumista ja vaikuttamista pääasiassa kunnallisen päätöksenteon näkökulmasta. On mielenkiintoista, että monet nuoret pohtivat vastauksissaan asiaa myös laajemmin ja luovemmin liittäen osallistumiseen muun muassa laajemmin nuorten hyvinvointiin ja viihtyvyyteen liittyviä seikkoja. Jatkossa aihetta olisi antoisaa tarkastella myös laajemmin, rajaamatta osallistumista tehtävänannossakaan kunnalliseen toimintaan ja päätöksentekoon.

Huolimatta värikkäistä ja sisältörikkaista vastauksista, tuotetut tarinat olivat pääasiassa lyhyitä ja epäröiviä, ja vastauksista välittyi kokemus siitä, että aihe koettiin vaikeaksi. Moni vastaaja myös liitti tarinoihinsa kommentteja siitä, että ei mielestään osannut tarkastella aihetta tai ei tiennyt asiasta tarpeeksi. Vastauksista välittyy tunne, että nuorten on vaikea hahmottaa omia osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksiaan tai ymmärtää, mikä ylipäättään on vaikuttamista. Tämä kertoo omaa kieltään myös siitä, kuinka haastavasta tehtävästä nuorten vaikuttamismahdollisuuksien ja – halukkuuden kehittämisessä on kysymys. Aktiiviseksi kansalaiseksi kasvun tukemisen kannalta onkin tärkeää, että kaikilla nuorilla on riittävästi tietoa vaikuttamismahdollisuuksista sekä taitoja ja motivaatiota käyttää tätä tietoa. Nuoret tarvitsevat todellisia vaikuttamismahdollisuuksia sekä aikuisten tukea niiden hyödyntämiseen.

Koulut mahdollistavat luontevan ja kaikki nuoret tavoittavan areenan vaikuttamisvalmiuksien kehittämiseksi. Kuntien tulisikin sitoutua nuorten vaikuttamistietojen ja -taitojen lisäämiseen sekä vaikuttamisvalmiuksien kehittämiseen kaikissa peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa. Erityisesti koulujen luokkatoimintaa kehittämällä voidaan lisätä kaikkien nuorten vaikuttamisvalmiuksia ja -mahdollisuuksia. Tutussa ympäristössä tapahtuvalla vaikuttamisen harjoittelulla voidaan ylittää osallistumisen esteeksi koettu vaikuttamisen vaikeus ja outous. Lisäksi kaikille nuorille tarjoutuu näin mahdollisuus saada oppimiskokemuksia vaikuttamisesta kouluaikana tapahtuvan toiminnan kautta.

Myös nuorten kokemusta kuulluksi tulemista tulee vahvistaa ottamalla nuorten kuuleminen kaikissa nuoria koskevissa asioissa osaksi kuntien normaalia päätöksentekoa. Tämä edellyttää kunnilta sellaisen vuorovaikutteisen järjestelmän kehittämistä nuorten ja kunnan viranhaltijoiden välille, joka mahdollistaa nuorten todellisen ja konkreettisen kuulemisen. Nuorten tulee saada omat mielipiteensä joustavasti esille ja myös kuntien viranhaltijoilla tulee olla mahdollisuus viestittää nuorille heitä koskevien asioiden tulemisesta käsiteltäväksi. Nuorten kokemus mielipiteiden sivuuttamisesta on asia, joka kunnis-

sa tulee huomioida ja nuorten tulisikin saada selkokieline ja ymmärrettävä palaute kaikista yhteydenotoista ja kommentteista, joita he esittävät. Vaikuttamistaitojen ja kokemusten kartuttamiseksi kunnissa tulisi aktivoida myös lakisääteisten oppilaskuntien toimintaa nuorten laaja-alaisina osallistumis- ja vaikuttamisfoorumeina. Myös nuorten ja alueen päättäjien kohtaamisille ja vuoropuhelulle tulisi järjestää säännöllisiä mahdollisuuksia, mieluiten jonkin nuoria koskevan ajankohtaisen teeman puitteissa. Olennaista on, että nuorille syntyy todellisia vaikuttamiskokemuksia ja että nuorten kokemus kuuluksi tulemisesta vahvistuu.

LÄHTEET

Eskola J. 1997. Eläytymismenetelmäopas. Tampere: TAJU.

Eskola J. & Suoranta J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus.

Kansalaisvaikuttamisen politiikkaohjelma. Valtioneuvosto 2005. Saatavilla www-muodossa: URL:<http://www.vn.fi/tietoarkisto/politiikkaohjelmat/kansalaisvaikuttaminen/ohjelma/fi.pdf> (luettu 21.5.2008)

Nuorisolaki 72/2006. Saatavilla www-muodossa: URL:<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072> (luettu 21.5.2008)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus. Saatavilla www-muodossa: URL:http://www.oph.fi/ops/perusopetus/pops_web.pdf (luettu 21.5.2008)

Suutarinen S, Brunell V, Poutiainen A, Puhakka E, Saari H & Törmäkangas K. 2001. Suomen peruskoulun päättövaiheessa olevien nuorten yhteiskunnalliset tiedot, taidot, käsitykset, asenteet ja toiminta 28 maan kansainvälisessä vertailussa. Nuori kansalainen -tutkimus. Jyväskylän yliopisto. Koulutuksen tutkimuslaitos.

**"KYLLÄ NUORTENKIN MIELIPITEILLÄ ON MERKITYSTÄ, KUN
JOKU VAAN OSAA KUUNNELLA"
Yhteisötaideprojekti Mikkelin siilot**

Marita Mattila

KUVA 1. Yhteisötaideteos "Mikkeli herää" toteutettiin Mikkelin siiloille Mannerheimintien ja Raatihuoneenkadun risteykseen

Taustaa

Etelä-Savon nuorisopoliittisessa toimenpideohjelmassa on nostettu esiin nuorten osallistumismahdollisuudet ja aktiivinen kansalaisuus. Tätä toimenpideohjelmaa koottaessa toteutettiin Yhteisötaideprojekti Mikkelin siilot 18.4.–23.5.2007 osana vuoden kestänyttä Mikkelin ammattikorkeakoulun hallinnoimaa Osallistuva nuori – osaavampi Etelä-Savo -hanketta. Hankkeen tavoitteena oli lisätä nuorten kansalaisvaikuttamista ja tuottaa osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia nuorten omissa elinympäristössään.

Yhteisötaideprojektin avulla pyrittiin antamaan yksi esimerkki siitä, miten osallistumisen esteitä voitaisiin poistaa järjestöjen ja viranomaisten yhteistyötä kehittämällä. Samalla osoitettiin, että nuorilla on halua vaikuttaa oman elinympäristönsä kehittämiseen.

Osallistuva nuori -hankkeen tavoitteet tähtäsivät nuorten ja heidän ajatustensa näkymiseen kaupunkikeskustassa positiivisesti, kaupunkilaisten yhteisölli-

syyttä rakentaen. Yhteisötaideteoksen toteutuksesta oli sovittu jo hankesuunnitelmaa laadittaessa Mikkelin kaupunkikeskustan kehittämissyhdistys Mikke ry:n kanssa. Niinpä yhteistyö käynnistyi juohevasti, ja toiminnanjohtaja Janne Viitamies yhdisti luovasti sekä Mikkelin Torikauppioiden tarpeen mainostaa toria Mikkelin vanhojen viljasiilojen yläosan näyttävältä mainospaikalta että tarpeen elävöittää ankeaa betoni-ilmettä siilojen alaosassa aivan Mikkelin Rautatieaseman läheisyydessä.

Mikkelin kaupungin teknisen toimen positiivinen suhtautuminen nuorten yhteisötaideprojektiin ei tietenkään ollut itsestään selvää. Kaupungin kunnosapito joutuu joskus korjaamaan nuorten viikonloppuisin rikkomia paikkoja, maalaamaan päälle asiattomia graffiteja ym. Mikke ry. oli kuitenkin saanut kaupungin teknisen toimen johdon silmissä luotettavan aseman, ja Mikkelin ammattikorkeakoulun edustajat pääsivät neuvottelemaan yhteisötaideteoksen toteuttamisesta nuorten maalaamana.

Oman mausteensa projektiin antoi Mikkelin siilojen ja niiden vieressä sijaitsevan myllyrakennuksen tulevaisuuden kohtalosta käyty keskustelu Mikkelin kaupungin hallintoelimissä ja tiedotusvälineissä.

Suunnittelun haasteet

”Eihän me mitään Picassoja olla, mutta maalataan edes toisemme.”

- Opiskelijoiden valitsema markkinointislogan -

Projektin toiminta pohjautui yhteisötaiteen lähtökohtiin, sosiokulttuuriseen innostamiseen ja nuorten omien ajatusten sekä mielipiteiden näkyväksi tekemiseen julkisessa tilassa. Yhteisötaideprojektin käytännön toteutuksesta nuorten kanssa vastasivat Mikkelin ammattikorkeakoulun kulttuurituottajaopiskelijat Elena Ignatieva, Noora Matikainen ja Johanna Rantanen sekä yhteisöpedagogiopiskelijat Tanja Pesonen ja Tiina Mustonen lehtori Mari-Jatta Rissasen opastuksella. Yhteistyöstä kaupungin, yritysten ja Mikke ry:n suuntaan vastasivat Osallistuva nuori – osaavampi Etelä-Savo -hankkeen projektipäällikkö Marita Mattila ja projektikoordinaattori Mirja Muhonen.

Teoksen toteuttaneet nuoret innostettiin mukaan kertomalla Mikkelin yläkoulujen 9. luokille ainutlaatuisesta taideprojektista aivan Mikkelin keskustassa. Yhteisöpedagogiopiskelija Tiina Mustonen jakoi käynneillään maalaussiveltimiin sidottuja infolappusia. Infotilaisuuteen siiloille tuli 3 nuorta, jotka saivat vielä mukaan 2 ystäväänsä. Lopulta projektiin sitoutui 5 mikkeliäisnuorta yläkoulusta ja lukiosta: Paula Hartikainen, Hanna Kakriainen, Perttu Koivunen, Mari Tikkanen sekä Aaro Ulmanen. Prosessi jatkui työpajoina Monikulttuurikeskus Mimosan tiloissa 20.4.–11.5.2007. Nuorista saatiin muodostumaan tiimi esimerkiksi tutustumisleikkien avulla – tosin nuoret tunsivat toisensa pääosin jo ennestään. Työpajoissa käsiteltiin myös rakennusten historiaa kaa-voitusarkkitehti Arja Hartikaisen alustuksen pohjalta ja mietittiin teoksen toteuttamisen vaihtoehtoisia tekniikoita, sanomaa, hahmoja ym.

Yhteisötaideprojektin haasteellisimmat vaiheet liittyivät juuri tähän suunnitteluvaiheeseen. Koska yhteisötaideprojektissa toimivia tahoja oli useita, piti työnjaosta ja tiedon välittämisestä sopia tarkasti.

Projektista jouduttiin ottamaan yhteyttä lukuisiin Mikkelin kaupungin teknisen toimen viranhaltijoihin. Opiskelijat tekivät profiilikuvan yhteisötaideteoksesta rakennuslupaa varten. Lupa saatiin ajoissa sopimalla asiakirjojen toimitusaikataulusta Mikkelin Mainospuun kanssa, joka laati hakemukset Mikkelin torikauppiaiden puolesta. Toteutusviikonloppua varten projektihenkilöstö haki lupaa myös kadun osittaista sulkemista varten, jotta nuoret saattoivat työskennellä turvallisesti. Projektin aikana yhteisötaideteoksen toteuttamispaikan vieressä sijainnut Mikkelin matkakeskuksen rakennustyömaa aiheutti runsaasti pohdittavaa, koska oli mm. sovittava teoksen toteutusalueelle tulleiden putkistojen kaivamisesta paikalleen ennen maalaustyöhön varattua viikonloppua.

Projektissa toimineiden kannalta oli ensiarvoisen hyvä asia, että kaupungilta projektiin oli nimetty yksi yhteyshenkilö, rakennuttajapäällikkö Jorma Hämäläinen, jolta saattoi kysyä kaikista toteutukseen liittyvistä asioista. Hän ohjasi

”oikealle luukulle”, kun tarvittiin esimerkiksi taukotilaa toteutusviikonloppua varten. Yhteydenpito Hämmäläiseen kanavoitiin projektipäällikön kautta, jotta vältyttiin päällekkäisiltä yhteydenotoilta.

Toteutusta varten ennakkovalmisteluja jouduttiin etsimään myös yksityisiltä yrityksiltä. Betoniseinän pesu muutamia päiviä ennen teoksen maalaamista ostettiin maalausliikkeeltä, ja 3 metriin asti nouseva turvallinen rakennusteline vuokrattiin rakennuskonevuokraamosta. Nuoria ohjaavat opiskelijat tilasivat maalit, pensselit, telat, ja suojarusteet. Tässä kohden saatiin mukaan taas Mikke ry:n kautta paikallisia yrityksiä tukemaan nuorten projektia. Yhteistyöstä nuorten toimijoiden kanssa oltiin kiinnostuneita, ja niinpä myös toteutusviikonlopun ruokailut saatiin sovittua torikahvilaan. Hankintoja koordinoi projektihenkilöstö.

Tuleeko siitä mitään?

”Epäilin, että nuorilta ’loppuu bensa’ alkuinnostuksen jälkeen.”

Jorma Hämmäläinen, kaupungin rakennuttajapäällikkö

Hanketta keskeisesti ajamassa olleet aikuiset halusivat tarjota nuorille tilaisuuden tuoda esille ajatuksiaan kotikaupungistaan keskeisellä paikalla Mikkelin kaupunkikeskustassa. Lähinnä opiskelijoiden lukujärjestyksestä johtunut varsin tiivis toteutusaikataulu oli tekijä, joka sai monet pohtimaan toteutuksen realistisuutta. Nuoria ohjanneita opiskelijoita huolestutti aluksi, löytyykö vapaaehtoisia, innostuneita nuoria tarpeeksi, ja ehtivätkö nuoret saada suunnittelun valmiiksi lupa-asiakirjoja varten. Myöhemmin oli vuoro pelätä ehtivätkö luvat ajallaan. Mikke ry:n toiminnanjohtaja Janne Viitamies kertoi olleensa projektissa yllättynein juuri siitä, miten nopeasti ja upeasti nuoret selviytyivät yhteisötaideteoksen suunnittelusta ja toteutuksesta – ideasta pysyvään ja nautittavaan lopputulokseen, yhteisötaideteokseen aivan kaupungin keskustassa.

Projektin toteuttajat tuskastuivat välillä kaikkiin toteutuksen vaatimiin tekniisiin ongelmiin ja byrokraatiaan. Mikkelin kaupungin rakennuttajapäällikkö Jorma Hämmäläinen kertoi aluksi olleensa huolissaan siitä, kestääkö ryhmän

innostus kaikkien päätöksentekovaiheiden yli. Paperityöt oli hoidettava oikeassa järjestyksessä. Hän oli pohtinut myös sitä, olivatko nuoret ottaneet liian suuren urakan, koska mittakaava teoksessa oli todella iso.

Huolehtimalla taustatyöstä yhteistyökumppanien kanssa projektihenkilöstön tarkoituksena oli helpottaa opiskelijoiden työtä nuorten ohjauksessa ja nuorten työtä suunnittelijoina ja sanomansa muotoilijoina. Tavoitteena oli, että nuoret kuitenkin olivat tietoisia lupamenettelyistä ja saivat kuvan julkiseen tilaan toteutettavan teoksen vaatimista neuvotteluista ja luvista.

KUVA 2. Projektiryhmä ja Mikkelin kaupungin teknisen toimen edustajat pitävät työmaakatselmusta siiloilla kuukautta ennen töiden aloittamista

Nuorten osalta todellinen epäuskon aika oli aivan projektin alussa, kun nuoret kokoontuivat siilojen juurelle. Kommentteina kuului: "Ei oo totta, tähänkö me muka saadaan maalata – nyt kyllä narraatte?" ja "Kuitenkin tulee joku ja sanoo, että rahat on loppu, eikä teosta voi toteuttaa!"

Yhteisissä työpajoissa nuoret saivat luotua lujan yhteishengen. Teoksen toteuttamisesta loppuun saakka ei enää esiintynyt epäröintiä, vaikka samaan aikaan lukiolaisilla oli koeviikko ja toteutusviikonlopun puuskittainen tuuli riepotteli tarvikkeita ja puhalsi hiekkaa maalareiden silmiin. Toki työpajoissa ja maalausurakan aikanakin tuli vaikeita ratkaisuja eteen, ja antamassaan pa-

lautteessa nuoret kertoivat oppineensa olemaan hieman kärsivällisempiä. Kukin nuori käytti noin 34 tuntia teoksen suunniteluun, työpajoihin, toetutukseen ja avajaisiin.

Me onnistuimme - miksi?

”Että täytyy olla iloinen asenne, vaikka asiat mättää.”

Nuorten antamaa palautetta projektista

Yhteisötaideprojekti onnistui, koska nuorilla oli sanottavaa, ajatuksia ja intoa lähteä toteuttamaan omalla vapaa-ajallaan. Viimeisessä työpajassa nuoret olivat ylpeitä siitä, kuinka nopeassa ajassa he pysyivät tekemään päätöksiä ja valintoja esim. kuvattavista asioista, tekniikoista ja väreistä. Yhteishenki teoksen tekemisessä oli heidän mielestään hieno. Jos kyseessä olisi ollut esim. 30 ihmisen ryhmä, kuinkahan olisi käynyt? Nuorten mielestä oli myös hyvä, että ryhmä tunsi toisensa entuudestaan, mikä helpotti yhteistyötä.

Nuorilla oli myös riittävästi toimintaa tukevia aikuisia ympärillään. Aloite tuli tällä kertaa aikuisilta, Osallistuva nuori –hankkeelta ja Mikke ry:ltä, mutta se olisi voinut tulla myös nuorilta itseltään.

Projektissa käytettiin paljon aikaa työnjaosta sopimiseen. Tiiviin aikataulun vuoksi liikkeelle oli lähdettävä heti ja luotettava siihen, että projektihenkilöstön huolehtimat tekniset edellytykset ja lupa-asiat on ratkaistu toteutusviikonlopun alkaessa.

Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelijoilla oli käytössään laadukkaat yhteisötaiteen menetelmät. Suoramarkkinointi kouluilla oli onnistunut ratkaisu, ja nuoret saatiin osallistumaan projektiin vapaa-ajallaan. Nuorista muotoutui tiivis ja päättäväinen ryhmä, ja he huomioivat toisensa hyvin prosessin eri vaiheissa. Teoksessa näkyvät Pertun talot, Paulan kädenjäljet sekä Hannan ja Marin jalanjäljet. Kaiken yllä loistaa Aaron ideoima aurinko. Myös värit valittiin yhdessä. Taloissa on luumunpunaista, ja niiden varjoissa vanhaa roosaa. Kädet toteutettiin erivärisinä, ja niihin ikuistetut ilmeet vaihtelevat iloisista mielteliäisiin, vihaisiin ja surullisiin – aivan kuten ihmisten ilmeet kaupungil-

lakin. Myös teoksen signeerauksen nuoret päättivät toteuttaa kädenjäljillä - ihmisyyden universaaleilla symboleilla.

Isona kannustavana tekijänä koko toteuttajaryhmässä koettiin Mikkelin kaupungin kaavoitusarkkitehti Arja Hartikaisen tuki nuorten yhteisötaideprojektille. Hän oli vahva toimija ja hankkeen puolestapuhuja Mikkelin kaupungin teknisen toimen sisällä. Omalla tietämyksellään Mikkelin kaupunkikeskustan historiasta ja kiinnostuksellaan nuoria kohtaan hän mahdollisti myös aidon vuoropuhelun nuorten ja opiskelijoiden kanssa Mikkelin siilojen ja myllyn historiasta, luonteesta ja tulevaisuudesta.

Nuorten ryhmä koostui aktiivisista tai jopa tavallista aktiivisemmista nuorista, joilla oli myös muita harrastuksia. Jos yhteisötaideprojektiin tulisi mukaan syrjäytyneitä nuoria, olisi aikuisten tuki ja kannustus vieläkin tärkeämpää. Tässä projektissa nuoret pääsivät toimimaan kaupunkikeskustan kehittämisen murrosvaiheessa. Mikkelin kaupunki oli julistanut siilorakennuksesta tarjouskilpailun, ja maakuntalehdessä kirjoitettiin siiloista sekä nuorten hankkeesta runsaasti. Nuorilla oli tuntemus, että heihin luotetaan aktiivisina kaupunkikuvan muokkaajina. Ehkä tästä syystä heistä löytyi uskomattomia voimavaroja viedä projekti loppuun.

Projektin tavoitteena oli saada mukaan toteutukseen 15–30 nuorta. Syitä, joiden takia määrä jäi vain viiteen, kannattaa tietenkin pohtia. Opiskelijoista vain yksi kiersi kouluilla, eikä kaikille yhdeksäsluokkaisille saatu jaettua tietoa yhteisötaideprojektiin osallistumisesta. Kaupungin nuorisotyöntekijöitä olisi myös voinut tehokkaammin sitouttaa projektiin ja siitä tiedottamiseen. Jaettu markkinointimateriaali oli oivaltavasti suunniteltu, mutta kokivatko nuoret kuitenkin, että työ oli tarkoitettu vain ”tositaiteilijoille”?

Jos myös syrjäytymisvaarassa olevat nuoret haluttaisiin tavoittaa tämänkaltaiseen toimintaan, olisi syytä luoda mahdollisuus toteuttaa yhteisötaideprojekteja koulu- ja opiskelutyön puitteissa. Tähän projektiin osallistuneet viisi nuorta saivat kuitenkin hienon onnistumisen kokemuksen.

Kannattiko kaikki vaiva?

”Siitä tuli hienompi kuin odotimme!”

Nuorten mielipide työskentelyn päätyttyä

Nuoret pääsivät toimimaan projektissa kaikilla osallisuuden tasoilla ideointiosallisuudesta arviointiosallisuuteen. He saivat uutta tietoa kotikaupungistaan – sen historiasta ja tulevaisuuden näkymistä. Nuoret taiteentekijät suunnittelivat teoksen omien mielikuviansa pohjalta ja tekivät päätöksiä mm. toteuttamisen tekniikasta (sapluunamenetelmällä maalaten), maalien värisävyistä ja tarvittavista välineistä. Luovuudelle jäi tilaa myös toteutusvaiheeseen. Nuorten saama kuva kaupunkiympäristöön toteutettavien rakenteiden tai taideteosten toteutuksesta oli myös hyvin realistinen. He olivat tietoisia kaikista tämän teoksen toteuttamiseen vaadituista luvista.

Nuorten mediassa saama julkisuus muokkasi kuvaa mikkeliläisistä nuorista aktiivisina ja myönteisinä oman asuinympäristönsä kehittäjinä. Lehtiartikkeleissa kerrottiin myös toteutuksen haasteista: maalaamisesta korkealla telineellä, sapluunoiden asettelemisen vaikeudesta ja kovasta puuskittaisesta tuulesta. Yksi osoitus teoksen onnistumisesta on myös se, että se on yhä koskemattomana ja töhrimättä paikallaan uuden matkakeskuksen vieressä nyt puolenentoista vuoden kuluttua sen toteuttamisesta.

Teoksen julkistamistilaisuudessa sekä Mikkelin kaupungin, Mikkelin ammattikorkeakoulun että Mikke ry:n edustajat toivoivat nuorten yhteisötaideprojekteille jatkoa. Nuoret ovat lunastaneet paikkansa Mikkelin kaupunkikeskustan ilmeen luojina. Mielestäni tämä projektin aikan syntynyt luottamus tulisi pian hyödyntää uusilla yhteisötaidetoteutuksilla, koska Mikkelin kaupunkikeskustan suunnittelu on vielä useita vuosia käynnissä. Toriparkki, pikkutori ja kävelykadut sekä kaupunkiliikenteen sujuminen kaipaavat myös nuorten näkökulmaa. Nuoret itse jäivät kaipaamaan jotain pitkäkestoisempaa yhteisötaideprojektia esimerkiksi mosaiikkimenetelmällä.

Palataanpa alussa esittämäni väitteeseen: ”Kyllä nuortenkin mielipiteillä on merkitystä, kun joku vaan osaa kuunnella”. Tässä projektissa nuorisotyön

tulevien ammattilaisten, yritysälämän edustajien ja kaupungin näkemysten yhdistämiselle löytyi foorumi, jossa kuuntelemisen osaaminen ilmentyi kuuntelemisen haluna. Aikuisten halu kuunnella antaa nuorten aidoille mielipiteille mahdollisuuden nousta esiin.

Nuoret kävivät keskustelua yhteisötaideteoksen nimestä toteutusviikonlopun aikana. Tuulen riepotellessa maalaustarvikkeita ja hiekan lentäessä silmiin puhuttiin teoksen viestistä junalla ja linja-autolla Mikkeliin saapuville matkustajille. Toisaalta mietittiin nuoria ja päättäjien suhtautumista heihin: Joku päivä jos Mikkeli olisikin toden teolla valveilla... Lopputuloksena teokselle syntyi ytimekäs nimi, jota jokainen saa tulkita vapaasti oman mielensä mukaan: Mikkeli herää!

Projektin yhteistyötahoina toimivat Mikkelin kaupunki, Mikke ry, Mainospuu Oy sekä Monikulttuurikeskus Mimosa. Lisäksi projektia ovat tukeneet Carlson Oy, JP-ravintolat ja Tikkurila Oy.

KUVA 3. Yhteisötaideteoksen toteuttajajoukko julkistamistilaisuudessa. "Hei, oletteko ylpeitä meistä?"

LÄHTEET

Mattila Marita: Osallistuva nuori – osaavampi Etelä-Savo loppuraportti. Mikkelin ammattikorkeakoulu 2008

Rantanen Johanna, Ignatieva Elena, Markkanen Noora, Pesonen Tanja ja Mustonen Tiina: Yhteisötaideprojekti Mikkelin siilot projektikansio (lehtori Mari-Jatta Rissasen luokassa) Mikkelin ammattikorkeakoulu 2007

PELIKENTTIEN NAPPULAT? – AJATUKSIA JUNIORIJALKAPALLOILUSTA

Kari Huuho

”Bussiin astuu hiljaisuus”

Heinäkuinen aamu valkenee aurinkoisena ja auringonsäteet lämmittävät varhain heränneitä. Kesän huippukohta, kauan odotettu turnaustapahtuma, on pian jo puolessa välissä. Koulun edessä bussit odottavat kyyditettäviä aamun ensimmäisiin peleihin. Ikkunoihin on ripustettu joukkueiden maskotteja ja lippuja. Joukkueellinen nuoria pelaajia saapuu samanlaiset peliasut yllään tutulle bussille, kuljettaja lastaa pelivarusteet rahtitilaan. Joukkueen aikuiset astuvat viimeisenä bussiin huolehtien, että kaikki nuoret tulevat mukaan.

Bussi suuntaa kohti pelikenttää. Bussissa on iloinen tunnelma, nuoret nauravat ja kujeilevat keskenään. Kaikilla on hauskaa. Takapenkillä raikuu rytmikäs fiilistä nostava yhteislaulu, pian siihen yhtyy yksi jos toinenkin pelaaja. Joukkueen turnausreissujen maskotti, tuo kulunut ja hassunkurinen nalle, heiluu musiikin tahdissa, värikkäät viirit ja mitalit kaulaan ripustettuna.

Joukkueen aikuiset toimihenkilöt istuvat vakavina bussin etuosassa, tunnelma on tiivis ja jännittynyt. Aamun ensimmäinen peli on tärkeä sijoituspelejä ja sen

voittamalla joukkue etenee pelikaaviossa kohti mitalipelejä tai häviämällä jää niiden ulkopuolelle. Toiveet ja odotukset ovat korkealla, joukkue janoaa menestystä, mutta vain voitoilla on mahdollisuus edetä kohti turnauksen mestaruutta.

Aikuiset spekuloiivat pelattuja pelejä, yksittäisten pelaajien suoriutumista turnauksen edetessä. Yhdessä suunnitellaan strategiaa päivän peleihin ja pohditaan pelaajien peluuttamista tulevissa peleissä. Keskustelu käy vilkkaana, yleisestä puheensorinasta erottuu aikuisen voimakas kiihkeä ääni: "Ei tämä juniorijalkapalloilu ole mitään sosiaalityötä, lapset kasvavat ja kilpailu kovee. Jos haluamme voittaa, ei peliaikaa voida jakaa tasaisesti, pelaajien taitotaso sen ratkaiskoon. Joukkueessamme on pelaajia jotka janoavat menestystä, joten se heille suotakoon. Miksi näiden pelaajien tulisi kärsiä muiden osaamattomuudesta?" Bussiin astuu hiljaisuus...

Artikkelin taustaa

Tämä artikkelini liittyy Mikkelin ammattikorkeakoululle toteutettuun "Juniorit pelissä" -opinnäytetyöhön. Siinä tarkastellaan ajankohtaista aihetta eli lapsi- ja nuorisolähtöisyyttä junioriurheilussa. Opinnäytetyöhön liittyvään tutkimukseen valittiin satunnaisotannalla kaksitoista suomalaista jalkapalloseuraa, joista kuudelle oli myönnetty Nuori Suomi ry:n sinettiseuratus laadukkaasta juniorityöstä. Tutkimuksen toisena vertailukohteena olivat jalkapalloseurat, joilla ei ole sinettiseuratus. Tutkimukseen valittujen jalkapalloseurojen yhteisenä valintakriteerinä oli laaja-alainen junioritoiminta niin poika- kuin tyttöjoukkueidenkin osalta. Opinnäytetyössä selvitettiin kyselytutkimuksen avulla jalkapalloseurojen juniorijoukkueiden ohjaajilta/valmentajilta ja joukkueenjohtajilta heidän kokemuksiaan ja näkemyksiään lasten ja nuorten ohjaamisesta ja jalkapallon harrastamisen merkityksistä. Artikkelissani käytetyt siteeraukset ovat esimerkkejä tutkimusaineistoon kertyneistä valmentajien ja joukkueenjohtajien vastauksista.

Lasten ja nuorten urheilu on leikkiä, vai onko sittenkään?

Urheiluseurat ja niissä pääsääntöisesti vapaaehtoisena toimivat ihmiset organisoivat Suomessa vapaa-ajan liikuntaa. Urheiluseuratoiminnalla on lasten ja nuorten keskuudessa vetovoimaa, koska se aina illasta toiseen kokoaa sadattuhannet juniorit eri puolella Suomea erilaisten lajien pariin. Urheiluseurat elävät erilaisten ristiriitojen paineissa sillä lasten ja nuorten urheilulla ja liikunnalla on paljon erilaisia merkityksiä niin yksilön, perheiden kuin yhteiskunnankin kannalta. Toimintaan liittyy muun muassa sosiaalisia, terveydellisiä, pedagogisia, kilpailullisia kuin kokonaisvaltaiseen hyvinvointiinkin liittyviä tavoitteita. Urheiluseuratoiminnan tulisi olla mielekästä, jotta lapset ja nuoret viihtyisivät urheiluharrastuksessa. Toisaalta urheiluseurojen tulisi tuottaa menestyviä urheilijoita, mutta myös valmentaa lapsia ja nuoria kunnan kansalaisuuteen. Toiminnassa tulisi huomioida harrastajien erilaiset tarpeet ja tavoitteet aina hauskanpidosta tavoitteelliseen kilpaurheiluun saakka. Urheiluharrastusympäristön tulisi tukea kodeissa ja kouluissa tapahtuvaa kasvatustyötä vaatimatta lapsilta ja nuorilta liikaa. Seuratoimijoiden tulisi kyetä orientoitumaan junioritoimintaan lapsi- ja nuorisolähtöisesti noudattaen lasten ja nuorten urheiluun liittyviä yleisiä eettisiä arvoja ja periaatteita. Lasten ja nuorten edun tulisi olla ensisijainen tavoite, aikuisten omien päämäärien ja ambiitioiden toteuttaminen toisarvoista. Lasten ja nuorten urheiluharrastaminen on vain osa kokonaisuutta, johon liittyvät muun muassa ystävyys- ja kaverisuhteet, perhe, koulu ja muut harrastukset. Näiden kaikkien tulee olla tasapainossa, jotta lapsen ja nuoren on hyvä olla.

Juniorieurheilussa kohtaavat lasten ja nuorten elämyseskeinen, sekä aikuisten suorituskeskeinen urheilukulttuuri. Lapsia ja nuoria kannustetaan urheilun pariin vedoten urheilun antamaan elämysmaailmaan. Siihen liittyy ajatus kilpailemisesta itseään vastaan; tunnekokemus itsensä ylittämisestä. Lapsi- ja nuorisolähtöisessä urheilussa korostetaan urheilun antamaa myönteistä kokemusta, joka muodostuu kokijalle itselleen merkittäväksi, omakohtaiseksi ja positiiviseksi tunnekokemukseksi. (Nuori Suomi ry. Lasten ja nuorten kilpailutoiminnan suositukset, 2004.). Organisoitu urheiluharrastusympäristö miel-

letään usein hyväksi kasvatusympäristöksi, joka parhaimmillaan tukee kouluissa ja kouluissa tapahtuvaa lasten ja nuorten kasvatustyötä, sosiaalista myöhemmälle aikuisiän liikunnallisuudelle ja luo pohjaa hyvälle terveydelle.

Urheiluseuratoimintaan kuuluu olennaisesti kilpailutoiminta, jonka suorituskeskeinen vaikutus väistämättä korostuu siirryttäessä tenavaikäisistä junioriurheiluun. Tällöin ristiriidat arvioissa omista liikuntakyvyistä suhteessa odotuksiin sekä murrosikään liittyvä kömpelyys saa monet nuoret lopettamaan urheiluharrastuksen. (Telama & Kahila 1994, 154.). Valitettavaa on, että suurimmat paineet lapsille ja nuorille aiheuttavat sellaiset valmentajat ja vanhemmat, joille voittaminen ja menestyminen ovat tärkeitä. Varsin usein lapsille ja nuorille riittää kuitenkin joukkoon kuulumisen tunne ja viihtyminen kavereiden joukossa, vaikka sitten häviäjienkin joukkueessa (Vasarainen & Hara 2005, 26). Lasten ja nuorten elämysmaailman ja aikuisten suorituskeskeisen kilpailumaailman yhteensovittaminen on hyvin haasteellista urheiluseuratoiminnalle, varsinkin kun toimintaa organisoidaan pääosin vapaaehtoisvoimin ja niukoilla resursseilla. Junioriurheilussa kilpailutoiminta parhaimmillaan mahdollistaa kyllä monia myönteisiä asioita harrastuksen yhteydessä, mutta liiallinen voitontavoittelu on lasten ja nuorten urheilussa eettisesti arveluttavaa. Tehokkuuteen pyrkivä valmennus ei kuitenkaan ole esteenä kasvatus toiminnalle, jos toiminnan ilmapiiri, sosiaalinen vuorovaikutus ja käytetyt menetelmät ovat oikeat. Vastaavasti liikaan tehokkuuteen pyrkivä kilpailujärjestelmä ja voiton maksimoinnin tavoittelu voivat vaikuttaa kasvatuksellisten tavoitteiden saavuttamiseen (Parkatti 1990, 19).

Lasten ja nuorten kilpailutoiminnassa on tärkeää miettiä, minkälainen kilpailutoiminta sopii eri ikäryhmille. Lapset ja nuoret eivät ole aikuisia pienoiskoossa, vaan kilpailu tulee suhteuttaa osallistujien kehitysvaiheisiin (Nuori Suomi ry). Lapset ja nuoret tarvitsevat kilpailuissa aikuisten huolenpitoa, tukea, kannustusta ja empatiaa. Aikuisilla tulisi myös olla yhteinen näkemys lasten ja nuorten kilpailemisesta ja sen merkityksistä (Parkatti 1990, 16). Missä vaiheessa suorituskeskeinen urheilukulttuuri ja voittamisen tahto nousevat ensisijaiseksi suhteessa muihin lasten ja nuorten toimintaan osallistumisen

arvoihin? Lasten ja nuorten kanssa toimivat aikuiset vaikuttavat ratkaisevasti kilpailemisen ilmapiiriin ja kokemuksiin, joka urheilemisesta jää.

Urheiluun liittyy eettisiä periaatteita, joita ovat muun muassa sääntöjen kunnioittaminen, reilu peli, itsehillintä ja muiden kilpailijoiden kunnioittaminen. Urheilutoimintaa säätelevät yleisesti hyväksytyt moraaliset arvot ja normit. Urheiluseuroilla on moraalinen vastuu ja velvollisuus tukea kodeissa ja kouluissa tapahtuvaa kasvatustyötä. Joukkueurheilulajeissa avainasemassa ovat juniorijoukkueiden valmentajat ja joukkueenjohtajat, jotka organisoivat toimintaa ja ovat tiiviissä vuorovaikutuksessa lasten ja nuorten kanssa. Lasten ja nuorten ohjaaminen tulee tapahtua hyvän moraalin ja etiikan mukaisesti, joiden sisäistäminen kuuluu jokaisen urheiluseuratoimijan keskeisiin toimintaperiaatteisiin. Aikuisten tehtävänä on luoda järkevät raamit lasten ja nuorten harjoittelulle sekä kilpailutoiminnalle. Urheiluseuratoimintaan osallistuminen on yksi vaihe lasten ja nuorten elämässä ja se kestää yleensä muutaman vuoden. Siihen, mikä on tämän jakson kasvatuksellinen ja terveydellinen merkitys heidän tulevaisuuden kannalta, tulisi kiinnittää huomiota.

Urheiluseuroissa kasvatusorientaatioon tulisi sisältyä terveystieteellisiä kokonaisvaltaisesti huomioiden psyykkinen, fyysinen, sosiaalinen ja emotionaalinen kasvatus. Joukkueurheilun ympäristössä lasten henkilökohtaista kehittymistä tulisi tukea myönteisessä ilmapiirissä, ei niinkään vertailla joukkueiden tai pelaajien keskinäistä paremmuutta. Harrastuksen tulisi mahdollistaa omien rajojen kokeileminen turvallisessa ja hyväksyvässä ilmapiirissä, sekä tarjota elämyksiä urheilun parista. (Nuori Suomi ry.)

Joukkueurheilu mahdollistaa parhaimmillaan kasvatusympäristön, jonka vaikutus perustuu nimenomaan vuorovaikutukseen aikuisten, lasten ja nuorten välillä. Säännöllisellä liikuntaharrastuksella joukkueurheilussa on oma merkityksensä lasten ja nuorten sosiaalisessa hyvinvoinnissa, sekä psyykkisen ja fyysisen terveydentilan ylläpidossa. Joukkueurheilussa nuoret samaistuvat sekä aikuisiin, että joukkuekavereihin. Joukkueurheilu tarjoaa paljon mahdol-

lisuuksia muun muassa sosiaaliseen vuorovaikutukseen, normien ja arvostusten oppimiseen. (Parkatti 1990, 15.)

Lasten ja nuorten jalkapalloharrastuksen merkitykset

Lasten ja nuorten joukkueurheilussa kasvatuksellisuus nousee esille useissa eri yhteyksissä ja eri tahojen toimesta. Juniorijalkapalloilussa kasvatuksellinen arvönäkökulma toistuu etenkin liitto- ja piiritasoilla, mutta myös juniorijalkapalloseuratoiminnassa se liitetään usein toiminnan keskeisiin arvoihin. Lasten ja nuorten jalkapalloharrastusta, kuten muutakin joukkue-urheilua, voidaan tarkastella eri merkityksistä ja näkökulmista. Honkonen ja Suoranta (1999, 7-16) ovat nostaneet esille joukkueurheiluympäristön neljä erilaista puhetapaa, joita ovat tehovalmennus, sosialisatio, terveys ja hauskuuspuheet. Nämä puhetavat normittavat, ohjaavat ja luovat tietynkaltaisia toimintatapoja jalkapalloseurojen juniorijoukkueisiin. Puhetavat ja niitä seuraavat teot toteuttavat niihin liittyviä arvoja, joista syntyy seuraamuksia. Honkonen ja Suorannan mukaan nämä toisistaan ristiriitaiset puhetavat ovat aina olemassa joukkueurheilun toimintakulttuureissa, ne tuottavat todellisuutta ja luovat kuvaa toiminnasta. Sama henkilö voi käyttää kaikkia neljää puhetapaa riippuen tilanteiden ja eri intressien vaatimuksista, vaikka puheet ovatkin keskenään ristiriitaisia. Yleisesti liikuntaa pidetään erinomaisena nuorisotyön ja socialisaation välineenä, koska sen avulla tavoitetaan valtaosa nuorista. Honkonen & Suoranta (1999) esittelevät sosialisatiopuheen yhtenä keskeisenä puhetapana, kun junioritoiminnalle haetaan resursseja, vaikuttavuutta ja julkisuutta. Toiminnan kasvatuksellisuutta korostetaan lasten ja nuorten vanhemmille suunnatuissa puheissa, kun lapsia ja nuoria kannustetaan lajin pariin. Nykyaikana terveysliikunta on noussut yhä merkittävämpään rooliin myös lasten ja nuorten liikunnan yhteydessä. Liikunnalla nähdään olevan vaikutusta kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, sairauksien ennaltaehkäisemiseen ja terveellisiin elämäntapoihin. Siten junioriurheilussa ja varsinkin joukkuelajeissa korostetaan toimintaan liittyvää terveys- ja tapakasvatusta. Tutkimukseni yhteydessä juniorijoukkueiden toimihenkilöt käyttivät varsin luontevasti näitä erilaisia

puhetapoja. Seuraavassa on eri asiayhteyksistä poimittuja sitaatteja ohjaajien/valmentajien ja joukkueenjohtajien kommentteista:

⇒ Teho- ja valmennus:

”Huippu-urheilun vaatimukset tulisi ottaa huomioon jo alle 10v. ikäisillä, jo herkkyyskausi-teorian pohjalta (taito, tekniikka). Lahjakkaimmille/innokkaimmille tulisi antaa mahdollisuus kehittyä huipputasolle vaikka sitten muiden kustannuksella...”

⇒ Sosiaalisuus

”Kun aikuiset järjestävät lapsille/nuorille liikunta- tai muuta toimintaa, siihen aina sisältyy kasvatusvastuu. Omassa seurassa tehdään kirjalliset säännöt joka kausi joukkueittain. Seuran tavoitteet ovat julkisia ja niistä tärkeimmiksi mainitaan sosiaalisuus ja liikunnan terveellisyys. Seura on palkannut ammattimaisen juniorivalmennuspäällikön jolla on kasvattajakoulutus.”

⇒ Terveys

”Olemme osallistuneet piirin nollatoleranssi kampanjaan ja joukkueiden johto ja vanhemmat laativat myös omat pelisäännöt jolla tuetaan seuran kasvatustavoitteiden mukaista käyttäytymistä: savuttomuus, päihteettömyys, kielen käyttö jne.”

⇒ Hauskuus

”Seuramme toiminta-ajatuksessa on ”johtotähtenä” tuottaa iloa jalkapallon avulla. Tämän tulee näkyä myös kun ratkotaan vaikeita ja/tai ikäviä asioita. kentällä, pukukopissa ja ”kabineteissa...”

Tutkimuksessani vastaajia pyydettiin tarkastelemaan Honkosen & Suorannan (1999) esittämiä puhetapoja ensisijaisuusperiaatteen mukaisesti. Niiden avulla

haluttiin yleisesti selvittää, miten juniorijalkapallojoukkueiden keskeisimmät toimijat, ohjaajat/valmentajat ja joukkueenjohtajat arvottavat nämä hyvinkin erilaiset näkökulmat. Honkosen & Suorannan erilaisista puhetavoista muodostettiin aina kyseiseen puhetapaan liittyvä väittämä. Vastaajia pyydettiin asettamaan väittämät ensisijaiseen tärkeysjärjestykseen asteikolla 1-4 (1=tärkein, 2= toiseksi tärkein, 3= kolmanneksi tärkein, 4=neljänneksi tärkein näkökulma). Tutkimuskysymys oli laadittu niin, että jokaiselle väittämälle tuli antaa jokin edellä mainituista arvoista, eikä samaa arvoa voinut käyttää kuin vain yhden kerran. Esitetyt väittämät puhetavoittain olivat seuraavanlaisia:

- A. Jalkapalloseuran tulee ensisijaisesti tarjota lapsille ja nuorille tasokasta valmennusta ja mahdollisuuksia kehittyä menestyviksi urheilijoiksi. (tehovalmennus)*
- B. Jalkapalloseuran tulee ensisijaisesti tukea koulua ja kotia lasten ja nuorten kasvatustilanteissa. (sosialisaatio)*
- C. Jalkapalloseuran tulee ensisijaisesti auttaa lapsia ja nuoria ylläpitämään fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. (terveys)*
- D. Jalkapalloseuran tulee ensisijaisesti mahdollistaa lapsille ja nuorille hauskuutta ja iloa, elämyksiä, kokemuksia ja sosiaalisia suhteita. (hauskuus)*

Tutkimustulosten yhteenvetotaulukko osoittaa, että näiden erilaisten näkökulmien ensisijaisvertailussa sinettiseurojen ohjaajien/valmentajien asettama tärkeysjärjestys oli varsin yllättävä.

Näkökulmat	1. tärkein	2. tärkein	3. tärkein	4. tärkein
Sinettiseura/ valmentajat	Tehovalmennus	Terveys	Hauskuus	Sosialisaatio
Ei-sinettiseura/ valmentajat	Hauskuus	Terveys	Tehovalmennus	Sosialisaatio
Sinettiseura/ joukkueenjohtajat	Terveys	Hauskuus	Tehovalmennus	Sosialisaatio
Ei-sinettiseura/ joukkueenjohtajat	Terveys	Hauskuus	Tehovalmennus	Sosialisaatio

TAULUKKO 1. Tutkimustulosten yhteenveto

Esitetyistä väittämistä eniten kannatusta sai sinettiseurojen ohjaajilta/valmentajilta kilpaurheiluun tähtäävä tehovalmennusnäkökulma ja vähiten merkitykselliseksi koettiin lasten ja nuorten kasvatukseen liittyvä sosiaalisuuden näkökulma. Systemaattisuuden ja tehokkuuden näkökulma juniorijalkapalloilussa on hyvin ristiriitainen, kun se tähtää vain menestykseen ja voitontavoitteluun. Suorituskeskeinen toimintakulttuuri, menestymistavoitteet ja voitonnälkä tulevat useimmiten aikuisilta, eikä niinkään lapsilta ja nuorilta. Ammattimainen, tehokkuuteen pyrkivä valmennustapa karsii harrastajia pois, koska lapset ja nuoret joutuvat tasapainottamaan urheiluharrastuksensa suhteessa kotiin, kouluun, kaverisuhteisiin ja muuhun vapaa-ajanviettoon.

Jalkapalloseuroissa/joukkueissa tehovalmennukseen suuntautuminen voi myös merkitä toiminnan priorisointia, joka näkyy ennen kaikkea valmennuksessa, harjoitusolosuhteiden ja -mahdollisuuksien epätasa-arvona eri harrastajaryhmille. Lapsilta ja nuorilta edellytetään jo varhain sitoutumista joukkueen tavoitteisiin ja osallistumista säännöllisesti harjoituksiin. Usein siitä palkintona on enemmän peliaikaa ja vastuuta joukkueessa. Aktiivinen ja säännönmukainen harjoittelu näkyy pelaajien kehityksessä ja siitä halutaan palkita laadukkaammilla harjoituksilla ja lisääntyvällä peliajalla. Vaikka lasten ja nuorten sosiaalinen yhteenkuuluvuus ja viihtyvyys joukkueissa ovatkin tärkeitä näkökulmia, niin myös menestymiseen tähtäävät tavoitteet ovat osa joukkueiden toimintaa. Tutkimuskysymyksen vastauksia tarkasteltaessa ei huomioitu vastaajien joukkueen ikäluokkaa, sarjatasoa tai tavoitteita. Todennäköistä on, että painotusarvot muuttuisivat jonkin verran, jos tutkimustuloksia analysoidaan yksityiskohtaisesti edellä mainittujen seikkojen perusteella. Edellä esitetty taulukko voi kuitenkin antaa viitteitä siitä, millä ensisijaisella toimintaorientaatiolla tutkimukseen osallistuneet ohjaajat/valmentajat toimivat jalkapalloseurassaan. Sinettiseurojen vastaajia ohjaajien/valmentajien ryhmässä oli huomattavasti enemmän kuin ei-sinettiseuroista, joten sillä voi olla merkitystä tutkimustulosten painotuseroihin.

Tutkimustuloksista käy selville, että ei-sinettiseurojen ohjaajat/valmentajat asettivat hauskuusnäkökulman tärkeimmäksi näkökulmaksi juniorijalkapal-

loilussa. Huomionarvoista on, että myös heidän vastauksissaan sosialisatioon liittyvä kasvatustähtämys jäi vähiten tärkeimmäksi arvoksi. Lasten ja nuorten terveyteen ja hyvinvointiin liittyvä näkökulma koettiin sekä sinettiseurojen että ei-sinettiseurojen ohjaajien/valmentajien mielestä tärkeäksi, koska se arvioitiin molempien vastauksissa toiselle sijalle.

”Päävastuu kasvatuksesta ja myös oikeus kasvatukseen on perheellä. Jalkapalloseura ja –joukkue tukevat perheiden kasvatustyötä tarjoamalla mahdollisuuden pitkäjänteiseen harrastukseen turvallisessa ympäristössä, jossa kaikilla on hyvä olla. Pääasiamme on jalkapallon pelaaminen. Kaikki joukkueen jäsenet otetaan huomioon omana itsenään erilaisine ominaisuuksineen ja taipomineen. Koko joukkue pyrkii tukemaan jokaisen yksilöllistä kehitystä. Jokainen pelaaja joutuu ottamaan toiminnassaan huomioon myös muut ryhmän jäsenet.”

Tutkimuksen toisena kohderyhmänä olivat sinetti- ja ei-sinettiseurojen joukkueenjohtajat. Heidän vastauksissa ei esiintynyt painotuseroja esitettyjen väittämien ensisijaisuusjärjestyksessä, koska vastausprofiilit olivat täysin yhtenevät. Joukkueenjohtajat arvioivat juniorijalkapalloilun tärkeimmäksi tehtäväksi tukea lasten ja nuorten terveyttä ja hyvinvointia. Yllättävää on, että kasvatuksellinen toimintaorientaatio ei näkynyt myöskään joukkueenjohtajien vastauksissa, sillä ensisijaisuusarvioinnissa se sai edelleen kaikista vähiten kannatusta. Joukkueenjohtajien mielestä juniorijalkapalloilun kuuluu kuitenkin olla hauskaa, koska se nousi toiseksi tärkeimmäksi näkökulmaksi. Kilpaurheiluun ja tehovalmennukseen tähtäävä toimintaperiaate jäi kolmannelle sijalle, joten sen merkitys ei noussut samalla tavalla esille kuin ohjaajien/valmentajien vastauksissa.

Yleisesti voidaan todeta, että juniorijoukkueissa lasten ja nuorten kasvatukseen liittyvät väittämät jakavat vastaajien mielipiteitä puolesta ja vastaan. Kasvatukselliset arvot, joukkueiden ryhmäkuri, yhdessä sovitut säännöt ja toimintatavat luovat toimintaan kasvatuksellista toimintaorientaatiota. Kasvatustasioita sivutaan juniorijoukkueissa hyvin monellakin tapaa, mutta ensisi-

jainen kasvatusvastuu nähdään seuran ulkopuoliseksi toiminnaksi. Seuratoimijat suhtautuvat varauksella ajatukseen, että juniorijalkapalloseuroilla olisi varsinainen rooli lasten ja nuorten kasvattajana kodin ja koulun rinnalla. Seuratoiminta nähdään enemmän mahdollistajana ja tärkeänä osana lasten ja nuorten kasvuympäristöä.

”Joukkueen aikuiset ovat ja heidän tuleekin olla tärkeitä aikuisia lapsen elämässä - jo sen takia että suhde on tiivis – kohdataan monta kertaa viikossa monen vuoden ajan. Joukkueessa toimimisen opettamiseen tarvitaan kasvattajan taitojakin – valmentajan on pystyttävä huomioimaan lapset ryhmänä ja yksilöinä ja nimenomaan lapsina. Valmentajan on oltava lapselle aikuinen ja toimittava ”aikuismaisesti”. Välillä tuntuu siltä, että kasvatusvastuu korostuu hieman liikaakin – tilanteissa joissa esim. ryhmässä käyttäytymisen sääntöjen opetteluun pitää käyttää aikaa, joka on pois ”tehokkaasta” harjoitteluajasta. Kasvatuksellisesti haasteellisia lapsia mahtuu aina joku joukkueen kokoiseen ryhmään.”

Juniorieurheilulla on monia merkityksiä ja ulottuvuuksia. Juniorijalkapallotoiminnan yksi tavoite, eikä niin vähäinen, on tuottaa taitavia ja menestyviä pelaajia erilaisten kehityspolkujen kautta aikuisten sarjoihin. Seurajoukkueetasolla juniorijalkapalloilu on tavoitteellista toimintaa, joka tähtää pelaajien henkilökohtaisten taitojen ja pelaajakehityksen edistämiseen. Tehokas valmennus ei sulje kuitenkaan pois leikkimielisyyttä, eli harjoitukset voivat olla samalla tehokkaita mutta myös leikinomaisia ja kivoja. Lasten ja nuorten pitäminen lajin parissa onkin varmasti kompromissien summa; liialliseen tehokkuuteen pyrkivä valmennus karsii harrastajia, mutta toisaalta tavoitteeton ja leikkiin keskittyvä toiminta tekee myös saman. Tosiasiana voidaan pitää, että jos valmennuksen päämääristä karsitaan menestymistavoitteet pois, junioritoimintaan on vaikeaa rekrytoida motivoituneita ja osaavia valmentajia. Toisaalta voidaan myös ajatella, että laadukas valmennus motivoi lapsia ja nuoria pysymään harrastuksessa ja lajin parissa. Laatu syntyy monista asioista, muun muassa hyvistä ja monipuolisista harjoituksista, tavoitteellisuudesta, valmentajan tai-

doista ohjaajana, luottamuksesta, vuorovaikutuksesta, ryhmän dynamiikasta ja esimerkiksi oppimista ylläpitävästä ilmapiiristä.

”Jalkapalloseuratoiminta on kaikesta huolimatta kilpailu-urheilutoimintaa, täyttää tasa-arvoa ei voida saavuttaa, mutta jokaiselle on seuran mahdollisuuksien mukaan tarjottava erilaisia kehitys polkuja”.

”On aika kiiruhtaa pelikentälle”

Joukkueessamme on kohdannut kaksi erilaista maailmaa, nuorten ja aikuisten. Kuinka erilaisilta ne joskus näyttävätkin? Millaisia muistoja me aikuiset haluamme nuorille antaa? Kuljemme matkallamme nuorten rinnalla vain hetkisen luotsaten heitä kohti aikuisuutta. Välitämme nuorille arvojamme, ohjeitamme ja tunteitamme, niin oikeilta kuin ne siinä hetkessä aina tuntuvatkin. Kuinka varmistamme, että emme vaadi nuorilta liikaa ja liian varhain, jotta nuoret eivät jää matkan varrelle? Jokainen nuori on arvokas yksilönä, omana persoonanaan, vaikka joukkueena pelaammekin. Nuorten elämä on taiteilua koulun, perheen, harrastusten ja nuoruuden kasvuvaiheiden välillä, niiden tasapaino lienee ratkaisevaa. Monille nuorille pelaaminen ja harrastaminen ovat vain pieni osa elämää, jonka tärkeimpänä motiivina ovat elämykset, kaveruus ja hauskuus. Osalle nuorista urheilemiseen liittyy tavoitteita ja he toivovat menestystä, ehkä ammatinkin ammattiurheilijoina aikuisten maailmassa. Moni jatkaakin matkaansa ”sinivalkoisella tiellä” kohti mestaruuksia, tullessaan tutuksi suurelle yleisölle. Nuorten määrätietoinen työskentely näiden hienojen tavoitteiden eteen on ihailtavaa, menestykseen kun ei ole oikotietä.

Vilkaisen taakseni, tänään joukkueemme bussi on vielä täynnä pelaajia, toivon samaa huomiselta. Takapenkkeihin on palautunut jo iloinen nuorten laulu ja kujeilu, pelijännityksestä ei ole tietoakaan. Bussi pysähtyy kentän laidalle. On aika kiiruhtaa pelikentälle...

LÄHTEET

Honkonen, Risto & Suoranta, Juha. 1999. Höntsyä vai tehovalmennusta? Kirjoituksia joukkueurheilun junioritoiminnasta. Tampereen yliopistopaino Oy.

Huuho, Kari. 2008. Juniorit pelissä. Opinnäytetyö. Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Nuori Suomi ry. Lasten ja nuorten kilpailutoiminnan suositukset. 2004

Parkatti, Heikki. 1990. Ohjaus ja kasvatus nuorten valmennuksessa. Teoksessa Lasten ja nuorten harjoittelu. Jyväskylä: Gummerus, 13 - 20.

Telama, Risto. & Kahila, S. 1994. Liikuntakasvatus koulussa ja nuorisourheilussa. Teoksessa: Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu. Tieteellinen katsaus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 90. Jyväskylä: LIKES, 149–188.

Vasarainen, Jere & Hara, Antti. 2005. Nuorten valmentaminen joukkuelajeissa. Helsinki. Edita Prima Oy

KIRJOITTAJAT

Helve, Helena. Professori, Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos, Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisterikoulutus

Hokkanen, Laura. Yliopettaja, Mikkelin ammattikorkeakoulu, Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Huuho, Kari. Työvoimaohjaaja, Kuopion työ- ja elinkeinotoimisto, juniorijalkapallojoukkueiden valmentaja, valmistunut yhteisöpedagogiksi Mikkelin ammattikorkeakoulusta

Komonen, Katja. Tutkimusjohtaja, Nuorisoalan osaamiskeskittymä Juvenia

Kuosmanen, Sanna. Projektiasiantuntija, Mikkelin ammattikorkeakoulu, Nuorten elinolojen kehittäminen Etelä-Savossa -hanke

Mattila, Marita. Projektipäällikkö, Osallistuva nuori – osaavampi Etelä-Savo -hanke

Miettinen, Sari. Lehtori, Mikkelin ammattikorkeakoulu, Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

Nieminen, Juha. Lehtori, Tampereen yliopisto, sosiaalityön tutkimuksen laitos, Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisterikoulutus

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES. MIKKELI. FINLAND

PL 181, SF-50101 Mikkeli, Finland. Puh.vaihde (tel.vx.) 0153 5561

Julkaisujen myynti: Kirjasto- ja tietopalvelut, Kampuskirjasto, (Patteristonkatu 2), PL 181, 50101 Mikkeli, puh. 0153 557405 tai email: ktp.keskus@mamk.fi sekä Tähtijulkaisut verkkokirjakauppa, www.tahtijulkaisut.net. Julkaisut toimitetaan yksityishenkilöille postiennakolla. Laitoksille ja yrityksille lähetämme laskun.

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULUN JULKAISUSARJA

A: Tutkimuksia ja raportteja ISSN 1795-9438
Mikkeli University of Applied Sciences, Publication series

A: Tutkimuksia ja raportteja – Research reports

- A:1 Kyllikki Klemm: Maalla on somaa. Sosiaalinen hyvinvointi maaseudulla. 2005. 41 s.
- A:2 Anneli Jaroma – Tuija Vääntinen – Inkeri Nousiainen (toim.)
Ammattikorkeakoulujen hyvinvointiala alueellisen kehittämisen lähtökohtia Etelä-Savossa. 2005. 17 s. + liitt. 12 s.
- A:3 Pirjo Käyhkö: Oppimisen kokemuksia hoitotyön kädentaitojen harjoittelusta sairaanhoitaja- ja terveydenhoitajaopiskelijoiden kuvaamina. 2005. 103 s. + liitt. 6 s.
- A:4 Jaana Lähteenmaa: "AVARTTI" as Experienced by Youth. A Qualitative Case Study. 2006. 34 s.
- A:5 Heikki Malinen (toim.) Ammattikorkeakoulujen valtakunnalliset tutkimus- ja kehitystoiminnan päivät Mikkeliissä 8. – 9.2.2006. 2006. 72 s.
- A:6 Hanne Orava – Pirjo Kivijärvi – Riitta Lahtinen – Anne Matilainen – Anne Tillanen – Hannu Kuopanportti: Hajoavan katteen kehittäminen riviviljelykasveille. 2006. 52 s. + liitt. 2 s.
- A:7 Sari Järn – Susanna Kokkinen – Osmo Palonen (toim.): ElkaD – Puheenvuoroja sähköiseen arkistointiin. 2006. 77 s.
- A:8 Katja Komonen (toim.): Työpajatoimintaa kehittämässä - Työpajojen kehittäminen Etelä-Savossa -hankkeen kokemukset. 2006. 183 s. (nid.) 180 s. (pdf)
- A:9 Reetaleena Rissanen – Mikko Selenius – Hannu Kuopanportti – Reijo Lappalainen: Puutislepinoitusmenetelmän kehittäminen. 2006. 57 s. + liitt. 2 s.
- A:10 Paula Kärmeniemi – Kristiina Lehtola – Pirjo Vuoskoski: Arvioinnin kehittäminen PBL-opetussuunnitelmassa – kaksi tapausesimerkkiä fysioterapeuttikoulutuksesta. 2006. 146 s.
- A:11 Eero Jäppinen – Jussi Heinimö – Hanne Orava – Leena Mäkelä: Metsäpolttoaineen saatavuus, tuotanto ja laivakuljetusmahdollisuudet Saimaan alueella. 2006. 128 s. + liitt. 8 s.
- A:12 Pasi Pakkala – Jukka Mäntylä: "Kiva tulla aamulla..." - johtaminen ja työhyvinvointi metsänhoitoyhdistyksissä. 2006. 40 s. + liitt. 7 s.

- A:13 Marja Lehtonen – Pia Ahoranta – Sirkka Erämaa – Elise Kosonen – Jaakko Pitkänen (toim.): Hyvinvointia ja kuntoa kulttuurista. HAKKU-projektin loppuraportti. 2006. 101 s. + liitt. 5 s.
- A:14 Mervi Naakka – Pia Ahoranta: Palveluketjusta turvaverkoksi -projekti: Osaaminen ja joustavuus edellytyksenä toimivalle vanhus-palveluverkostolle. 2007. 34 s. + liitt. 6 s.
- A:15 Paula Anttila – Tuomo Linnanto – Iiro Kiukas – Hannu Kuopanportti: Lujitemuovijätteen poltto, esikäsittely ja uusiotuotteiden valmistaminen. 2007. 87 s.
- A:16 Mervi Louhivaara (toim.): Elintarvikeyrityksen opas Venäjän markkinoille. 2007. 23 s. + liitt. 7 s.
- A:17 Päivi Tikkanen: Fysioterapian kehittämishanke Mikkelin seudulla. 2007. 18 s. + liitt. 70 s.
- A:18 Aila Puttonen: International activities in Mikkelin University of Applied Sciences. Developing by benchmarking. 2007. 95 s. + liitt. 42 s.
- A:19 Iiro Kiukas – Hanne Soininen – Leena Mäkelä – Martti Pouri: Puun lämpökäsittelyssä muodostuvien hajukaasujen puhdistaminen biosuotimella. 2007. 80 s. + liitt. 3 s.
- A:20 Johanna Heikkilä, Susanna Hytönen – Tero Janatuinen – Ulla Keto – Outi Kinttula – Jari Lahti – Heikki Malinen – Hanna Mylly – Marjo Eerikäinen: Itsearviointityökalun kehittäminen korkeakouluille. 2007. 48 s. + liitt. (94 s. CD-ROM)
- A:21 Katja Komonen: Puhuttu paikka. Nuorten työpajatoiminnan rakentuminen työpajakerronnassa. 2007. 207 s. + liitt. 3 s. (nid.) 207 s. + liitt. 3 s. (pdf)
- A:22 Teija Taskinen: Ammattikeittiöiden ruokatuotantoprosessit. 2007. 54 s.
- A:23 Teija Taskinen: Ammattikeittiöt Suomessa 2015 – vaihtoehtoisia tulevaisuudennäkymiä. 2007. 77 s. + liitt. 5 s. (nid.) 77 s. + liitt. 5 s. (pdf)
- A:24 Hanne Soininen, Iiro Kiukas, Leena Mäkelä: Biokaasusta bioenergiaa eteläsavolaisille maaseutuyrityksille. 2007. 78 s. + liitt. 2 s. (nid.)
- A:25 Marjaana Julkunen – Panu Väänänen (toim.): RAJALLA – aikuiskasvatus suuntaa verkkoon. 2007. 198 s.
- A:26 Samuli Heikkonen – Katri Luostarinen – Kimmo Piispa: Kiln drying of Siberian Larch (*Larix sibirica*) timber. 2007. 78 p. + app. 4 p.
- A:27 Rauni Väättä – Arja Tiippana – Sonja Pyykkönen – Riitta Pylvänäinen – Voitto Helander: Hyvän elämän keskus. ”Ikä-keskus”, hyvinvointia, terveyttä ja toimintakykyä ikääntyville –hankkeen loppuraportti. 2007. 162 s
- A:28 Hanne Soininen – Leena Mäkelä – Saana Oksa: Etelä-Savon maaseutuyritysten ympäristö- ja elintarviketurvallisuuden kehittäminen. 2007. 224 s. + liitt. 55 s.
- A:29 Katja Komonen (toim.): UUDISTUVAT OPPIMISYMPÄRISTÖT – puheenvuoroja ja esimerkkejä. 2007. 231 s. (nid.) 221 s. (pdf)
- A:30 Johanna Logrén: Venäjän elintarviketurvallisuus, elintarvikelainsäädäntö ja -valvonta. 2007. 163 s.

- A:31 Hanne Soininen – Iiro Kiukas – Leena Mäkelä – Timo Nordman – Hannu Kuopanportti: Jätepolttoaineiden lentotuhkat. 2007. 102 s.
- A:32 Hannele Luostarinen – Erja Ruotsalainen: Opiskelijoiden oppimisen ja osaamisen arviointikriteerit Mikkelin ammattikorkeakoulun opiskelija-arviointiin. 2007. 29 s. + liitt. 25 s.
- A:33 Leena Mäkelä – Hanne Soininen – Saana Oksa: Ympäristöriskien hallinta. 2008. 142 s.
- A:34 Rauni Väättäminen – Merja Tolvanen – Pekka Valkola: Laatu arvioiden. Mikkelin ammattikorkeakoulun ja Savonia-ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön benchmarking. 2008. 46 s. + liitt. 22 s. (nid.) 46 s. +liitt. 22 s. (pdf)
- A:35 Jari Kortelainen – Yrjö Tolonen: Vuosiluston kierresyisyys sahatavaran pinnoilla. 2008. 23 s. (pdf)
- A:36 Anneli Jaroma (toim.): Virtaa verkostosta. Tutkimus- ja kehitystyö osana ammattikorkeakoulujen tehtävää, AMKtutka, kehittämisverkosto yhteisellä asialla. 2008. 180 s. (nid.) 186 s. (pdf)
- A:37 Johanna Logrén: Food safety legislation and control in the Russian federation. Practical experiences. 2008. 52 p. (pdf)
- A:38 Teija Taskinen: Sähköisten järjestelmien hyödyntäminen ammattikeittiöiden omavalvonnassa. 2008. 28 s. + liitt. 2 s. (nid.) 38 s. +liitt. 2 s. (pdf)
- A:39 Kimmo Kainulainen – Pia Puntanen – Heli Metsäpelto: Etelä-Savon luovien alojen tutkimus- ja kehittämissuunnitelma. 2008. 68 s. + liitt. 17 s. (nid.) 76 s. +liitt. 17 s. (pdf)
- A:40 Nicolai van der Woert – Salla Seppänen – Paul van Keeken (eds.): Neuroblend - Competence based blended learning framework for life-long vocational learning of neuroscience nurses. 2008. 166 p. + app. 5 p. (nid.)
- A:41 Nina Rinkinen – Virpi Leskinen – Päivikki Liukkonen. Selvitys matkailuyritysten kehittämistarpeista 2007–2013 Savonlinnan ja Mikkelin seuduilla sekä Heinävedellä. 2008. 41 s. (pdf)
- A:42 Virpi Leskinen – Nina Rinkinen. Katsaus matkailutoimialaan Etelä-Savossa. 2008. 28 s. (pdf)
- A:43 Kati Kontinen. Maaperän vahvistusratkaisut huonosti kantavien maiden puunkorjuussa. 2009. 34 s. + liitt. 2 s.
- A:44 Ulla Keto – Marjo Nykänen – Rauni Väättäminen. Laadun vuoksi. Mikkelin ammattikorkeakoulu laadunvarmistuksen kehittäjänä. 2009. 76 s. + liitt. 11 s.
- A:45 Laura Hokkanen (toim.). Vaikuttavaa! Nuoret kansalaisvaikuttamisen kentillä. 2009. 159 s.(nid.) 152 s. (pdf)

Julkaisusarjat:

- A** Tutkimuksia ja raportteja \ *Research Reports*
- B** Artikkeleita, opinnäytetöitä, tiedotteita \ *Articles, Bachelor's or Master's Thesis, Bulletins*
- C** Oppimateriaalia \ *Study Material*
- D** Vapaamuotoisia julkaisuja \ *Free-form Publications*

MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU

Mikkeli University of Applied Sciences

Myynti:

Patteristonkatu 2, 50100 Mikkeli, PL 181, 50101 Mikkeli

Puh. 0153 557405

ktp.keskus@mamk.fi

ISBN 978-951-588-262-2 (nid)

ISBN 978-951-588-264-6 (pdf)

ISSN 1795-9438

YKL 32.4 ; 38.7

UDK 374.3 ; 316.621